

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

นายไพศาล วิมลรัตน์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

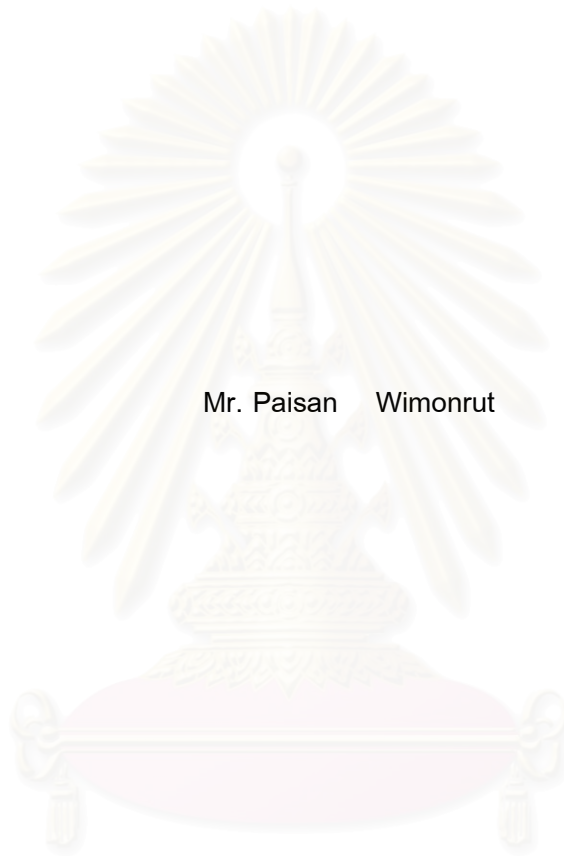
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE IMPACT OF VILLAGE FUND ON THAI RURAL DEVELOPMENT

Mr. Paisan Wimonrut

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political of Economy
Faculty of Economics Chulalongkorn University
Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

โดย

นายไพศาล วิมลรัตน์

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

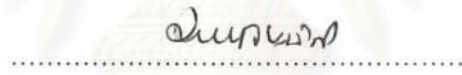
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

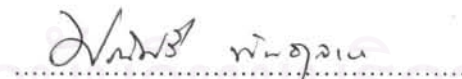
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ มณีศรี พันธุลาภ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมบูรณ์ รัตนพานกุล)

##4686003829 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEYWORD : IMPACT / VILLAGE FUND / RURAL

PAISAN WIMONRUT : THE IMPACT OF VILLAGE FUND ON THAI RURAL DEVELOPMENT

THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. NARONG PETPRASERT, Ph.D., 125 pp .

The research of "The Impact of Village Fund on Thai Rural Development" studies the importance of village fund and the household economy of its member. The objectives of the research are studying the members' loans getting from other sources, purposes of the loans, income & expense, debts and savings by means of comparing before and after being member. And the research also studies impact of the village fund policy to rural development in Thailand. This descriptive research collects quantitative data from 578 samples. The sampling steps are random selecting one province in each region, random selecting one district in each province, random selecting one sub-district in each district, and random selecting villagers who are the fund members in each sub-district. The sub-district for sampling in the north region is Maesook in Jaehome district (Lampang province) - in the north-east region is Huaipho in Muang district (Kalasin province) - in the central region is Banpuk in Muang district (Chonburi province) - in the south region is Nakayard in Kuankanoon district (Phatthalung province). Interviewing form for collecting data is composed of 4 parts, i.e. general data of the samples, membership of the fund, household economy data and their opinions about advantages of the fund. All data are analyzed quantitatively.

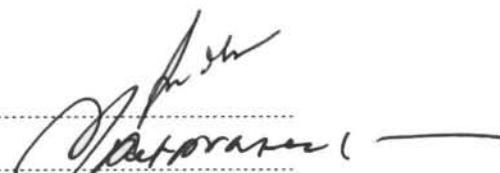
The research finds that 31.4 percentage of the fund members also borrow money from other sources. Most members (63.8 percentage) borrow money for investing in a business and providing working tools. Their income is derived from ordinary jobs (56.7 percentage) and from jobs invested with loan from the fund (46.6 percentage). Their expense is mostly on consumption (88.3 percentage). In conclusion, the research finds that 48.6 percentage of members have less income than expense. After becoming a member of the fund, 84 percentage of them pay the same interest while 11.2 percentage pay less and 46.4 percentage of the member get increasing loan burden while 30.2 percentage get reducing. Their expenditure increases 49.8 percentage and savings increases 26.2 percentage. Briefly, 59.1 percentage of the members assume that their living becomes a little better and 72.9 percentage of the members accept that the fund is useful to the village. The issues of studying (income, expenditure, debts and savings) make the samples worry about taxes, therefore some of their answers may not be true. Suggestions for the further research are studying in the scope of all areas throughout the country, collecting data from household accounts and using more time to study. Suggestions for the policy level are formulating procedure of following up and checking the loans utilization with their objectives. Besides, the Government has to campaign and inform the fund members and other people about sufficiency economy way of life because the research finds that although the members get more income and more savings, they also tend to spend and get into debts increasingly. The ratios of increasing income and savings are less than the ratios of increasing expenditure and debts. Especially, expense for consumption is bigger than expense for production. The village fund without controlling the loans utilization according to their objectives may promote consumption, spending money extravagantly and getting into debts. Endeavor to decrease the poverty problem will continue to be unfulfilled.

Field of Study : Political Economy.....

Student's Signature.....

Academic Year : 2007.....

Advisor's Signature.....

ไพศาล วิมลรัตน์ : ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

(The Impact of Village Fund on Thai Rural Development)

อ. ที่ปรึกษา รศ.ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ , 125 หน้า.

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ๔ ต่อการพัฒนาชนบทไทยเป็นการศึกษาถึงความสำคัญ
ของกองทุนหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกกองทุนฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการกู้ยืม
เงินจากแหล่งอื่นๆของสมาชิกกองทุนฯ วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ศึกษาถึงรายได้รายจ่าย หนี้สินและเงินออม โดย
เปรียบเทียบก่อนหลังการเป็นสมาชิกกองทุนฯ รวมถึงผลกระทบของนโยบายนี้ต่อการพัฒนาชนบทของไทย การวิจัยนี้
เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนาโดยการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 578 คน โดยสุ่มเลือกจังหวัดจาก
แต่ละภาคละ 1 จังหวัดและสุ่มเลือกอำเภอในจังหวัดนั้น จังหวัดละ 1 อำเภอ และสุ่มเลือกตำบลในอำเภอนั้น อำเภอละ 1
ตำบล และ สุ่มเลือกหมู่บ้านในตำบลนั้น ตำบลละ 1 หมู่บ้าน และสุ่มเลือกประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนในหมู่บ้านนั้นๆ
ให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ซึ่งภาคเหนือ ได้แก่ ตำบลแม่สวก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง , ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ , ภาคกลาง ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี , ภาคใต้ ตำบล
นาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์มีข้อคำถามแบ่งเป็น
4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของประชากร ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนฯ ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ
เศรษฐกิจในครัวเรือนและข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนฯรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ มีการกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ อีกร้อยละ 31.4 วัตถุประสงค์ในการกู้
เงิน เพื่อประกอบกิจกรรมในการทำธุรกิจหรือกิจการส่วนตัว รวมถึงการจัดหาเครื่องมือในการผลิตร้อยละ 63.8 ส่วนใหญ่
สมาชิกมีรายได้จากการประกอบอาชีพตามปกติร้อยละ 56.7 มีรายได้จากการประกอบอาชีพที่ลงทุนจากการกู้เงินกองทุน
หมู่บ้าน ร้อยละ 46.6 มีรายจ่ายส่วนใหญ่เพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ 88.3 สรุปในภาพรวม พบว่ามีรายได้น้อยกว่า
รายจ่ายร้อยละ 48.6 ภายหลังจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ยังคงมีการเสียดอกเบี้ยเงินกู้เท่าเดิมร้อยละ 84 เสีย
ดอกเบี้ยเงินกู้ลดลง ร้อยละ 11.2 มีการหนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.4 และลดลงร้อยละ 30.2 มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ
49.8และมีเงินออมเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.2 โดยสรุปสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ เห็นว่า มีความเป็นอยู่ดีขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ 59.1
และ กองทุนมีประโยชน์ต่อชุมชน ร้อยละ 72.9 เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้ เป็นการประเมินผลเปรียบเทียบ โดยตัวของ
สมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯเอง ประกอบกับเป็นการศึกษาในรายละเอียดถึงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และการออมของสมาชิก
กองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งตามวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนไทยมักใช้จ่ายโดยไม่มีแผนและไม่มีการบันทึกการรับจ่ายไว้
อีกทั้ง ไม่มั่นใจว่าจะเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบภาษีอากร จึงอาจได้คำตอบไม่ตรงกับความจริงบางข้อ ดังนั้น
ข้อเสนอแนะในการวิจัย จึงควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยอาจใช้บัญชีครัวเรือน
เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา แต่ทั้งนี้ต้องมีเวลาในการศึกษามากขึ้น ข้อเสนอแนะด้านนโยบายควรมีกระบวนการ
ติดตามตรวจสอบการใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การกู้ยืมนอกจากนี้รัฐบาลต้องเร่งรณรงค์ให้ความรู้ความ
เข้าใจกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ(หรืออาจเป็นบุคคลทั่วไป) ให้ตระหนักถึงการใช้จ่ายในวิถีแห่งความพอเพียงเพราะผลการ
ศึกษามีแนวโน้มให้เห็นว่าถึงแม้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีเงินออมมากขึ้น แต่ก็จะมีรายจ่ายและ
หนี้สินเพิ่มมากขึ้นในอัตราของรายได้และเงินออมที่เพิ่มมากขึ้น น้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายและหนี้สิน โดยเฉพาะ
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภคที่สูงกว่าการผลิต ดังนั้น นโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ หากปราศจากการควบคุมให้เป็นไป
ตามวัตถุประสงค์แล้ว ก็จะไปกระตุ้น การบริโภค ส่งเสริมให้คนใช้จ่ายเกินตัว ความพยายามในการแก้ปัญหาความ
ยากจนก็จะยังคงไม่ประสบความสำเร็จต่อไป

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง
ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ในฐานะผู้ทำการวิจัย ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่าน รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้ถือเป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงทางด้านความคิดอ่านในเชิง เศรษฐศาสตร์การเมือง และเป็นความภาคภูมิใจที่ได้เป็นศิษย์แห่งสำนักนี้ นอกจากนี้ต้อง ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ถิรพงษ์ ถิรมนัส และ ผศ.ดร. พัทณี สุวรรณศรี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในการวิจัย ขอขอบพระคุณพี่สงวน ชีระกุล แห่งสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านภาษา ขอขอบคุณ คุณแก้ว เจ้าหน้าที่จาก สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มีน้ำใจช่วยเหลือประสานงานให้ทุกเรื่อง และขอขอบพระคุณ อีกหลาย ๆ ท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้ และที่ลืมไม่ได้ต้องขอขอบคุณ คุณโศภภาพรณ วิมลรัตน์ ผู้เป็นภรรยา และลูก ๆ ที่คอยกระตุ้นเตือนและเป็นกำลังใจไม่ให้ท้อ ไม่ให้คิดจะเลิก เรียน จนมีความสำเร็จได้ในวันนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
บทที่ 1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	6
1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
1.6 นิยามศัพท์.....	7
1.7 วิธีการศึกษา.....	8
1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	11
บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์	12
2.1 การพัฒนาชนบทไทย.....	12
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม.....	16
2.3 สภาพเศรษฐกิจชนบทก่อน ปี พ.ศ. 2544.....	18
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการกระตุ้นเศรษฐกิจ.....	24
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	32
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
บทที่ 3 ผลการวิจัย	53
3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน.....	57
3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านของตัวอย่างสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน.....	58
3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือนของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน.....	59
3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านของตัวอย่าง สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน.....	61

บทที่ 4 สรุปและอภิปรายผล	63
4.1 สรุปผลการวิจัย	63
4.2 การเปรียบเทียบเศรษฐกิจในครัวเรือนระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่เคยกู้ยืมกับที่ไม่เคยกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน	68
4.3 อภิปรายผลการวิจัย	70
บทที่ 5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการวิจัยกับนโยบายการพัฒนาชนบทไทย	76
5.1 แนวความคิดในการบริหารการพัฒนาชนบท	76
5.2 แนวคิดในการบริหารการพัฒนาชนบทของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร	77
5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการวิจัยกับการพัฒนาชนบทไทย	78
5.4 ข้อเสนอแนะ	80
รายการอ้างอิง	81
ภาคผนวก	84
ภาคผนวกตารางแสดงผลการศึกษาวิจัยของบทที่ 3	85
ภาคผนวกตารางแสดงผลการศึกษาวิจัยของบทที่ 4	109
ภาคผนวกแบบสอบถามการวิจัย	119
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	125

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 จำนวนจังหวัดจำแนกตามรายภาค.....	9
ตารางที่ 1.2 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นตัวอย่าง.....	10
ตารางที่ 2.1 สัดส่วนและจำนวน คนจน จนมาก จนน้อย เกือบจน(ด้านรายได้) ปี พ.ศ. 2539 - 2547.....	15
ตารางที่ 3.2 ปริมาณหนี้เฉลี่ย ร้อยละ สัดส่วนหนี้สินเพื่อการบริโภค จำแนก ตามความยากจน พ.ศ. 2539 - 2547.....	49

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของระบบทักษิโณมิกส์และทุนนิยม	2
แผนภาพที่ 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ต่อการพัฒนา ชนบทไทย	5
แผนภาพที่ 1.3 ระบบเศรษฐกิจครัวเรือน	6
แผนภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	36
แผนภาพที่ 2.2 การโอนเงิน การกู้เงินและชำระคืนเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน	36
แผนภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	56
แผนภาพที่ 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ต่อการพัฒนาชนบทไทย	67

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

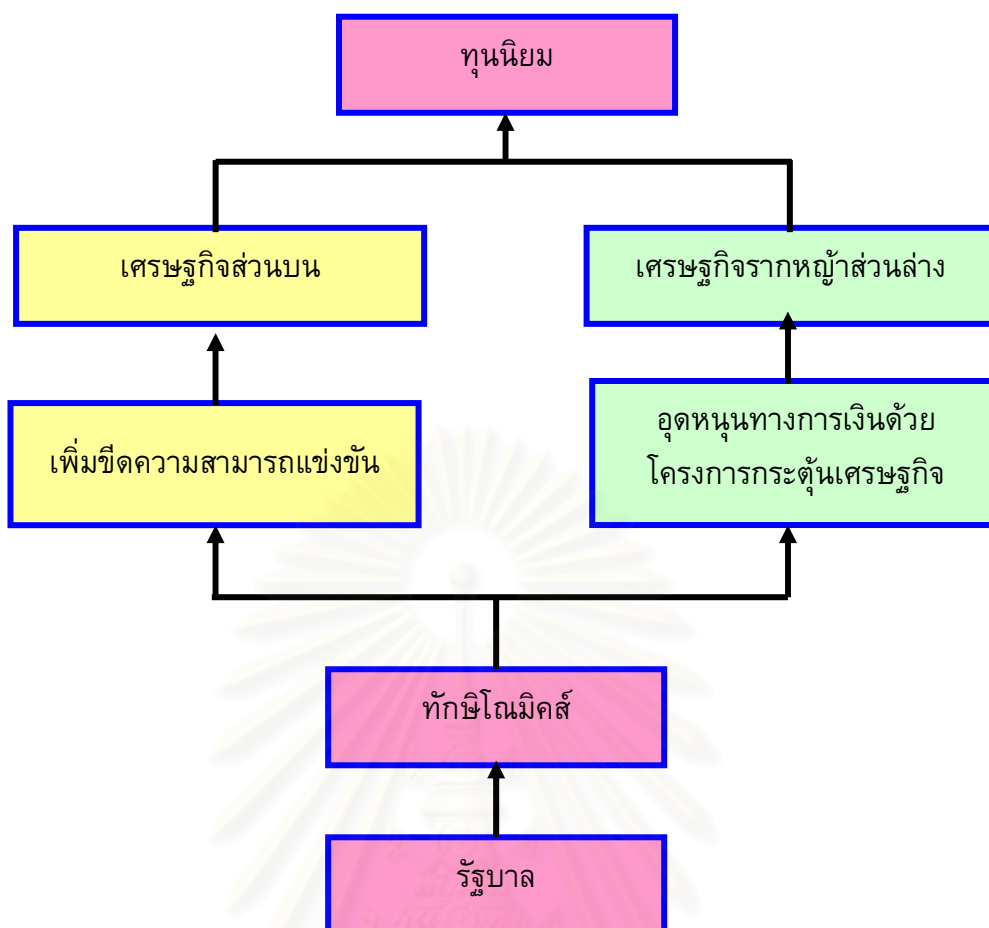
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ตกต่ำในอดีต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบ้านเมืองอย่างมากที่เห็นได้อย่างชัดเจนในวันนี้ คือ ทิศทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลที่บริหารประเทศในชุดที่ผ่านมาได้อาศัยภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจมาเป็นโอกาสในการสร้างจุดขายนโยบายใหม่ๆที่ตรงใจประชาชน เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน โครงการสามสิบบาทรักษาทุกโรค เป็นต้น จนส่งผลให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคของตนเอง ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนจำนวนมาก ทั้งจากระบบเลือกตั้งและจากระบบบัญชีรายชื่อ จนมีแนวโน้มว่าการเมืองในอนาคตจะเป็นระบบ 2 ขั้วอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนโยบายทางเศรษฐกิจที่สร้างความหวังให้กับประชาชนจะนำมาซึ่งระบบการเมืองที่เข้มแข็งได้ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจากการที่รัฐบาลชุดที่ผ่านมาอาศัยจุดแข็งทางการเมือง คือ การมีเสียงข้างมากในสภา กำหนดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเมือง ไปถึงการส่งออกซึ่งเป็นระดับมหภาค หรือที่เรียกว่านโยบาย “นโยบายเศรษฐกิจคู่ขนาน (Dual Track)” อันจะเป็นการเสริมสร้างให้ระบบการเมืองเข้มแข็งมากขึ้น

รัฐบาลที่ผ่านมาภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้ความคิดเชิงกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจไทยในสถานการณ์หลังปี พ.ศ. 2540 ที่เรียกว่า “ระบบทักษิณโมเดล” มาจัดการและปกครองประเทศ โดยการ

1. แก้ปัญหาความยากจนในชนบทด้วยการใช้พลังหมู่บ้าน พลังชุมชนในการฟื้นฟูประเทศ ด้วยวิธีการลดรายจ่ายประชาชน ปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน และให้โอกาสประชาชนที่จะสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนกับแหล่งความรู้

2. มองระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ โดยแยกเป็นเศรษฐกิจส่วนบนเป็นภาคทุนนิยมเต็มตัว และจำเป็นต้องใช้แนวทางแบบทุนนิยม ในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันระดับโลก กับเศรษฐกิจส่วนล่างซึ่งเป็นระดับรากหญ้าที่ยังอ่อนแออยู่มาก จำเป็นต้องใช้การอุดหนุนทางการเงินจากรัฐบาลส่วนกลาง ซึ่งเป็นที่มาของโครงการเอื้ออาทรประเภทต่าง ๆ ที่หลายคนเรียกว่า “นโยบายเศรษฐกิจคู่ขนาน” หรือ “Dual Track” นั่นเอง

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของระบบทักษิณมิตส์ และทุนนิยม

ปลายปี พ.ศ. 2543 พรรคไทยรักไทยประกาศนโยบายเอาชนะความยากจน ยาเสพติดและคอร์รัปชัน ให้เป็นระเบียบวาระแห่งชาติในช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไป และชนะการเลือกตั้งด้วยเสียงท่วมท้นเมื่อ 4 มกราคม 2544 และเมื่อ 22 มีนาคม 2544 รัฐบาลได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และได้ออกระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เมื่อ 29 พฤษภาคม 2544 โดยวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหาร จัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง ในคู่มือการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านฯ (สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี หน้า1) ระบุปรัชญาของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้าน

และชุมชน ด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน เมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดี แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตและเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากนั้นประมาณครึ่งเดือน คือ ในวันที่ 16 มิถุนายน 2544 รัฐบาลได้ทำการรณรงค์ "ผืนก้าลังประชารัฐขับเคลื่อนนโยบายกองทุนหมู่บ้าน" ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี มีพิธีโอนเงินครั้งแรกสู่ 7,125 กองทุน จำนวน 7,125 ล้านบาท ในวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 เมื่อครบรอบ 1 ปี ของวาระที่รัฐบาลได้บริหารประเทศ ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2545 รัฐบาลได้ โอนเงินไปให้กองทุนหมู่บ้าน ๗ ที่มีความพร้อมรวม 70,437 กองทุน (70,437 ล้านบาท) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 94 ของเป้าหมายทั่วประเทศ และเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2545 ได้จัดสรรและ โอนเงินไปแล้วทั้งสิ้น 73,491 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 98.74 ของจำนวนเป้าหมาย 74,881 กองทุนทั่วประเทศ

แนวคิดเศรษฐกิจแบบนี้เป็นนโยบายเสรีประชานิยม (Populist Policy) คือ การเอา ประชานิยมมาสนับสนุนนโยบายเสรีนิยม ซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทุกองค์กร รวมทั้ง คนจน ให้เป็นทุนและผู้บริโภค อันเป็นแนวคิดทุนนิยมช่วงปลาย ขณะที่ทุนนิยมช่วงต้น ต้องการใช้คนเป็นแรงงานหลายนโยบายทำให้ชาวบ้านเป็นผู้บริโภคและมีฐานะเป็นทุนที่ติดลบ คือเป็นหนี้สินเมื่อมีผู้เป็นทุนที่ติดลบก็ยอมมีธุรกิจที่เป็นบวก นโยบายเช่นนี้เป็นความรุนแรง อย่างเจ็บที่ระบบทุนนิยมเสรีกระทำต่อชาวบ้าน เพราะเดิมชาวบ้านมีวิถีชีวิตหรือวิถีคิดแบบ เศรษฐกิจพอเพียง ไม่พร้อมเป็นผู้ประกอบการระบบเครดิต ผลก็คือชาวบ้านจะมีนักบริโภคที่เป็นทุนติดลบมากขึ้น ต้องสร้างหนี้มาต่อหนี้ไปเรื่อย ๆ ต้องขึ้นต่อและฝากความหวังให้พรรคการเมืองหยิบยื่นแก่ตน จึงเป็นนโยบายที่มักจะทำให้เกิดผลเสียและล้มเหลวระยะยาว (ธีรยุทธ บุญมี, 2548: หน้า 3) ถ้าเรามองในแง่บวก การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอุดหนุนทางการเงินผ่านโครงการ ในรูปต่าง ๆ นโยบายระยะสั้น อาจทำให้สังคมมีผู้ประกอบการใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้นและขยาย

ขอบเขตทุนไปสู่ชนบทได้ แต่ถ้ามองในมุมมองแง่ลบ การให้กู้หรือสินเชื่อง่ายก็ย่อมมีความเสี่ยงสูง นอกจากนี้นายทุนยังได้ประโยชน์จากการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย โดยประชาชนอาจนำเงินที่ได้จากโครงการอย่างง่าย ๆ ไปซื้อโทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ซึ่งท้ายสุดคนร่ำรวยจากนโยบาย ก็คือนายทุน นั่นหมายความว่า นโยบายนี้จะไม่ส่งเสริมศักยภาพของคน แต่กลับทำลายการพึ่งตนเองและส่งเสริมเพียงสิทธิ์ที่จะรอรบแต่ไม่มีสิทธิ์ต่อรอง นอกจากนี้ยังได้ทำลายระบบศีลธรรมทำให้ผู้คนหมกมุ่นอยู่ในวัตถุนิยมแบบขาดสติ มุ่งบริโภค ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย อบายมุข และการพนันเพิ่มมากขึ้น คนในสังคมจะมีลักษณะตัวใครตัวมันสูงขึ้น ไม่สนใจกิจกรรมประโยชน์และทรัพยากรอันเป็นของส่วนรวม

ธีรยุทธ บุญมี (2547:หน้า52) ยังมองการบูรณาการภาคประชาชนด้วยนโยบายประชานิยมและโครงการเอื้ออาทรต่าง ๆ คือ การอุปถัมภ์โดยนโยบาย (Policy Patronage) ไม่ใช่ นโยบายสร้างทุน เพื่อสังคมเป็นการบูรณาการโครงสร้างทางการเมืองที่โยงภาคชนบทเป็นการผูกใจคนจนและชาวบ้านเข้ากับภาคการเมือง (โดยเฉพาะพรรคไทยรักไทย) เป็นการกีดกันภาคสาธารณะและภาคสังคมออก สวนทางการเมืองรากหญ้าและการมีส่วนร่วม พยายามจัดระเบียบความคิดคนให้ไปในทิศทางเดียวมุ่งความเติบโตทางเศรษฐกิจและการบริโภควัตถุ จึงเป็นทุนนิยมเพื่อการเมืองไม่ใช่เพื่อสังคมอย่างที่กล่าวอ้าง

นับตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม 2544 ที่รัฐบาลได้มีการกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามที่รัฐบาลได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อกระตุ้นการผลิตในชุมชน อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน และแม้ระบบทักษิณนิคม จะผ่านนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอุดหนุนทางการเงินในรูปโครงการต่าง ๆ ไปแล้วจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะต่อประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในด้านพฤติกรรมการกู้เงิน และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจครัวเรือน อันได้แก่ ภาระหนี้สิน รายได้ รายจ่าย และเงินออม อันเป็นผลมาจากการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกเหล่านั้น เพื่อมาใช้ในการลงทุนและการผลิต ซึ่งผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อครัวเรือน จะส่งผลกระทบต่อไปยังชุมชนและการพัฒนาชนบทในท้ายที่สุด สังคม มีเพียงการประเมินประเภทสรรเสริญเยินยอโดยหน่วยงานของรัฐหรือนักวิชาการ NGO รับจ้าง โดยเน้นประเด็นความพึงพอใจของชาวบ้าน และการชำระหนี้คืนโดยมีหนี้เสียเพียงเล็กน้อย (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, 2548:หน้า 32)

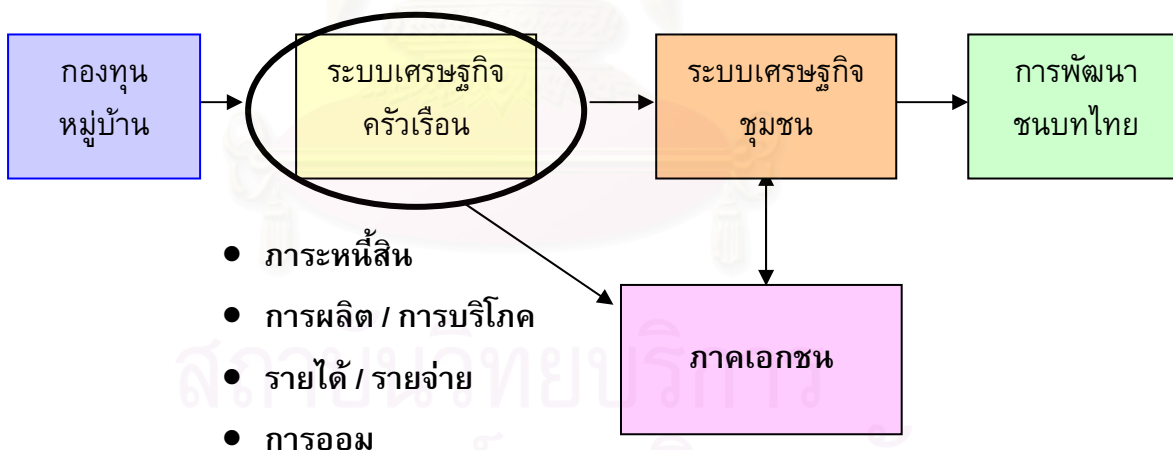
ปัจจุบันการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายรัฐบาล ใช้เวลามากกว่า 5 ปีแล้ว จึงมีประเด็นปัญหาการวิจัยว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจครัวเรือนเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจครัวเรือน

เป็นอย่างไร และส่งผลต่อการพัฒนาชนบทหรือไม่ อย่างไร โดยพิจารณาจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมีเงื่อนไขของการพิจารณาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน ว่าตกอยู่กับชุมชนหรือภาคธุรกิจ ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษาผลกระทบของกองทุนต่อการพัฒนาชนบทไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในด้านแหล่งเงินกู้ ด้านรายได้ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตลอดจนผู้ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

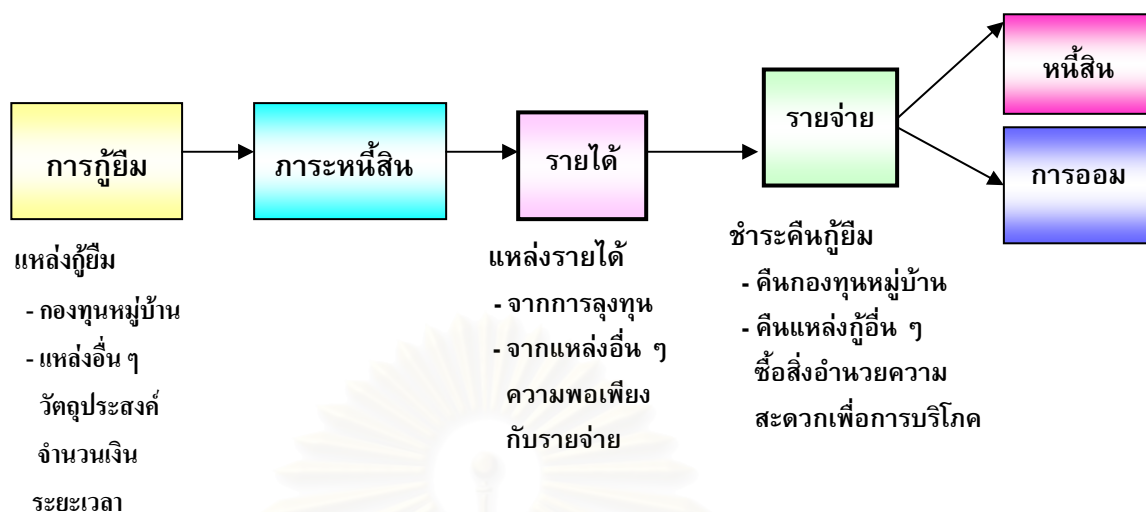
1. ศึกษาถึงการกู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ
2. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ
3. ศึกษาถึงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ
4. เปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ
5. ศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ต่อการพัฒนาชนบทไทย

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

ผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีผลต่อระบบเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกกองทุน ฯ ในด้านรายได้ รายจ่าย การผลิต การบริโภค หนี้สิน และการออม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในชุมชนรวมถึงเศรษฐกิจในภาคส่วนอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไปอันมีผลต่อการพัฒนาชนบทในภาพรวม

แผนภาพที่ 1.3 ระบบเศรษฐกิจครัวเรือน

การกู้ยืมเงินไม่ว่าจากแหล่งใด หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด หมายถึงการเริ่มเป็นภาระหนี้สินแต่หากนำไปต่อยอดในการสร้างรายได้ให้เพิ่มพูนขึ้นให้สามารถคุ้มกับภาระรายจ่ายที่มีอยู่และเหลือเก็บก็เป็นเงินออมแต่หากไม่เหลือเก็บและไม่เพียงพอกับรายจ่ายก็จะกลายเป็นภาระหนี้สิน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของประชาชนตามภาคต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ รวมทั้งผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ต่อการพัฒนาชนบทไทย โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ประชากรศึกษาเป็นประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่อยู่ตามภาคต่างๆ ของประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

2. ประเด็นในการศึกษาประกอบด้วย แหล่งเงินกู้ต่าง ๆ วัตถุประสงค์ของการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ รายได้และที่มาของรายได้ รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย ภาระหนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ซึ่งนอกจากจะได้บรรยายสภาพของประเด็นต่างๆ เหล่านี้ในปัจจุบันแล้ว ยังจะได้เปรียบเทียบประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ตลอดจนการวิเคราะห์ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่มีต่อการพัฒนาชนบทไทย

3. ในการศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ต่อการพัฒนาชนบทไทย พิจารณาจากผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายนี้ โดยมีเงื่อนไขของพิจารณาจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากเงินกองทุนว่าตกอยู่กับชุมชน หรือภาคธุรกิจ

1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการวิจัยนี้มีข้อจำกัด ในการวิจัย คือ ในการเปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ มิได้เป็นการเปรียบเทียบจากข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ โดยตรง เนื่องจากข้อมูลก่อนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ได้ผ่านมานานหลายปีแล้ว จึงไม่สามารถเก็บรวบรวมได้ ในการวิจัยนี้จึงเป็นเพียงการเปรียบเทียบหรือตีความจากความคิดเห็นของผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ เท่านั้น

1.6 นิยามศัพท์

1. กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กองทุนหมู่บ้านตามเงื่อนไขคณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544

2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง บุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลัก

3. แหล่งกู้เงินอื่น ๆ หมายถึง กองทุนที่ดำเนินการด้านทุน และการช่วยเหลือด้านเงิน วิชาการ ฯลฯ นอกเหนือไปจากกองทุนหมู่บ้าน ทั้งแหล่งทุนภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และแหล่งทุนกึ่งนอกระบบ อันได้แก่ กองทุนต่าง ๆ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ต่าง ๆ ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ และนายทุน เป็นต้น

4. รายได้ หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับ ทั้งจากค่าตอบแทนจากการทำงาน การลงทุน หรือการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในการผลิต และได้รับจากบุคคลอื่นใด เช่น บุตรหลาน ญาติ พี่น้อง

5. รายจ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป เพื่อการผลิต การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก การจ่ายคืนภาระหนี้สิน และเพื่อการบริโภคอุปโภคของตนเองและสมาชิกในครอบครัว

6. หนี้สินครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินโดยรวม ที่ครอบครัวกู้ยืมจากกองทุนหรือแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ ทั้งที่เป็นของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

7. เงินออม หมายถึง เงินที่เหลือจากรายรับ และค่าใช้จ่าย ที่ครอบครัวเก็บสะสมไว้เป็นทุน หรือใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือจำเป็น การออมอาจจะเป็นการเก็บเงินโดยนำไปฝากธนาคาร ซื้อเป็นที่ดิน หรือทรัพย์สินที่ไม่มีค่าเสื่อมราคา

8. ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นอันเป็นผลเนื่องจากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ที่มีต่อสมาชิกกองทุนในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยผลกระทบด้านการผลิต การบริโภค การออม และหนี้สินของครัวเรือน อันส่งผลโดยตรงต่อรายได้ รายจ่าย เงินออม และภาวะหนี้สิน ทั้งของครัวเรือนและชุมชน ซึ่งท้ายที่สุดก็จะส่งผลต่อการพัฒนาชนบทของประเทศ

9. การพัฒนาชนบท หมายถึง ความพยายามทำให้ชนบทพ้นจากความยากจน โดยการอุดหนุนทางการเงินผ่านทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.7 วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทยมีวิธีการศึกษาดังนี้จะกล่าวตามลำดับต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการพรรณนาแบบตัดขวาง (Cross sectional study) โดยการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อการตอบคำถามการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ศึกษาถึงการกู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ วัตถุประสงค์ของการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ เปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ และถึงผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

2. ประชากรและตัวอย่าง

2.1 ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยนี้คือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกภาคและทุกจังหวัด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1.1 จำนวนจังหวัดจำแนกตามรายภาค

ที่	ภาค	จำนวน (จังหวัด)
1	เหนือ	17
2	ตะวันออกเฉียงเหนือ	19
3	กลาง	26
4	ใต้	14
	รวม	76

2.2 ตัวอย่างศึกษา

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ใช้ในการวิจัยนี้ กำหนดขนาด โดยอาศัยสูตรของขนาดตัวอย่างเพื่อการสำรวจของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2548: หน้า185) โดยกำหนดให้สัดส่วนของเรื่องที่ทำการสำรวจ (p) ร้อยละ 50 และความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการสุ่มในการสำรวจ ร้อยละ 10 ดังนั้น ความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดได้จากการสุ่มสำรวจ (d) เท่ากับ 0.5×0.1 ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 n &= Z^2 \alpha / 2 p(1-p) / d^2 \\
 &= 1.96^2 (.5)(1-0.5) / (0.5 \times 0.1)^2 \\
 &= 385 \text{ คน}
 \end{aligned}$$

การคัดเลือกตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stages cluster random sampling) โดยสุ่มเลือกจังหวัดจากแต่ละภาค ๆ ละ 1 จังหวัด สุ่มเลือกอำเภอจากแต่ละจังหวัดนั้น จังหวัดละ 1 อำเภอ และสุ่มเลือกตำบลจากแต่ละอำเภอมา อำเภอละ 1 ตำบล ทำยสุ่มเลือกหมู่บ้านจากแต่ละตำบลมา 1 หมู่บ้าน และสุ่มเลือกประชาชน ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ได้ตำบลตัวอย่างจากแต่ละจังหวัดเป็น รายภาค ดังนี้

ภาคเหนือ ตำบลแม่สลุบ อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาคกลาง ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ภาคใต้ ตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

เนื่องจากใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จึงจำเป็นต้องเพิ่มขนาดอีก โดยให้มีค่า Design Effect เท่ากับ 1.5 เท่า ขนาดตัวอย่างจึงเท่ากับ 578 คน โดยจะสุ่มจากแต่ละหมู่บ้านจากทั้ง 4 ภาค หมู่บ้านละไม่น้อยกว่า 145 คน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1.2 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นตัวอย่าง

ภาค	ตำบล อำเภอ จังหวัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เหนือ	ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง	145	25.0
ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	145	25.0
กลาง	ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	145	25.0
ใต้	ตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	145	25.0

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณคุณภาพในการศึกษานี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviewing form) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นไปตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการกักเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาดังกล่าวแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเนื้อหา (Content Validity)

ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ (ภาคผนวก)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านที่ได้รับการสุ่มเลือก ด้วยการสัมภาษณ์ตัวอย่างประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้สุ่มเลือกเป็นตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิดระยะเวลาดำเนินการ 1-2 เดือนการสัมภาษณ์ดำเนินการโดยผู้ช่วยนักวิจัย ที่ได้รับการอบรมชี้แจงจากผู้วิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจกระบวนการสัมภาษณ์เนื้อหา สาระในข้อคำถาม และเนื้อหาสาระของคำตอบที่ต้องการและอาจจะเป็นไปได้

4. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดการข้อมูล

รวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนำมาตรวจสอบความเรียบร้อยและความสมบูรณ์ ทำการกำหนดและลงรหัสข้อมูล และประมวลผลข้อมูลโดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชน ที่เป็นตัวอย่างศึกษาใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา ตลอดจนอธิบายความเชื่อมโยงของข้อมูล

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากผลการวิจัย ซึ่งจะทำให้ทราบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีพฤติกรรมการกู้เงินเป็นอย่างไร การใช้ประโยชน์จากเงินที่ได้กู้มาเป็นอย่างไร เหมาะสมมากน้อยเพียงใด รายได้รายจ่ายเป็นอย่างไร พอเพียงกันหรือไม่ มีภาระหนี้สินและการออมเป็นอย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือนโดยตรง และสามารถที่จะอภิปรายตีความโยงไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนและผลประโยชน์ที่เกิดกับภาคธุรกิจหรือภาคเอกชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านจะตกอยู่กับประชาชนในครัวเรือน/ชุมชน หรือจะตกอยู่กับภาคธุรกิจหรือภาคเอกชน อันแสดงให้เห็นความสำเร็จของการพัฒนาชนบทไทยหรือไม่จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะช่วยให้สามารถให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไทยได้อย่างเหมาะสมขึ้น จากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถได้รับผลประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านอย่างแท้จริงตามความคาดหวังตามนโยบายของรัฐบาลที่จะให้กองทุนหมู่บ้านเป็นตัวกระตุ้นการผลิตในชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ของชุมชน การศึกษานี้จะทำให้ทราบว่าการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ ตามนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการอุดหนุนทางการเงินผ่านโครงการต่าง ๆ มีผลกระทบต่อประชาชนอย่างไร จะทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในชนบท ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่ามีอย่างไรบ้าง รวมถึงผู้ที่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงในการดำเนินตามนโยบายนี้ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญให้หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้ประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงด้านนโยบายหรือการวางแผนแก้ไข ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิตประชาชนในชนบทได้อย่างถูกต้องเหมาะสมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และพึ่งตนเองได้ ตลอดจนจนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ชนบทเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

การศึกษานี้เป็นการศึกษาผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย ตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอุดหนุนทางการเงินผ่านโครงการกองทุนหมู่บ้าน ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาชนบทไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม
3. สภาพเศรษฐกิจชนบทก่อน ปี พ.ศ. 2544
4. แนวคิดเกี่ยวกับการกระตุ้นเศรษฐกิจ
5. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การพัฒนาชนบทไทย

ในการวิจัยนี้ การพัฒนาชนบทไทยขออนุญาตไม่กล่าวถึงซึ่งไปถึงประวัติศาสตร์ในยุคศักดินา แต่จะขออธิบายถึงความพยายามในการพัฒนา โดยนำพาสิ่งที่คิดว่าเป็นตัวชี้วัด ถึงความเจริญ นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ อันได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภคทั้งหลาย ถนนหนทาง ไฟฟ้า ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้พฤติกรรม การบริโภคของคนในชนบทเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมการบริโภคของคนในเมือง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นชุมชนที่พัฒนาแล้ว จะถูกถ่ายทอดผ่านโทรทัศน์รวมถึงการโฆษณาสินค้าต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวก รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคนในชนบทที่ต้องพยายามดิ้นรนแสวงหา ทั้ง ๆ ที่สินค้าแต่ละชนิดมีราคาแพงมาก เมื่อเทียบกับราคาและปริมาณสินค้าเกษตรกรรมที่ชาวชนบทผลิตได้ ซึ่งนั่นหมายความว่า การบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวชนบทจำเป็นจะต้องหารายได้ให้เพิ่มมากขึ้น (เศรษฐสยาม, 2540: หน้า 16) ได้ทำการศึกษาการเติบโตของลัทธิบริโภคนิยม ในเขตลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการแนะนำสินค้าผ่านสื่อโฆษณาและการเลียนแบบ ได้กระตุ้นให้เกิดความต้องการใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว มันกระตุ้นความต้องการที่เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการทำมาหาได้ของสมาชิกในครอบครัว ในสถานการณ์ขณะนั้นประชากรในลุ่มน้ำปากพนังอยู่ในภาวะที่ยากจนที่สุดของนครศรีธรรมราช

การที่ชาวชนบทจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้นมีอยู่ 2 แนวทาง ทางแรกคือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้ผลผลิตมากขึ้นด้วยการขยายพื้นที่การผลิต (รวมถึงการรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำกินด้วย) และการใช้ปุ๋ยหรือสารเคมี ซึ่งส่งผลต่อสภาพแวดล้อมอย่างที่เราทราบกันใน

ปัจจุบัน กับอีกทางหนึ่ง คือ “ การกู้ ” ซึ่งหมายถึงการเป็นหนี้สิน และแน่นอนที่สุดชาวชนบทย่อมใช้ที่ดินทำกินอันเป็นสมบัติของบรรพบุรุษ เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ ปีใดประสบภัยธรรมชาติไม่สามารถส่งคืนเงินกู้หรือดอกเบี้ยได้ ที่ดินก็จะถูกยึด ชาวชนบทก็จะเปลี่ยนฐานะจากผู้ผลิต (ทางเกษตร) ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มาเป็นผู้เช่าที่ทำกินหรือเป็นผู้รับจ้าง(แรงงาน) ในเมืองต่อไป ดังเช่น การส่งออกกุ้งของชาวอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ถูกกีดกันจากต่างประเทศ ราคาไม่ติดังที่คิด นี่เป็นการซ้ำเติมภาวะผลผลิตที่ตกต่ำเข้าไปอีก รายได้จึงไม่พอใช้หนี้ที่กู้มาลงทุน (เศรษฐสยาม, อ้างแล้ว, หน้า 18)

อภิชัย พันธเสน (2539 :หน้า14) อธิบายว่า การพัฒนาชนบทโดยการลงทุนขั้นพื้นฐาน ประสบความล้มเหลวเพราะ “ วงจรอุบาทว์ ” อันเกิดจากความโง่ จน และเจ็บของชาวชนบท ที่ว่าโง่เพราะเมื่อนำความเจริญไปให้แล้ว ไม่รู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง การที่ชาวชนบทนั้นโง่ก็เพราะชาวชนบทขาดการศึกษา เมื่อขาดการศึกษาก็ไม่สามารถจะใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐาน และประกอบอาชีพ รวมถึงการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาความยากจนตามมา แทนที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามที่คาดหวังไว้ เมื่อขาดการศึกษา มีรายได้ต่ำจำเป็นจะต้องทำงานหนักมากขึ้นจนไม่มีเวลาพักผ่อน ทำให้ร่างกายอ่อนแอ และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ การที่ขาดการศึกษาและต้องทำงานหนัก ทำให้ต้องพึ่งยาเสพติดที่เป็นโทษต่อร่างกาย ในอดีตประเด็นเหล่านี้ไม่มีความสำคัญ เนื่องจากอาหารมีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เมื่อมาอยู่ในเมืองได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน ประกอบกับต้องทำงานหนัก ความเจ็บป่วยย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย อีกทั้งสูญเสียศักยภาพในการดูแลตัวเอง ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจากการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ต้องอาศัยยาจากหมอตะวันตก การเจ็บป่วยแต่ละครั้งนอกจากจะสูญเสียรายได้แล้ว ยังต้องมีรายจ่ายแพงเพิ่มมากขึ้น เป็นต้นเหตุของความยากจน เมื่อยากจนก็ไม่มีโอกาสส่งเสียลูกหลานให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้น อันเป็นสาเหตุของความโง่

อภิชัย พันธเสน (อ้างแล้ว, หน้า15) อธิบายเพิ่มเติมว่า ในความเป็นจริงการสูญเสียความรู้ที่สำคัญของชาวบ้านก็คือ ความรู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้ที่จะช่วยป้องกันตนเองได้จากอันตรายที่มองไม่เห็น จากสิ่งที่เรียกว่าเป็นความเจริญจากภายนอก การเพิ่มการบริโภคโดยไม่เพิ่มความสามารถในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นสูงมาก และเกิดปัญหาอันตรายทางด้านสุขภาพแก่ผู้ใช้ด้วย ทั้งหมดนี้คือ “ วงจรอุบาทว์ โง่ - จน - เจ็บ ”

จากสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ เล่ม 12 กล่าวว่า ชนบทนอกจากจะเป็นที่รวมของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศแล้ว ยังเป็นแหล่งผลิตและเป็นตลาดรองรับการขยายตัวของความเจริญเติบโตในภาคเศรษฐกิจสาขาอื่น ด้วยเหตุนี้ชนบทจึงเป็นรากฐานแห่งความเจริญและความมั่นคงของชาติ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชนบทจึงเป็นปัญหาที่มีผลกระทบโยงโย

ถึงทุกส่วนของสังคม การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จึงประสบอุปสรรค และข้อขัดข้อง ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงได้โดยง่าย

2.1.1 การพัฒนาชนบทของชาติ

รูปแบบการพัฒนาชนบทได้มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ในสมัยก่อนที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยในสมัยนั้นเป็นชนบทโดยแท้จริง ประชาชนประกอบอาชีพการทำนาเป็นส่วนใหญ่ อาศัยแรงคนและแรงงานจากวัวควาย ใช้น้ำฝนเพียงอย่างเดียว บางปีน้ำท่วม บางปีก็น้ำแล้ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริมาตรการแก้ไขปัญหา โดยโครงการพัฒนาต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. โครงการที่มีลักษณะการพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นเป้าหมาย
2. โครงการที่มีลักษณะการพัฒนาโดยยึดตามสายงานรับผิดชอบของหน่วยงาน
3. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

2.1.2 เกณฑ์วัดความยากจน

นักเศรษฐศาสตร์นิยมวัดความยากจนโดยมองจากรายได้โดยใช้รายได้เป็นเกณฑ์ มีวิธีวัด 2 ทางใหญ่ คือ

2.1.2.1 ความยากจนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute poverty) ใช้แนวคิดรายได้ที่พอเพียงแก่การบริโภคขั้นพื้นฐานเป็นหลัก โดยคำนวณจากจำนวนแคลอรีของอาหารที่คนเราต้องบริโภคและการใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น ๆ ออกมาว่าคนเราควรมีรายได้เท่าไร จึงจะพอหาซื้ออาหาร จ่ายค่าเช่าบ้าน หรือซื้อบ้านและเครื่องใช้ไม่สอยที่จำเป็นเพียงพอแก่การดำรงชีพต่อไป และใช้ตัวเลขนี้เป็นความยากจน คือใครที่มีรายได้ต่อหัวต่อเดือนต่ำกว่าเส้นนี้ถือว่ายากจน โดยมีการปรับตัวเลขนี้ทุกปีตามอัตราเงินเฟ้อ หรือใช้วิธีคำนวณว่า รายได้ขั้นต่ำที่คนเราจะใช้ยังชีพและดำรงชีวิตต่อไปได้ (มีอาหารกินก็แคลอรี เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น ค่าเช่าบ้าน เสื้อผ้า เชื้อเพลิง ฯลฯ)

ปี 2539	เส้นความยากจนอยู่ที่	953	บาท/คน/เดือน
ปี 2541	เส้นความยากจนอยู่ที่	1,130	บาท/คน/เดือน
ปี 2543	เส้นความยากจนอยู่ที่	1,135	บาท/คน/เดือน
ปี 2545	เส้นความยากจนอยู่ที่	1,190	บาท/คน/เดือน
ปี 2547	เส้นความยากจนอยู่ที่	1,242	บาท/คน/เดือน

(ที่มาแหล่งข้อมูล : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2550)

2.1.2.2 ความยากจนเชิงเปรียบเทียบ (Relative poverty) ใช้วิธีเปรียบเทียบว่าใครจนกว่าใคร มากน้อยเพียงไร หรือจนกว่ารายได้ถ้วนเฉลี่ยมากน้อยเพียงไร ธนาคารโลกมีวิธีการกำหนดว่า ถ้ารายได้ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของรายได้เฉลี่ย ถือว่าจนเปรียบเทียบ อีกด้านหนึ่งคือ การพิจารณาจากการกระจายรายได้ของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมเดียวกัน โดยการแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละร้อยละ 20 ตามลำดับชั้นของรายได้เฉลี่ย กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุดร้อยละ 20 จะถือว่าเป็นคนจน หรือจนมาก ชั้นของกลุ่มคนที่มีรายได้ร้อยละ 20 ถัดมาจะถือว่าจนปานกลาง เป็นต้น หรือดูว่าใครที่มีรายได้ต่ำกว่า รายได้ถ้วนเฉลี่ยของคนทั้งประเทศถือว่ายากจน

การวัดความยากจนในแง่รายได้เชิงเปรียบเทียบ เป็นดัชนีชี้วัดที่ช่วยเสริมให้เราเข้าใจปัญหาความยากจน ได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น มากกว่าที่จะใช้ดัชนีชี้วัดเชิงสัมบูรณ์ที่ใช้เส้นความยากจน เพราะนอกจากการกระจายรายได้ของคนไทยจะมีความเหลื่อมล้ำที่สูงกันมาก มาตั้งแต่สิบปีแล้ว ยิ่งเราพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ คนรวยยิ่งรวยขึ้น คนจนยิ่งจนลงเพิ่มขึ้นมากตามลำดับ สะท้อนการพัฒนาเศรษฐกิจระบบตลาดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518/2519 ถึง พ.ศ. 2542 ว่าทำให้เกิดคนจนในเชิงเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2.1 สัดส่วนและจำนวน คนจน จนมาก จนน้อย เกือบจน(ด้านรายได้) ปี พ.ศ. 2539 - 2547

ปี พ.ศ.	สัดส่วน คนจน (ร้อยละ)	สัดส่วน คนจนจนมาก (ร้อยละ)	สัดส่วน คนจนจนน้อย (ร้อยละ)	สัดส่วน คนเกือบจน (ร้อยละ)	จำนวน คนจน (พันคน)	จำนวน คนจนจนมาก (พันคน)	จำนวนคนจนจนน้อย (พันคน)	จำนวน คนเกือบจน (พันคน)	จำนวน ประชากร (พันคน)
2539	17.03	9.97	7.06	8.15	9,805	5,740	4,065	4,692	57,557
2541	18.78	10.73	8.05	7.98	11,019	6,295	4,724	4,682	58,673
2543	21.32	13.03	8.29	8.08	12,760	7,797	4,963	4,839	59,857
2545	15.55	8.70	6.84	7.57	9,509	5,323	4,187	4,631	61,172
2547	11.25	5.41	5.84	6.65	7,079	3,403	3,676	4,181	62,900

ที่มา : แหล่งข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ สศช.

หมายเหตุ :

- จน คือ มีระดับรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน
- จนมาก คือ มีระดับรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20
- จนน้อย คือ มีระดับรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินกว่าร้อยละ 20
- เกือบจน คือ มีระดับรายได้สูงกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม

การที่ประเทศเสรีประชาธิปไตยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเพราะระบบเศรษฐกิจแบบนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับแนวคิดของกลุ่มพาณิชยกรรมที่ให้ความสำคัญกับการสะสมความมั่งคั่ง ดังนั้นระดับการเติบโตและการขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทย จึงมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับทุนนิยมโลก

พรณี บัวเล็ก (2543 :หน้า 19) ได้แบ่งการพัฒนาทุนนิยมในประเทศไทยออกเป็น 6 ช่วง คือ

1. ทุนนิยมในสมัยศักดินา ตั้งแต่สมัยปลายอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันเป็นยุคสมัยของ “เจ้าภาษีนายอากร”ถือเป็นนายทุนกลุ่มแรก มีฐานะเป็นกึ่งข้าราชการที่ทำหน้าที่ช่วยรัฐเก็บภาษี และพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับภาษีอากร ระบบนี้สิ้นสุดไปเมื่อรัฐปรับตัวเข้าสู่รัฐสมัยใหม่
2. ทุนนิยมการค้าหลังสนธิสัญญาเบาว์ริงถึงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สาระสำคัญ คือเปิดโอกาสให้นำสินค้าเข้า-ออก ประเทศได้สะดวก อันเป็นการยกเลิกการผูกขาดการค้าโดยพระคลังสินค้าและการลดอัตราภาษีร้อยละ 3 เป็นการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ระบบการค้าเสรี และระบบการผลิตสมัยใหม่
3. ทุนนิยมการค้าเสรี หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ในปี 2475 มีการขยายตัวของการส่งออกและนำเข้าอย่างมากและญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคทำให้เริ่มมีการเกิดทุนในชนบท โดยผ่านทางพ่อค้า คนกลางที่ค้าขายกับญี่ปุ่น
4. ทุนนิยมแบบชาตินิยม คณะราษฎรกับการสร้างทุนนิยมโดยรัฐเป็นการสร้างทุนนิยมโดยรัฐแนวทางเศรษฐกิจแบบชาตินิยมผ่านทางเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์
5. ทุนนิยมขุนนางกับทุนนิยมเอกชน เป็นการผูกพันของทุนนิยมของสองกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างอำนาจรัฐกับกลุ่มที่อาศัยการอุปถัมภ์ของนักการเมือง

ทุนนิยมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นยุคสมัยที่ทุนนิยมในประเทศไทยถูกพัฒนาขึ้นภายใต้พันธมิตร 3 กลุ่ม คือ ทหาร ทุนต่างชาติ และทุนท้องถิ่น การพัฒนาของทุนในยุคสมัยนี้ถูกกำหนดจากรัฐ บนพื้นฐานของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ปัญหาชุมชนเมือง ปัญหากรรมกรและแรงงานราคาถูก ปัญหาชนบทถูกทอดทิ้ง ปัญหาปัญญาชน และปัญหาของกลุ่มตนเอง

เดิมที่กลุ่มนายทุนเป็นเพียงตัวประกอบทางการเมืองให้แก่กลุ่มข้าราชการประจำ กองทัพ และนักการเมืองเท่านั้น แล้วเข้ามามีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่ยุคหลัง 14 ตุลาคม 2516 เรื่อยมา ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม และรัฐบาลพลเอกชาติชาย แต่ก็ยังคงถูกคานอำนาจจาก

กองทัพและข้าราชการประจำ ครั้นในยุครัฐบาลพลเรือนหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ไม่ว่าจะเป็นชนวน 1 – บรรหาร – ชวลิต และชนวน 2 บทบาทของกลุ่มนายทุนก็ยิ่งถูกจำกัดไว้เพียงแค่เป็นผู้สนับสนุนการเลือกตั้ง เป็นเพียงแค่ที่ปรึกษา หรือเป็นรัฐมนตรีในกระทรวงที่ไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญ โดยที่นโยบายของรัฐบาลยังคงเป็นนโยบายที่มีรากฐานมาจากข้าราชการประจำไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ก่อนรัฐบาลทักษิณ กลุ่มนายทุนไทยยังไม่เคยได้แสดงบทบาทนำในทางการเมืองและเศรษฐกิจมาก่อนเลย ยังคงเป็นผู้ตามนักการเมืองอาชีพและระบอบข้าราชการ แม้จะมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับก็ตาม แต่รัฐบาลทักษิณได้เปิดโฉมหน้าใหม่ทางประวัติศาสตร์ให้แก่กลุ่มนายทุนไทยเป็นครั้งแรก ด้วยการก้าวเข้ามาสถาปนา “ความเป็นเจ้า” (Hegemony) ผู้ใช้อำนาจรัฐทดแทนกลุ่มอำนาจเก่า เช่น ข้าราชการประจำ และนักการเมืองอาชีพซึ่งกำลังถูก “ตัดทอน” ลดทอนอำนาจลงไปมากมาย เหลือเพียงกลุ่มนายทุนฝ่ายเดียว ที่จะใช้อำนาจรัฐแบบเบ็ดเสร็จโดยเฉพาะกลุ่มนายทุนใหม่ คือ ทุนสื่อสารโทรคมนาคมจนเป็นที่มาของระบอบทักษิณ หรือ “ทักษิณโมเดล” (สุวินัย ภรณวลัย.2547: หน้า 63)

อย่างไรก็ตาม ยังมีความเห็นของนักวิชาการอีกหลายท่านที่มีต่อรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เช่น วิทยากร เชิงกุล ที่เห็นว่าในการแก้ไขปัญหาความยากจนภายใต้นโยบายการเพิ่มเงินกู้ เพื่อพัฒนาคนจนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมากขึ้น ซึ่งอาจช่วยบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าของคนจนได้บางส่วน แต่ตราบดีที่โครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของไทย ยังมีลักษณะไม่เป็นธรรม และยังเน้นการหากำไรของเอกชน ในที่สุดคนจนส่วนใหญ่คงมีแนวโน้มเป็นหนี้เรื้อรังเพิ่มมากขึ้น และได้เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาความยากจน โดยเสนอให้ลดสัดส่วนการพึ่งพาทุนและการค้ากับต่างประเทศลง ให้เลือกผลิตเพื่อส่งออกแข่งขันกับต่างประเทศในส่วนที่พอแข่งขันได้และหันกลับมาเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศแบบพอเพียง คือ ผลิตสินค้าที่จำเป็น เพื่อตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้น (สุวินัย ภรณวลัย, อ้างแล้ว. หน้า 66)

ตลอดระยะเวลาของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ๕ มีความโดดเด่นในการจัดการเกี่ยวกับ “ทุน” มีความพยายามในหลาย ๆ ด้านในการสร้างนโยบาย เพื่อให้คนในสังคมทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งทุน โดยผสมผสานแนวคิดทางการตลาด ที่อ้างว่าเพื่อมุ่งเน้นความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ๕ เห็นว่า วันนี้นี้ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่กระจัดกระจายใช้ทั่วโลกและล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ มี 5 ประเทศหลักที่ประสบความสำเร็จ ก็คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ทั้ง 5 ประเทศเหล่านี้มีความสำเร็จสูงมากที่ใช้ระบบทุนนิยม ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่าเบื้องหลังของความสำเร็จ คือความเป็นชาตินิยม หมายความว่า เขาผลประโยชน์ของชาติเป็นตัวตั้งก่อน แล้วคนในชาติก็จะได้ประโยชน์ตามมา เพราะฉะนั้น ความเป็นชาตินิยมเป็นตัวสำเร็จของการบริหารเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งทุกรัฐบาลของประเทศเสรีประชาธิปไตยก็ใช้ระบบทุนนิยมอยู่แล้ว คือ สิ่งที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลอยากจะทำให้สิ่ง

เหล่านี้เกิดขึ้นในประเทศไทยมากที่สุด (นายก ฯ ทักษิณคฺยกับประชาชน วันเสาร์ที่ 19 มกราคม 2545, เล่ม 2 :หน้า 96) และทุนนิยมต้องการเงินทุน ถ้าไม่มีเงินทุนก็ไม่มีทุนนิยม จึงจำเป็นต้องผลักดันเงินทุนสู่ชนบทเป็นการขยายทุนนิยมสู่ชนบท เพื่อมุ่งหมายปรับเปลี่ยนให้ชาวนาเป็นผู้ประกอบการ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2547:หน้า217)

2.3 สภาพเศรษฐกิจชนบทก่อน ปี พ.ศ. 2544

สภาพเศรษฐกิจชนบทก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

2.3.1 วิธีทุนนิยมที่นำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจ

ความพยายามในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย คือ การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ด้วยการพยายามพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม ในระยะต้นปี พ.ศ. 2536 ที่ประเทศไทยประกาศใช้ระบบวิเทศธนกิจ (BIBF's) ซึ่งสร้างความคล่องตัวทางด้านการเงินผนวกกับวิกฤตค่าเงินเยนแข็งในปี พ.ศ. 2537 ทำให้ต่างชาติย้ายฐานการผลิตมาที่ประเทศไทยมากขึ้น แรงดึงดูดที่สำคัญ คือ การมีอุปทานของแรงงานจำนวนมากที่มีค่าจ้างแรงงานระดับต่ำกว่า “ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม จึงไม่ต่างอะไรกับ “ แม่เหล็ก ” ที่ดึงดูดกองคาราวานของผู้คนกำลังแรงงานที่ยังมีอยู่มากในชนบทสู่ภาคเมือง อันเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม แต่การจากบ้านมาของแรงงานในวัยหนุ่มสาว หมายถึง พลังแรงงานที่ ร่อยหรอลงของภาคชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม การเหลือเฉพาะคนแก่และเด็กในชนบทจึงกระทบต่อการพัฒนาภาคเกษตรด้วย เพราะขาดแคลนแรงงานในการพัฒนาการผลิตในภาคดังกล่าว การจากไปของกำลังแรงงานในชนบท จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาภาคเกษตร อันเป็นอาชีพหลักในชนบทเอง ทำให้ภาคเกษตรมีโอกาสมปลักอยู่กับความล้าหลังได้มากขึ้น” (สมภพ มานะรังสรรค์,2545:หน้า 117-120)

ระบบวิเทศธนกิจ (BIBF's) ได้ส่งผลต่อตลาดเงิน (Money Market) อย่างมาก เพราะมีเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างมาก สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เมื่อปริมาณเงินในระบบมีมาก สถาบันการเงิน จำเป็นต้องระบายเงินทุนออกสู่ระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม เมื่อหาได้ง่ายผู้ประกอบการจึงกู้เงินมาเพื่อขยายการผลิต ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอุปสงค์มารองรับแต่อย่างใด ส่งผลให้เกิดการลงทุนเกินตัว (Over Investment)

แต่โดยที่อุตสาหกรรมจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและการที่มีข้อจำกัดของการเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับคนเฉพาะในครอบครัว สอดรับกับผลของ BIBF's ที่มีต่อตลาดทุน (Capital Market) ที่ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของตลาดหุ้น ที่เกิดจากการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ

เป็นปัจจัยที่อำนวยความสะดวกให้แรงงานที่มีฝีมือ เช่น วิศวกร หรือ ช่างเทคนิคที่รับผิดชอบในกระบวนการผลิตที่ไม่สามารถก้าวไปสู่ตำแหน่งผู้บริหารได้ ต่างพากันออกไปสู่ภาคการเงินที่กำลังเฟื่องฟูด้วยค่าตอบแทนที่สูงมาก ขณะเดียวกับโรงงานต่างๆ ก็ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะของแรงงาน ทำให้แรงงานค่าจ้างต่ำต้องแสวงหารายได้ที่สูงขึ้นด้วยการเปลี่ยนงานบ่อย

เมื่อพลวัตของทุนนิยมไทยอ่อนพลังลงด้วยข้อจำกัดของเทคโนโลยีและแรงงานผู้ประกอบการ จึงแก้ปัญหาธุรกิจด้วยการเปลี่ยนฐานธุรกิจไปสู่ภาคบริการ อสังหาริมทรัพย์ และตลาดหุ้น ซึ่งไม่ต้องใช้เทคโนโลยี จนเมื่อเงินทุนต่างประเทศไหลออกและเกิดวิกฤตเศรษฐกิจต่อมาในที่สุด การจมปลักอยู่กับความล้าหลังของชาวชนบทเพราะขาดแคลนแรงงานในวัยทำงานทำให้ต้องปรับวิธีการผลิตให้สอดคล้องกับแรงงานที่เหลืออยู่ คือ การผลิตที่ไม่ต้องอาศัยแรงงานต่อเนื่องหรือการผลิตที่ใช้เครื่องจักรทุนแรงทดแทนได้ (สมภพ, อ้างแล้ว. หน้า119.) และนั่นก็หมายถึงการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับการมีข้อจำกัดในการขยายที่ดินทำกิน ทำให้เกิดการขอยที่ดินทำกินออกเป็นผืนย่อย ๆ ซึ่งมีขนาดเล็กลงเรื่อย ๆ จนเกษตรกรไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยที่ดินทำกินขนาดเล็ก ซ้ำร้ายปีใดประสบกับภัยธรรมชาติก็เป็นการซ้ำเติมภาวะผลผลิตตกต่ำ เข้าไปอีก (เศรษฐสยาม, อ้างแล้ว .หน้า18)

ทิวทัศน์ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทหรือภาคเศรษฐกิจชนบท ซึ่งเป็นเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรมที่เน้นส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และพึ่งพิงการส่งออก ทำให้มีการกระจุกตัวของธุรกิจและการจัดสรรทุนให้แก่เมืองซึ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่ภาคชนบทกลับไร้การพัฒนาและยากจน จนทำให้ช่องว่างระหว่าง 2 ภาคขยายใหญ่ขึ้นทุกขณะและถูกซ้ำเติมด้วยวิกฤตเศรษฐกิจ

ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจกระทบถึงชนบท ราคาข้าวตกลง สินค้านำเข้าแพงขึ้น คนตกงานจำนวนมากต้องกลับบ้านในชนบท ลูกหลานที่ทำงานในเมืองไม่ได้ส่งเงินกลับบ้าน ต้นปี พ.ศ. 2542 คนชนบทออกมาประท้วงให้ลดหนี้ แก้ปัญหาราคาพืชผล และให้หาที่ทำกิน (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ ,2546 :หน้า 52-53)

2.3.2 สภาพเศรษฐกิจชนบทก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน

โดยที่ชนบทและเมือง มีความสัมพันธ์กันโดยอาศัยปัจจัยด้านกำลังแรงงาน ดังอธิบายมาแล้วในเบื้องต้น เมื่ออุตสาหกรรมซึ่งอยู่ในเขตเมืองประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ คนในชนบทย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านรายได้และอาชีพ ด้านหนี้สิน ด้านภาวการณ์ใช้จ่าย และภาวการณ์ออม

2.3.2.1 ด้านการประกอบอาชีพและมีรายได้

การที่วัยแรงงานย้ายถิ่นออกไปทำงานในเมืองหรือภาคอุตสาหกรรมทำให้ชนบทต้องปรับเปลี่ยนการผลิตให้สอดคล้องกับโครงสร้างระบบแรงงานที่เหลืออยู่ นั่นคือการผลิตที่ไม่ต้องอาศัยแรงงานต่อเนื่อง หรือไม่ก็ใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน ซึ่งนั่นหมายถึงต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น นอกจากนี้ภัยธรรมชาติที่ประเทศไทยมักประสบทุกปี คือ ทั้งเรื่องของอุทกภัยและภัยแล้ง ยังเป็นอุปสรรคซ้ำเติม ที่ทำให้ผลผลิตเสียหายซ้ำร้ายที่สุดในยามเศรษฐกิจชะลอตัว วิกฤตเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมในประเทศที่มุ่งเน้นผลิตเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าเกษตรแปรรูปที่ต้องผ่านการคัดสรร เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ ทำให้ราคาผลผลิตถูกกดราคาลง

วิกฤตเศรษฐกิจยังส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจส่วนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมและสถาบันการเงินต้องปิดกิจการหลายแห่ง ส่งผลให้คนตกงานมากขึ้น รายได้เงินเดือนสำหรับจุนเจือครอบครัวจึงพลอยได้รับผลกระทบไปด้วย สิ่งที่กำลังมาข้างหน้าล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบที่มีต่อรายได้ของครัวเรือนทั้งสิ้น จากผลการศึกษาภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2544 : หน้า 9) ครัวเรือนส่วนบุคคลทั่วประเทศ ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม - ตุลาคม 2544 มีประมาณ 17.4 ล้านครัวเรือน มีขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 3.5 คนต่อครัวเรือน เมื่อให้ครัวเรือนเปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือน ปี พ.ศ.2544 กับ ปี พ.ศ.2543 พบว่าครัวเรือนร้อยละ 62.3 รายงานว่ามีรายได้ใกล้เคียงกันร้อยละ 28 รายงานว่ามีรายได้ลดลง ในขณะที่ครัวเรือน ร้อยละ 9.7 รายงานว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น โดยครัวเรือนที่มีรายได้ลดลง ส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงน้อยกว่าร้อยละ 25 และครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นน้อยกว่าร้อยละ 25 เช่นเดียวกัน

สำหรับครัวเรือนที่มีรายได้ลดลงนั้น พบว่าในภาคใต้มีครัวเรือนประมาณร้อยละ 35 รายงานว่ามีรายได้ลดลง ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าภาคอื่น โดยที่ภาคอื่น ๆ นั้น ครัวเรือนที่มีรายได้ลดลงมีประมาณร้อยละ 28 -29 ของครัวเรือนทั้งหมด ส่วนครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) ที่รายงานรายได้ลดลงมีประมาณ ร้อยละ 19.6 ครัวเรือนที่รายงานว่ารายได้ลดลงในภาคต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงจากปีที่แล้วน้อยกว่า ร้อยละ 25

หากพิจารณาผลกระทบที่มีต่อครัวเรือนตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม พบว่าครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร ประมาณร้อยละ 40 รายงานว่ามีรายได้ในปี พ.ศ.2544 ลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น โดยส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงน้อยกว่าร้อยละ 25 ครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดิน ที่รายงานว่ามีรายได้ลดลงมีประมาณร้อยละ 38.8 ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงจากปีที่แล้วน้อยกว่าร้อยละ 25

เช่นเดียวกัน สำหรับครัวเรือนกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ ผู้ถือครองทำการเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดิน คนงานทั่วไป และคนงานเกษตร ซึ่งรายงานรายได้ลดลงมีประมาณร้อยละ 33 – 35 ครัวเรือน กลุ่มที่ได้รับผลกระทบด้านรายได้ลดลงน้อยที่สุด คือ ลูกจ้างผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ วิชาการและ บริหารประมาณร้อยละ 12.6 รายงานว่ามีรายได้ลดลง โดยส่วนใหญ่มีรายได้ลดลงน้อยกว่าร้อยละ 25 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2543

หากพิจารณาตามขนาดและประเภทของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือน ขนาดใหญ่ (มีสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป) มีสัดส่วนของครัวเรือนที่รายงานรายได้ ลดลงสูงกว่าครัวเรือนขนาดกลาง (2 - 4 คน) และครัวเรือนคนเดียว สำหรับประเภทของ ครัวเรือนนั้น จะเห็นว่าทั้งครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีคู่สมรสอยู่ด้วย และครัวเรือนที่หัวหน้า ครัวเรือนไม่มี คู่สมรสอยู่ด้วย มีรายงานรายได้ลดลงมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

สาเหตุที่ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง

1. การมีรายได้ของครัวเรือนลดลงในปี 2544 นั้น ส่วนหนึ่ง เนื่องมาจากรายได้จากการเกษตรลดลง โดยเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.2) ของครัวเรือนที่มี รายได้ลดลงรายงานสาเหตุที่ทำให้รายได้ลดลงเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ ครัวเรือนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ประสบภาวะดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น ๆ คือ ร้อยละ 64.2 และ 59.9 ตามลำดับ รองลงมา คือ ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคกลาง ร้อยละ 42.2 และ 37.7 ตามลำดับ

2. สาเหตุที่สำคัญลำดับต่อมา คือ ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้น และ ภัยธรรมชาติจากภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม ทำให้รายได้จากการเกษตรลดลง โดย ครัวเรือนทั่วประเทศที่มีรายได้ลดลงรายงาน สาเหตุดังกล่าว ร้อยละ 42.3 และ 37.8 ตามลำดับ ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลกระทบมากกว่าครัวเรือนในภาคอื่น (ร้อยละ 59.6 และร้อยละ 55.9 ตามลำดับ) รองลงมา คือ ครัวเรือนในภาคใต้ และภาคเหนือ

3. นอกจากครัวเรือนร้อยละ 31.6 ของครัวเรือนที่มีรายได้ลดลง รายงานว่ารายได้จากการประกอบธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรลดลง/เลิกกิจการครัวเรือนในเขต กรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ รายงานเหตุผลดังกล่าวในสัดส่วนที่สูงกว่า ครัวเรือนในภาคอื่น คือ ร้อยละ 56.7 รองลงมา คือ ครัวเรือนในภาคกลาง (ร้อยละ 36.7) ภาคใต้ (ร้อยละ 32.2) และ ภาคเหนือ (ร้อยละ 30)

4. เงินช่วยเหลือที่ได้รับจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือนลดลง เป็นอีก สาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง ครัวเรือนที่มีรายได้ลดลง รายงานสาเหตุนี้ ประมาณร้อยละ 19 โดยครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. คริวเรือนร้อยละ 16.6 รายงานว่าสมาชิกในครัวเรือนถูกลดเงินเดือนค่าจ้าง คริวเรือนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพฯ ได้รับผลกระทบจากสาเหตุนี้มากกว่าคริวเรือนในภาคอื่น

6. สาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้รายได้ของคริวเรือนลดลง ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนถูกให้ออกจากงาน (ร้อยละ 8.8) รายได้จากทรัพย์สินลดลง (ร้อยละ 4.4) และอื่น ๆ (ร้อยละ 11.7) เป็นต้น

2.3.2.2 ด้านการใช้จ่ายของคริวเรือน

ถึงแม้วิกฤตเศรษฐกิจจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ แต่ความจำเป็นสำหรับการใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตก็ยังมีอยู่ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ถอยกลับไปสู่ชนบท จากรายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องรายได้และการกระจายรายได้ของคริวเรือน พ.ศ.2545 ระดับจังหวัด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545 : หน้า 34.) ที่ได้สัมภาษณ์รายละเอียดในระยะ 12 เดือนก่อนเดือนสัมภาษณ์ (มกราคม 2545) โดยนิยามค่าใช้จ่ายของคริวเรือน หมายถึงจำนวนเงินที่คริวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีพ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าจ้างเงินเดือน สินค้าหรืออาหารที่คริวเรือนผลิตและบริโภคเอง ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หมายถึง รายจ่ายทั้งสิ้นของคริวเรือน แต่ไม่รวมถึงค่าภาษี เงินบริจาค เบี้ยประกัน สลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยจ่าย ส่วนค่าใช้จ่ายของคริวเรือนไม่รวมถึงค่าผ่อนชำระบ้าน ที่ดิน และรายจ่ายเพื่อการสะสมทุน ตลอดจนรายจ่ายที่จัดว่าเป็นการออม เช่น เบี้ยประกันชีวิต เงินสะสมกองทุน พบว่าคริวเรือนทั่วประเทศจะมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อคริวเรือน (3.5 คน) 10,889 บาท (ไม่รวมค่าใช้จ่ายที่เป็นการสะสมทุน เช่น การซื้อ/เช่าซื้อบ้าน ที่ดินและของมีค่า) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 79.3 ของรายได้ทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของคริวเรือนร้อยละ 88.2 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น และค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคร้อยละ 11.8 ซึ่งได้แก่ ค่าภาษี ค่าของขวัญ เงินบริจาค เบี้ยประกัน เงินซื้อสลากกินแบ่งและดอกเบี้ยเงินกู้ สำหรับค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หมวดที่สำคัญ คือ อาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งคริวเรือนใช้จ่ายไปประมาณร้อยละ 33.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น รองลงมา คือ หมวดที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน ร้อยละ 21.1 หมวดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสารร้อยละ 17.7 ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

2.3.2.3 ด้านภาวะหนี้สินคริวเรือน

ถึงแม้ว่าในภาพรวม คริวเรือนจะมีรายได้ที่มากกว่าค่าใช้จ่าย แต่ในข้อเท็จจริงหลายคริวเรือนในชนบท มีภาระค่าใช้จ่ายที่สะสมมาจากความล้มเหลวของผลผลิตในปีก่อน ๆ ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ จากรายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องรายได้และการกระจายรายได้ของคริวเรือน พ.ศ. 2545 ระดับจังหวัด แสดงให้เห็นว่าข้อมูล

ก่อนปีที่จะทำการสำรวจ คือ พ.ศ. 2544 มากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั่วประเทศ คือ ประมาณ 11.2 ล้านครัวเรือน มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ประมาณ 132,151 บาท โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นหนี้สูงสุดจะมีมูลค่าหนี้ต่ำสุด ประมาณ 87,492 บาท/ครัวเรือน ส่วนภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ มีมูลค่าหนี้สินประมาณ 134,321 บาท , 94,346 บาท และ 123,672 บาทตามลำดับโดยกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ซึ่งเป็นตอนพิเศษ มีมูลค่าสูงสุดประมาณ 347,344 บาทต่อครัวเรือน วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม เป็นการกู้เพื่อนำมาใช้จ่ายในครัวเรือนเพื่อการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 63.5 นำมาใช้ในการประกอบธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร ร้อยละ 20.1 ใช้ในการประกอบธุรกิจการเกษตร ร้อยละ 14.7 ใช้ในวัตถุประสงค์อื่นๆ ร้อยละ 1.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,อ้างแล้ว หน้า 36.)

2.3.2.4 ด้านการออมของครัวเรือน

ถึงแม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจจะส่งผลต่อเศรษฐกิจของครัวเรือนในด้านการมีอาชีพและมีรายได้ การใช้จ่าย และหนี้สิน ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละภาคก็ตาม ความพยายามส่งเสริมให้ครัวเรือนมีการออมผ่านทางสถาบันการเงินต่าง ๆ รวมถึงสถาบันการเงินในชุมชน/หมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จากข้อมูล จปฐ. (รายงานคุณภาพชีวิตไทย จปฐ. ปี 2545) ซึ่งได้เก็บข้อมูลรายละเอียดในปี 2544 โดยมีเป้าหมายครัวเรือนที่มีการเก็บออมเงินร้อยละ 60 ปรากฏว่าในภาพรวมทั้งประเทศ 7,305,239 ครัวเรือนมีครัวเรือนเก็บออมเงิน 5,892,777 ครัวเรือน (ร้อยละ 80.2) แยกเป็นภาคกลาง 1,559,431 ครัวเรือน มีครัวเรือนเก็บออมเงิน 1,281,224 ครัวเรือน (ร้อยละ 82.2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2,991,616ครัวเรือน มีครัวเรือนเก็บออมเงิน 2,481,174 ครัวเรือน (ร้อยละ 82.9) ภาคเหนือ 1,701,119 ครัวเรือน มีครัวเรือนเก็บออมเงิน 1,292,958 ครัวเรือน (ร้อยละ 76) และภาคใต้ 1,053,073 ครัวเรือน มีครัวเรือนเก็บออมเงิน 837,421 ครัวเรือน (ร้อยละ 79.5)

สิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบมาจากความพยายามนำพาประเทศสู่ความทันสมัย โดยใช้อุตสาหกรรมเป็นตัวนำภายใต้อิทธิพลของโลกทุนนิยมจนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ชนบทไทยยังคงจมปลักอยู่กับความยากจน จนถึงวันที่พรรคไทยรักไทย โดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีความคิดที่จะยังคงใช้ทุนนิยมอีกครั้งเข้ามาแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อหวังจุดรั้งให้ปัญหาความยากจนในชนบทหลุดพ้นจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยตั้งโจทย์ว่า จะใช้พลังหมู่บ้าน พลังชุมชนทั้งประเทศ ในการฟื้นฟูประเทศอย่างไร คำตอบ คือ นโยบายเศรษฐกิจ ในอันที่จะลดรายจ่ายประชาชน ปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน และให้โอกาสประชาชนในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกับแหล่งความรู้ นั่นคือ ที่มาของโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค โครงการพิกหนี้อะไรก็ได้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ความสำคัญของรัฐที่มีต่อการพัฒนาของระบบทุนนิยม ซึ่งให้เห็นว่าการแทรกแซงของรัฐนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาของระบบทุนนิยมในทุกขั้นตอน แม้ในยุคทุนนิยมที่ปล่อยให้ดำเนินการโดยเสรี ระบบทุนนิยมเองต้องการให้มีการสถาปนาสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน และระบบกฎหมายเกี่ยวกับสัญญา นั่นคือระบบทุนนิยมต้องการรัฐ สาเหตุสำคัญที่รัฐต้องยื่นมือเข้าไปแทรกแซงระบบทุนนิยม ก็คือ ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และนายทุนแต่ละคนก็ไม่รู้ว่าอะไรคือผลประโยชน์ร่วมของระบบทุนนิยม ดังนั้นนายทุนจึงไม่สามารถจะปฏิรูประบบเศรษฐกิจของตน และไม่รู้ว่าจะส่งเสริมผลประโยชน์ของตนได้อย่างไร รัฐจึงจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้อง การเข้ามาแทรกแซงของรัฐจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤต (อนุสรณ์ ลีมนณี, 2543 : หน้า 132-133.)

นักเศรษฐศาสตร์สำคัญผู้เสนอให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงในกิจกรรมเศรษฐกิจ เพื่อรักษาระดับการว่างงานส่วนรวม คือ John Maynard Keynes (1883-1946) ทฤษฎีของ Keynes สรุปได้ว่า ในเศรษฐกิจที่ร่ำรวยรายได้สูง การบริโภคจะคิดเป็นส่วนน้อยของรายได้ ส่วนที่ออมไว้จะเพิ่มมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะเกิดสภาวะการใช้จ่ายเงินลงทุนไม่สูงพอที่จะใช้ส่วนที่ออมหมดไป เมื่อดีมานด์รวมมีไม่สูงพอ เศรษฐกิจก็จะประสบปัญหาเกิดการผลิตไม่เต็มที่ มีการว่างงาน เศรษฐกิจตกต่ำ กลไกราคาไม่สามารถปรับโดยอัตโนมัติ ให้มีการว่างงานเต็มที่ได้อีก ทั้งนโยบายการเงินก็อาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หากอัตราดอกเบี้ยต่ำอยู่แล้ว Keynes จึงเสนอให้รัฐบาลลงทุนเพิ่มขึ้น ใช้จ่ายมากกว่ารายรับ จะทำให้การลงทุนทั้งหมดเพิ่มขึ้น การผลิตและการว่างงานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นการแก้ไขปัญหาการว่างงานในระบบที่วิสาหกิจเป็นของเอกชน โดยไม่ต้องปฏิรูประบบกรรมสิทธิ์ รัฐบาลเพียงควบคุมให้ปริมาณการลงทุน มีเพียงพอที่จะทำให้เศรษฐกิจรุ่งเรืองอยู่เสมอเท่านั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายของ Keynes นี้ ประธานาธิบดี Roosevelt (1882-1945) ได้นำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในสหรัฐอเมริกา เรียกว่า “นโยบาย New Deal” ซึ่งทฤษฎีของ Keynes เป็นแนวทฤษฎีของนโยบายการเงินการคลัง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541: หน้า 140) สำหรับประเทศไทย ในช่วงระยะเวลาต้นปี พ.ศ. 2518 เป็นระยะเวลาที่เศรษฐกิจประสบกับการชะงักงัน และเสถียรภาพของประเทศก็ไม่ค่อยมั่นคงนัก พรรคการเมืองใหญ่ คือ ประชาธิปัตย์และเกษตรสังคม ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ เนื่องจากไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร พรรคกิจสังคมซึ่งมีอยู่ 18 เสียง จึงได้รวบรวมพรรคการเมืองอื่น ๆ จัดตั้งรัฐบาลสหพรรคขึ้น โดยมี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี และเนื่องจากพรรคกิจสังคมมีธุรกิจธนาคารและอุตสาหกรรมเป็นแหล่งทุนของพรรค จึงถือว่ามี ความรอบรู้เศรษฐกิจดีมาก กลุ่มทุนเหล่านี้ จึงเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการร่างนโยบาย การร่างนโยบายในระยะเวลาอันสั้นผู้ร่างก็ย่อมคิดถึงแต่สิ่งที่ใกล้ตัวและมีความถนัด นโยบายเศรษฐกิจ

ในยุคนั้นจึงถูกร่างขึ้น โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาของประเทศ ซึ่งรัฐบาลขณะนั้นได้วางมาตรการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. การปล่อยสินเชื่อให้ภาคเกษตรกรรมผ่านธนาคารพาณิชย์
2. การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาชนบทหรือที่เรารู้จักกันในชื่อว่า “นโยบายเงินผัน”

เกริกเกียรติ พิพัฒนเสวีธรรม (2518 : หน้า 77) สรุปความเป็นมาของนโยบายเงินผันไว้ 3 ประเด็น คือ

1. การหวังผลทางการเมือง การคิดนโยบายเศรษฐกิจและนโยบายเงินผันรัฐบาลมุ่งหวังที่จะให้ได้รับผลประโยชน์ทางการเมืองมากที่สุด และสามารถอยู่ได้นานที่สุดภายในกรอบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยปกติแล้วรัฐบาลที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักจะเลือกดำเนินนโยบายที่จะทำให้ได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนส่วนใหญ่ให้มากที่สุด เพราะหมายถึงโอกาสที่จะได้ชนะการเลือกตั้งในครั้งต่อ ๆ ไป ดังนั้นการจัดสรรการใช้ทรัพยากรของสังคมให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม จะถูกละเลยแต่กลับคำนึงถึงหลักการจัดสรรเพื่อให้รัฐบาลได้รับคะแนนนิยมมากที่สุด

อย่างไรก็ดีอำนาจการจัดสรรการใช้ทรัพยากรหรือการบริหารประเทศ จะเน้นหนักไปด้านใดยังขึ้นอยู่กับเสถียรภาพของรัฐบาลและจิตสำนึกของผู้นำรัฐบาล กล่าวคือ ถ้ารัฐบาลมีเสถียรภาพและจิตสำนึกที่สูงมาก แนวโน้มของการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสังคมก็จะมีสูงมาก เพราะไม่ต้องกังวลต่อความหวั่นไหวของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลจะถูกล้มล้างยาก ไม่ต้องคอยเอาใจนักการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ไม่ต้องหวังผลทางการเมืองมากนัก

2. การหวังผลทางเศรษฐกิจ เนื่องจากในช่วงระยะต้นปี 2518 นั้น เป็นระยะเวลาที่ประเทศประสบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน กิจการค้าซบเซา เมื่อดูจากสาระสำคัญของนโยบายของรัฐบาล เมื่อต้นปี 2518 มาตรการที่รัฐบาลขณะนั้นใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจ คือการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลเพื่อกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วยการ “ ผันเงิน ” ผ่านระบบธนาคารเพื่อระบายจำนวนเงินที่มีค้างคั่งอยู่ในธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จำนวนมากเพื่อช่วยธนาคารพาณิชย์ และได้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาสินเชื่อของเกษตรกรอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของรัฐบาลนั้นอยู่ที่การเร่งขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยเหลือการค้าอุตสาหกรรม และธนาคาร มากกว่าจะทำการแก้ไขปัญหาช่องว่างของรายได้ของคนในสังคมอย่างจริงจัง โดยมีข้อสังเกต คือ การหว่านเงินเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการบริโภค มากกว่าการส่งเสริมให้เกิดการผลิตของชาวไร่ชาวนาโดยตรง นอกจากนี้รัฐบาลก็มิได้สนใจในการแก้ไขเพื่อลดช่องว่างหรือความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ด้วยการจัดสรรหรือกระจายปัจจัยการผลิตและการกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรม แก่ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมีอำนาจจะดำเนินการได้ กล่าวโดยสรุปคือ เป็นการคิดนโยบายที่สอดคล้องและเอื้อประโยชน์

ให้กับกลุ่มทุนที่อุดหนุนรัฐบาล ที่เมื่อครั้งประเทศประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจชะงักงัน เมื่อมีโอกาสได้กำหนดนโยบายจึงยอมไม่ให้เกิดโอกาสที่จะสร้างผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มธนาคารและธุรกิจ สูตรสำเร็จของการดำเนินการคือ มาตรการกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจผ่าน 2 แนวทาง คือ การปล่อยสินเชื่อ และการพัฒนาชนบทโดยผ่านโครงการเงินผัน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

3. การสร้างเสถียรภาพของสังคมในชนบท เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศ ในขณะนั้นยังมีความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์อยู่มาก โครงการผันเงินจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างเสถียรภาพในชนบท เพื่อเป็นเครื่องมือต่อต้านผู้ก่อการร้าย เหตุผลสำคัญเพราะการผันเงินไปสู่ชนบท เป็นการหว่านเงินให้กระจายทั่วประเทศ โดยเน้นให้มีการจ้างแรงงานเป็นส่วนใหญ่ เป็นวิธีการที่จะเข้าถึงประชาชนในชนบทได้กว้างขวางมากที่สุด อันแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมิได้ละเลยหรือทอดทิ้งประชาชนในชนบทตามที่ผู้ก่อการร้ายกล่าวอ้างแต่อย่างใด

นอกจากนี้รัฐบาลขณะนั้นคิดว่าการใช้โครงการผันเงินเป็นการซื้อเวลา เพราะจะทำให้ประชาชนสนใจอยู่กับเงินที่หว่านออกไป ไม่มีเวลาที่จะมาคิดต่อต้านรัฐบาลและดูเป็นประชาธิปไตยเพราะประชาชนมีโอกาสใช้เงิน และตัดสินใจในกิจกรรมของท้องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการสร้างความรักปรองดองให้กับพรรครัฐบาลมากขึ้น

อภิชัย พันธเสน (อ่างแล้ว, หน้า 212.) เห็นว่าเนื้อหาของนโยบายนี้ก็คือ ต้องการให้มีเงินสะพัดในเมืองเพิ่มมากขึ้น เพราะเมื่อชาวบ้านมีรายได้จับจ่ายใช้ซื้อสินค้า ในที่สุดเงินก็ไหลกันเข้ามาในเมือง แต่ก็นับว่ามีผลดีต่อการช่วยเหลือบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนในชนบทได้ในระดับหนึ่ง

ในคำแถลงนโยบายเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 ของรัฐบาลในขณะนั้นว่า การที่ประชาชนจะมีรายได้ตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ ก็เมื่อประชาชนมีงานทำอย่างสมบูรณ์และเมื่อประชาชนมีรายได้ดีแล้ว ประชาชนก็ย่อมมีกำลังซื้อสูง และอยู่ในวิสัยที่จะใช้จ่ายได้มากขึ้น กำลังซื้อของประชาชนสูงมากแล้วบรรยากาศในการลงทุนทางธุรกิจทุกแขนงก็ย่อมจะดีขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของรัฐบาลนั้น อยู่ที่การเร่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือ การค้า อุตสาหกรรม และธนาคารมากกว่าจะทำการแก้ไขปัญหาช่องว่างของรายได้ของคนในสังคมอย่างจริงจัง เพราะการหว่านเงินลงไปในตลาดก็เพื่อต้องการให้ประชาชนที่ได้รับรายได้นำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ซึ่งจะกระตุ้นให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีโชยุที่ต้องการส่งเสริมการผลิตของชาวไร่ชาวนาโดยตรง เพราะนโยบายนี้ไม่สามารถแก้ปัญหาการจัดสรรหรือการกระจายปัจจัยการผลิต รวมถึงไม่เป็นการกำหนดค่าตอบแทนที่เป็น

กรรมแก่ปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นหัวใจของการแก้ไขปัญหาฐานทางเศรษฐกิจในการกระจายความเสมอภาคให้ประชาชนทุกคน

จากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมามีให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดการสมดุล ประสบผลสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ ส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความยากจน และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่รุนแรงมากขึ้น ได้สร้างความขัดแย้งในสังคมมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ความอ่อนแอของสังคมไทย ที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมได้ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้ต้องเร่งเตรียมพร้อม ทั้งการสร้างระบบ กลไก และพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันได้รวดเร็ว เพื่อคงสถานการณ์แข่งขันของประเทศ และก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างเท่าทัน ตามภาวะเศรษฐกิจของโลกที่ยังมีความเปราะบาง และมีแนวโน้มที่จะชะลอตัวต่อเนื่อง และคาดว่าจะฟื้นตัวได้ช้ากว่าที่ประมาณการไว้เดิม จะส่งผลเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยซึ่งต้องปรับตัวให้ทัน ทั้งการเริ่มปรับฐานเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับฐานรากถึงระดับมหภาค และการปรับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่สำคัญคือ การเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน โดยเฉพาะเศรษฐกิจระดับฐานรากให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาความยากจน เพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยตั้งเป้าหมายการลดความยากจนให้มีการดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจที่เอื้ออาทรต่อคนยากจน พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างศักยภาพให้คนจนเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อลดสัดส่วนคนยากจนของประเทศให้อยู่ในระดับไม่เกินร้อยละ 12 ของประชากรในปี พ.ศ. 2549

เพื่อให้การดำเนินการตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมือง โดยให้ความสำคัญกับ

1.1 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ เน้นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ให้เป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม มีการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการพัฒนาเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ โดย

สร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมืองและชุมชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย และมีระเบียบวินัย รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ตลอดจนสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างต่อเนื่อง

1.2 การแก้ปัญหาความยากจนในชนบทและเมืองภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ที่มุ่งเน้นการปรับกระบวนการทัศน์และการจัดการการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เน้นที่ตัวคนจนด้วยการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถ ให้คนจนก่อร่างสร้างตัวพึ่งตนเองมากขึ้น และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาเชิงระบบและโครงสร้าง โดยมีการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐ ปฏิรูปกฎหมาย และปรับปรุงกฎระเบียบ เพื่อสร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้อย่างทั่วถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบ

1.3 การสร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน โดยสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจในระดับฐานราก สร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่คนในชนบท พัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง และส่งเสริมการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ในระดับต่าง ๆ

1.4 การจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจและการมีส่วนร่วม และเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคนดีและระบบดี เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ โดยปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่าย เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

โดยสรุปแล้ว ในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของประเทศ ภายใต้ทรัพยากรภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง มั่นคง และปรับฐานเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถขยายตัวต่อเนื่องในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ โดยทางเศรษฐกิจได้ลำดับความสำคัญในการพัฒนาคือ

1. การเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ โดยดำเนินนโยบายเร่งรัดการคลังด้านการใช้จ่ายของภาครัฐ นโยบายภาษี และนโยบายการเงินระยะสั้น ที่เน้นการดูแลสภาพคล่องให้เพียงพอและรักษาเสถียรภาพด้านราคาและอัตราแลกเปลี่ยนไม่ให้ผันผวนเกินไป ชะลอการไหลออกนอกประเทศของเงินทุนและรักษาการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดไม่ให้ลดลงมาก รวมตลอดทั้งการแก้ปัญหาและกระตุ้นการขยายตัวของภาคการผลิต โดยเฉพาะการส่งออก การท่องเที่ยว วิสาหกิจขนาดกลางและขนาด

ย่อม การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจบริการอื่น ๆ ที่มีศักยภาพ ควบคู่กับการฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงาน ให้สามารถสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการผลิตและตลาดแรงงาน เพื่อเพิ่มการจ้างงานและขีดความสามารถในการหารายได้เงินตราต่างประเทศ กระจายผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดระดับภูมิภาค ระดับประเทศและต่างประเทศ

2. การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เน้นพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยส่งเสริมการระดมทุนในลักษณะกองทุนหมุนเวียน เพื่อการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการขยายโครงการสินเชื่อรายย่อย เพื่อบรรเทาปัญหาสภาพคล่อง ให้มีความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการพัฒนารูปแบบและคุณภาพที่ได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะรวมทั้งพัฒนาข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงชุมชนเพื่อการแปรรูปผลผลิต ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดและการกระจายผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และต่างประเทศ

นโยบายของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนและเศรษฐกิจระดับฐานรากที่ พ.ต.ท. ทักษิณ มักจะพูดอยู่เสมอ คือ การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา สร้างอำนาจให้กับประชาชนให้สามารถพึ่งตนเอง เพื่อให้ประเทศไทย ได้พ้นจากภาวะวิกฤตและแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยในฐานฐานราก หรือรากหญ้า พ.ต.ท. ทักษิณ ให้ความสำคัญกับการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนภายในชุมชน โดยการผสมผสานผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ากับเทคโนโลยีและระบบการตลาดสมัยใหม่ (Local Link Global Reach) จึงอาจกล่าวได้ว่า พ.ต.ท. ทักษิณ แก้ไขปัญหาความยากจนด้วยแนวทางทุนนิยม คือ ด้วยการค้า ทำให้ประชาชนเกิดอาชีพ เกิดการสร้างรายได้ จนประชาชนมีความหวังว่าเขามีรายได้เลี้ยงครอบครัว ก็เป็นสิ่งที่ต้องเริ่มทำแล้วค่อยพัฒนาให้ระดับสูงขึ้น ๆ เพื่อยกฐานะจากการเป็นคนยากจนให้หายจน และจากหายจนก็จะเริ่มมีเงินมีทอง ต้องค่อย ๆ ทำทีละขั้นตอน พยายามเน้นเรื่องของการช่วยเหลือประชาชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานล่าง ถ้าเศรษฐกิจฐานล่างขยับ ฐานบนขยับอัตโนมัติอยู่แล้ว แต่ถ้าเศรษฐกิจฐานบนขยับอย่างเดียวฐานล่างอาจไม่ขยับเลย และทำให้ช่องว่างกว้างขึ้น ฉะนั้นการลดช่องว่างด้วยการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานล่างเป็นสิ่งสำคัญและต้องทำอย่างต่อเนื่อง (นายกทักษิณคุยกับประชาชน วันที่ 24 สิงหาคม 2545, เล่ม 3 หน้า 161-162)

ดังนั้น ในทัศนะของ พ.ต.ท.ทักษิณ ฯ ประเทศไทยภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 สิ่งสำคัญ คือ ประชาชนขาดกำลังซื้อ อาชีพรับจ้างมีปัญหา เพราะฉะนั้นการกระจายเม็ดเงินสู่ประชาชน จึงเป็นสิ่งจำเป็น ถือเป็นภารกิจอำนาจด้านการจัดการเรื่องการเงินไปสู่ชนบท (นายกฯ ทักษิณ คุยกับประชาชน วันเสาร์ที่ 28 เมษายน 2544 , เล่ม 1 , หน้า 2)

กลไกหลักที่รัฐบาล ทักษิณ 1 ใช้ในการเพิ่มระดับการบริโภคภายในประเทศ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจระยะสั้น คือ แนวคิดมาตรฐานในสำนัก Keynesian ที่ใช้กันมานาน มีเป้าหมายหลัก คือ ต้องการเพิ่มความสำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศระยะยาว จึงเน้นเรื่องการจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีงานทำ ซึ่งมีรายได้ก็จะนำไปใช้จ่ายทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว (อโนทัย จันทรดี, 2548 : หน้า 1)

อย่างไรก็ตามแนวทางการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากตามแบบ Dual Track ของทักษิณมีคส์ มีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์แตกต่างไปจากหลักการทักษิณมีคส์ของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ เช่น อัมมาร สยามวาลา (อ้างใน, สุวินัย ภรณวลัย, อ้างแล้ว, หน้า 67) ตั้งข้อสงสัยในนโยบายของทักษิณมีคส์ว่าการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลทักษิณ โดยส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดย่อม มีแนวโน้มความเสียหายที่จะล้มเหลวและก่อให้เกิดภาครัฐ การแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรด้วยกองทุนหมู่บ้านและการพักชำระหนี้เกษตรกรเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกันเอง เพราะหนี้เดิมยังไม่มีการชำระ แต่ให้พักไว้แล้วกลับไปปล่อยให้กู้ใหม่ การมุ่งส่งเสริมประชาชนให้หันมาเป็นผู้ประกอบการของรัฐบาลทักษิณ แม้เป็นความตั้งใจดี แต่ดูเบาในเรื่องการมีวินัยในการบริหารจัดการ และไม่ได้ตระหนักถึงความเสียหายในการทำธุรกิจภายใต้กลไกแบบทุนนิยม ซึ่งชาวบ้านยังขาดประสบการณ์อยู่มากและหากนโยบายทักษิณมีคส์ล้มเหลวภาคชนบทของไทยจะกลายเป็นเพียงศูนย์กลางบริโภค มิได้เป็นศูนย์กลางการผลิตอันเป็นการเพิ่มวิกฤตในชนบท

ธีรยุทธ บุญมี (2547, อ้างแล้ว, หน้า 56) มองว่าวิธีการกระตุ้นเศรษฐกิจแบบนี้เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยบริโภค ไม่ใช่โดยภาคการผลิตจริง การใช้จ่ายเงินของรัฐก็เพื่อสร้างภาพมากกว่ามุ่งประสิทธิผลในการผลิต ธีรยุทธ อ้างว่า มีการวิจัยและการสังเกตของผู้เกี่ยวข้องที่บอกว่า เงินกองทุนหมู่บ้าน หรือเงินกู้ ธกส. ถูกนำไปใช้ในการบริโภคมือถือ รถมอเตอร์ไซด์ รถปิกอัพ การสำรวจเบื้องต้นบ่งบอกว่า เงินกู้จำนวนมากเป็นเอ็นพีแอล แต่ที่ไม่ปรากฏเป็นตัวเลขออกมา เพราะชาวบ้านใช้วิธีกู้นอกระบบมาชำระเพื่อกู้ต่อ

ซึ่ง นายสีอ ล้ออุทัย เลขาธิการสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงความน่าเป็นห่วงว่าหากรัฐบาลใหม่มีโครงการใหม่ๆที่เน้นการนำเงินสู่ชนบทเพื่อให้ประชาชนกู้ยืมได้ง่ายหรือเช่าซื้อบ้าน ก็อาจทำให้นี้สินครัวเรือนขยายตัวเพิ่มขึ้นอีก (ไทยรัฐ วันจันทร์ที่ 2 ตุลาคม 2549, หน้า 9)

การที่หนี้สินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งในระบบและนอกระบบยังคงดำรงอยู่ อาจเป็นเพราะปัญหาจากการบริหารของกองทุน หรือนโยบายของการจัดตั้งกองทุนที่เร่งรัดอย่างรวดเร็ว หรือเป็นเพราะพฤติกรรมของสมาชิกผู้กู้เอง ดังเช่น ความเห็นของ

นายภูมิพัฒน์ คงวารินทร์ ประธานเครือข่าย/องค์กรชุมชนแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย กล่าวว่า จากเดิมชาวบ้านมีหนี้ไม่ก็แหล่ง เช่น ธกส. หรือสถาบันการเงินในระบบ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน แต่ขณะนี้ต้องเพิ่มกองทุนหมู่บ้านเข้าไปอีก ทำให้วงจรหนี้ของชาวบ้านกลายเป็นลักษณะกู้เงินจากกองทุนฯ ไปใช้หนี้ ธกส. / สถาบันการเงินในระบบหรือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จากนั้นก็กู้จากสถาบันการเงินดังกล่าวมาแล้วนั้นไปใช้หนี้นอก ระบบ แล้วกู้เงินนอกระบบมาปิดบัญชีกองทุน ฯ หมุนเวียนกันไป (ผู้จัดการ, วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ฉบับที่ 4646)

นายเกียรติ คำห้อย สมาชิก อบต.แม่พุง ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 15 บ้านแม่พุงหลวง ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ กล่าวว่า หากมองในแง่ดีกองทุนหมู่บ้านก็เพิ่มโอกาสให้ชาวบ้าน ลูกหนี้กองทุนหมู่บ้านหลายรายเอาเงินไปสร้างบ้านทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่เมื่อถามว่า เงินกู้ที่ได้ไปนั้นต่อยอดเป็นเงินเพิ่มหรือไม่ ก็ตอบไม่ได้ แต่หนี้ครัวเรือนเพิ่มหรือไม่ ก็ตอบว่าเพิ่มแน่นอน (ผู้จัดการ, วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ฉบับที่ 4646 ,หน้า 6)

จ.ส.อ. คณะทอง ศรีมา กรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า ในกลุ่มที่ศักยภาพในการชำระหนี้เงินต้น ดอกเบี้ยคั้นทั้งหมดนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า รอบปีที่ผ่านมาสามารถนำเงินกู้ที่ไม่ได้จากกองทุนไปต่อยอดการผลิตหรือประกอบกิจการแต่อย่างใด แต่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไปกู้เงินกู้นอกระบบมาชำระเงินกู้ (ผู้จัดการ วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2548, อ้างแล้ว, หน้า 6)

นางบังอร กำเงิน คณะกรรมการเหรียญกกองทุนหมู่บ้านฯ หนองบัวเหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัวเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตาก เปิดเผยว่า ตามเอกสารการกู้เงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระบุว่า จะนำไปทำการเกษตร ซื่อปุย แต่เอาเข้าจริงส่วนใหญ่นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันมากกว่า ไม่ได้นำเงินไปต่อยอดให้มีเงินนอกเงยขึ้นมา เมื่อเวลาใช้หนี้ก็หาเงินนอกระบบมาใช้คืนปิดหนี้กองทุน (ผู้จัดการ, วันพุธที่ 2 พฤศจิกายน 2548, หน้า 1)

นายประสิทธิ์ พงษากลาง ประธานกองทุนฯ ชุมชนสามัคคี ตำบลหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย กล่าวว่า เมื่อถึงเวลาใกล้ชำระเงินคืนกองทุน จะมีนายทุนเงินกู้จ่ายเงินกู้ให้สมาชิกแล้วเก็บดอกเบี้ยทันทีร้อยละ 3 แล้วสมาชิกกู้เงินมาคืนให้ทันทีพร้อมดอกเบี้ยล่วงหน้า (ผู้จัดการ, วันพุธที่ 2 พฤศจิกายน 2548 , อ้างแล้ว หน้า 9)

นางอุษา ภูมิพาณิชย์ ผู้ใหญ่บ้านหนองปรือ หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านหนองปรือ กล่าวถึงความสำคัญ ของปัญหาชาวบ้านไม่สามารถชำระคืนเงินกองทุนหมู่บ้านได้ เพราะการปล่อยกู้ของ คณะกรรมการกองทุนฯ ชุดที่ผ่านมาเป็นไปอย่างหละหลวมเน้นปล่อยกู้ให้กับกลุ่มของตัวเอง ญาติพี่น้อง อีกทั้งยังปล่อยกู้กับคนที่ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน รวมถึงกรณีผู้ค้าประกันด้วย หลายรายจึงหาตัวผู้กู้ ผู้ค้ำไม่เจอ นอกจากนี้เมื่อผู้ไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็นำไปใช้หนี้ที่มีอยู่เดิมแล้ว และไปใช้จ่ายครัวเรือนหรือซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย แต่ก็มีส่วนหนึ่งนำไปทำการค้าขายประกอบอาชีพ จริง (ผู้จัดการ, วันเสาร์ - อาทิตย์ที่ 5-6 พฤศจิกายน 2548 ฉบับที่ 4650)

คนบางคนจึงสรุปเอาว่า นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการอุดหนุนทางการเงิน ผ่านทางโครงการต่าง ๆ เป็นแค่การหาเสียงของไทยรักไทย แจกเช่นเดียวกับที่คิดว่าโครงการ SML ก็เป็นแค่นโยบายหาเสียงหรือแจกเงิน (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2547, หน้า 15)

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.5.1 ธนาคารกรามีน (Grameen Bank)

ในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการกระจายเม็ดเงินลงสู่ชนบท เพื่อกระตุ้นให้เกิด กิจกรรมทางอาชีพ โดยคาดหวังจะใช้เป็นแหล่งทุนของคนในหมู่บ้านเพื่อกู้ยืมไปลงทุนทางธุรกิจ อันจะนำมาซึ่งการจ้างงานและเพิ่มรายได้ในที่สุดนั้น อันที่จริงการให้สินเชื่อรายเล็กรายน้อย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและคงอยู่มาับชั่วอายุคนแล้ว (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542 : หน้า 44-45) กล่าวถึงรายงานของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ปี พ.ศ.2535 ว่าสถาบันการเงินที่เป็น ทางการประสบความสำเร็จล้มเหลวในการปล่อยสินเชื่อคือไม่สามารถเรียกหนี้คืนได้และยังไม่สามารถ กระตุ้นเศรษฐกิจให้ขยายตัวได้ ตรงข้ามกับสถาบันการเงินที่ไม่เป็นทางการ เช่น ธนาคาร กรามีน (Grameen Bank) ซึ่งเป็นสถาบันของพวก NGOs ที่ตั้งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2519 โดย ยูнус (Yunus) อาจารย์มหาวิทยาลัยที่สนใจปัญหาของคนยากจนที่แทบจะไม่มีโอกาสกู้ เงินจากสถาบันการเงินที่เป็นทางการใด ๆ เลย กติกาของธนาคารกรามีน คือ ผู้ที่ต้องการกู้เงิน จะต้องรวมกลุ่มกัน แต่ละกลุ่มจะได้รับจัดสรรเงินทุนเล็ก ๆ ก้อนหนึ่งให้ เงินก้อนนี้จะมอบให้ สมาชิกกลุ่มเพียง 2 คน 2 คนนี้จะเป็ใครเป็นหน้าที่ของกลุ่มที่จะต้องตัดสินใจและธนาคารจะ ไม่จัดสรรเงินให้แก่กลุ่มใด ๆ ถ้าสมาชิก 2 คนในกลุ่มนั้น ๆ ยังไม่ชำระเงินคืน ดังนั้นถ้าสมาชิก กลุ่มคนอื่น ๆ ต้องการได้เงินกู้บ้างก็จำเป็นจะต้องสร้างแรงกดดันหรือต้องช่วยเหลือกันให้ 2 คน ที่รับเงินไปก่อนแล้วต้องนำเงินมาชำระหนี้ให้ได้ ด้วยวิธีการนี้ทำให้ธนาคารกรามีนสามารถเรียก เงินคืนได้ถึง ร้อยละ 98 เนื่องจากกลุ่มกู้เงินของธนาคารกรามีนได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้น จึงนับว่าธนาคารกรามีนมีส่วนกระตุ้นให้เกิดธุรกิจชุมชนอย่างมาก

2.5.2 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ในสังคมชนบท “ทุน” คือปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบกิจกรรมของประชาชนและชุมชนในชนบท ซึ่งถือว่าเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคนกลุ่มนี้ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จึงส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชนบทเหล่านี้รวมตัวกันระดมเงินออมเพื่อจัดตั้งกองทุนของชุมชนในรูปแบบ “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิต” เพื่อช่วยเหลือกันและกันในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่ใช้จ่ายยามเดือดร้อน จำเป็นการลงทุนประกอบอาชีพของครอบครัว การจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน โดยการบริหารจัดการของสมาชิกและการช่วยเหลือแบ่งปันกันในชุมชน

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตจัดตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2517 ที่ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดย ศ.ดร. ยุวัฒน์ วุฒิเมธี อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ภายใต้ปรัชญา “ใช้หลักการออมทรัพย์เป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาคน” ที่เรียกว่า “สัจจะออมทรัพย์” หมายถึง เงินจำนวนหนึ่งที่สมาชิกสัญญาไว้กับกลุ่มว่าจะส่งเพื่อออมทรัพย์ไว้เป็นประจำเดือนละ 1 ถึง 2 ครั้ง แล้วแต่จะตกลงกับกลุ่มไว้ตลอดอายุการเป็นสมาชิก ดังนั้น หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจึงยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ คือความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีการออมเงินรวมกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพและการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายในเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กลุ่มออมทรัพย์ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาของสมาชิก

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (อ้างแล้ว , หน้า 116) เสนอว่าหนทางที่ปลอดภัยที่สุดของธุรกิจชุมชน คือ การเริ่มจากความเป็นจริงจากเล็กสู่ใหญ่ ค่อย ๆ สะสมทุนจากเงินออมของชุมชนเอง เลี่ยงที่จะก่อภาระหนี้สินโดยไม่จำเป็น การเริ่มต้นจากการตั้งกลุ่มออมทรัพย์สะสมทุนจากกลุ่มออมทรัพย์นำไปลงทุนในกิจกรรมอื่น ๆ ดูจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุด

วิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. การให้สมาชิกกู้ กลุ่มออมทรัพย์ ฯ เป็นแหล่งเงินทุนให้สมาชิกกู้เงินไปประกอบอาชีพหรือขยายการผลิตและเพื่อใช้เป็นสวัสดิการในครอบครัว ซึ่งจะมีการกู้เงินในประเภทฉุกเฉิน กู้สามัญและกู้วิสามัญ โดยในการขอเงินอาจใช้หลักทรัพย์หรือสมาชิกที่มีเงินสะสมอยู่เป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้และบทลงโทษสำหรับผู้ผิดนัดชำระเงินกู้ หรือผู้ที่ไม่ชำระเงินกู้ คือ การปรับ การยึดเงินสะสม และการถูกขับออกจากการเป็นสมาชิก ซึ่งในรายที่กลุ่มออมทรัพย์ ฯ มีการจัดตั้งมานานและมีฐานะทางการเงินที่เข้มแข็งมั่นคง จะมีการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมให้แก่สมาชิก เช่น สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ฯ บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 9 ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก

จังหวัดนครสวรรค์ จะมีการให้สวัสดิการแก่สมาชิก เช่น ค่ารักษาพยาบาล (กรณีเป็นคนไข้ใน และรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลของรัฐ) ค่าคลอดบุตร เป็นต้น

2. การดำเนินกิจกรรมในเชิงธุรกิจ หมายความว่า เมื่อสถานะทางการเงินของกลุ่มออมทรัพย์ มีความเข้มแข็งมากขึ้น กลุ่มออมทรัพย์ นั้น ๆ ก็จะสามารถนำเงินทุนของกลุ่มไปลงทุนในกิจการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้แล้วนำผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและชุมชน กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

2.1 ศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้สมาชิกรู้จักรวมตัวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการซื้อสินค้าบริโภค อุปโภค และปัจจัยในการผลิตในราคาแพงและขาดคุณภาพ โดยใช้ทุนของตนเองและร่วมกันจัดการให้ผลกำไรแก่สมาชิกและกลุ่ม เป็นการฝึกการค้าขายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงธุรกิจ สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องธุรกิจบัญชี สามารถซื้อสินค้า จำเป็นได้ในราคาถูก

2.2 ยุงฉางหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ประชาชนตระหนักในการถูกเอารัดเอาเปรียบในการขายผลผลิตของตน โดยการรวมตัวกันขายด้วยวิธีการชะลอผลผลิตของตนไว้ขายในช่วงที่มีราคา สามารถต่อรองผลิตผลให้ได้ในราคาที่สูงขึ้น

2.3 ธนาคารข้าว เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ให้มีที่พึ่งพาสำหรับผู้ที่ขาดแคลนข้างบริโภคหรือทำพันธุ์ โดยการสงเคราะห์ให้เปล่า ให้ยืม หรือให้กู้ดอกเบี่ยต่ำ ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.4 อื่น ๆ เช่น สถานีบริการน้ำมัน ลานตากผลผลิต โรงสีข้าว โรงน้ำดื่ม เป็นต้น

2.5.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์เพื่อบรรเทาความยากจน และถือเป็นนโยบายเร่งด่วนที่สุด เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นฐานตามแนวทางการมีส่วนร่วมการพึ่งพาตนเอง ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อใช้เป็นแหล่งทุนของคนในหมู่บ้านหรือจากแต่ละครัวเรือน เพื่อกู้ยืมไปเพื่อการลงทุนหรือฝึกวิชาชีพเพื่อเพิ่มเติมรายได้ พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหาร จัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี , 2546)

2.5.3.1 ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.5.3.1.1 เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น

2.5.3.1.2 ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชน ด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

2.5.3.1.3 เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

2.5.3.1.4 เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและ ประชาสังคม

2.5.3.1.5 กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.5.3.2 วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.5.3.2.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุน

- พัฒนาอาชีพ สร้างงาน

- สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้

- ลดรายจ่าย

- บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

2.5.3.2.2 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ

- จัดระบบเงินกองทุน

- บริหารจัดการเงินกองทุน

2.5.3.2.3 เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- การเรียนรู้

- การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม

- เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

2.5.3.2.4 กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก

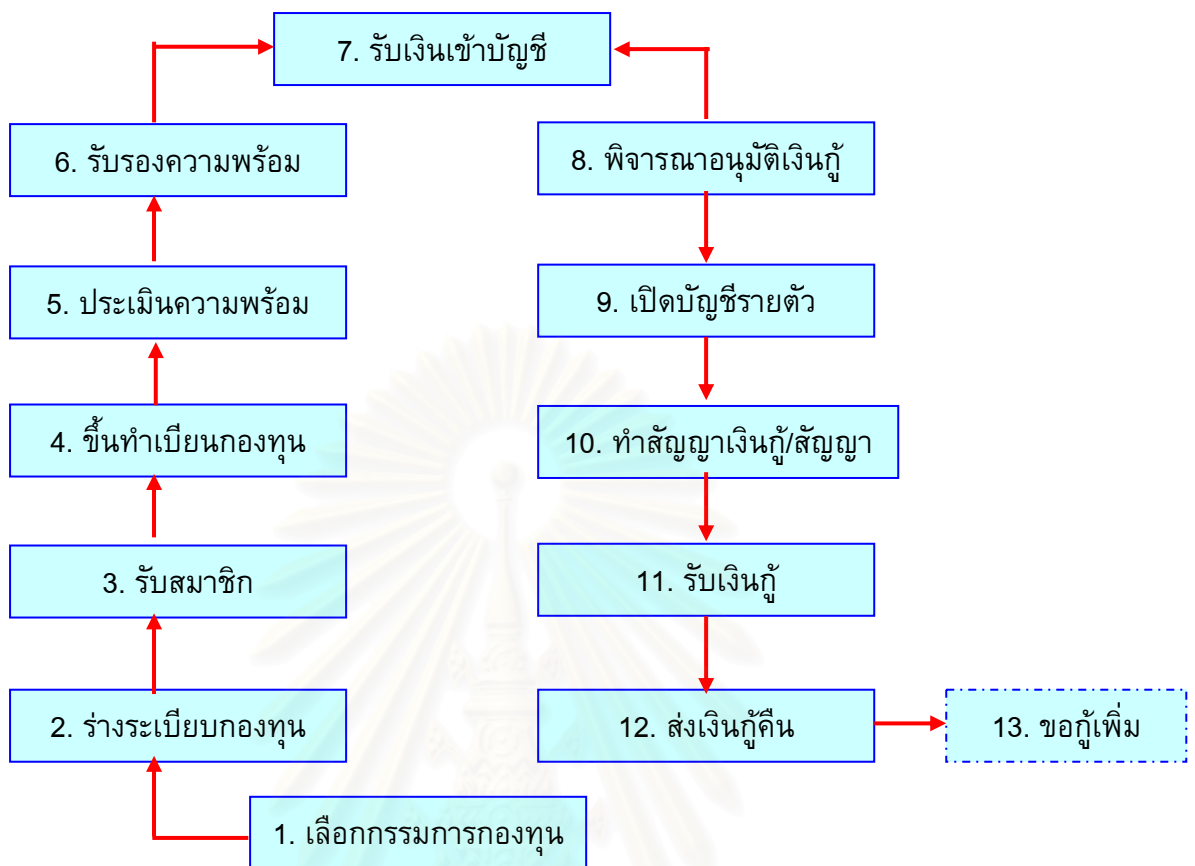
- เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

2.5.3.2.5 เกิดศักยภาพ/ ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

- เศรษฐกิจ

2.5.3.3 กลไกและการดำเนินงาน

จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการ เงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ดังแสดงในภาพที่ 4

แผนภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ที่มา : สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (ตุลาคม 2546 หน้า 2)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ			
①			
ธนาคารออมสิน หรือ ธ.ก.ส.			
②			
บัญชีเงินฝากกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง			
③			⑦
บัญชีรายบุคคล			
④	⑤		⑥
เบิก-ถอน		ชำระคืน	

ที่มา : สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (ตุลาคม 2546 หน้า 2)

แผนภาพที่ 2.2 การโอนเงิน การกู้เงินและชำระคืนเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน

2.5.3.4 แผนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายกองทุนหมู่บ้านออกเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 (ปี 2544) การจัดตั้งกองทุน เป็นระยะของการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีการจัดทำระเบียบ เงื่อนไข คู่มือการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์และการสร้างจิตสำนึก การเตรียมกลไกพระราชรัฐ ฯลฯ เพื่อเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ

ระยะที่ 2 (ปี 2544-2545) การเพิ่มประสิทธิภาพ เป็นระยะที่มุ่งเน้นเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ให้กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยกลไกและโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเพิ่มศักยภาพคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การจัดเวทีเครือข่ายการเรียนรู้ การสังเคราะห์บทเรียน การวิจัยการประเมินผล ฯลฯ

ระยะที่ 3 (ปี 2546-2547) การสร้างความเข้มแข็ง เป็นระยะของการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการจัดกระบวนการและเครือข่ายการเรียนรู้ การสร้างกองทุนที่ยั่งยืน (การขยายเงินกองทุน การสร้างเครือข่าย และการเชื่อมโยงทุนกับสถาบันการเงิน) ตลอดจนการเชื่อมประสานนโยบายอื่น ๆ

แผนงานและงบประมาณเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการตามนโยบายออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (ปี 2544) เป็นระยะของการจัดตั้งกองทุน ซึ่งมีแผนงาน ดังนี้

1. การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำระเบียบ เงื่อนไข และคู่มือการปฏิบัติงาน
2. การประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นของประชาชนให้เข้าใจ ปรัชญาของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. การจัดโครงสร้างของการปฏิบัติงานตามระเบียบการทำความเข้าใจแก่บุคลากร การสนับสนุนและการตอบปัญหาและให้ข้อเสนอแนะ
4. การเตรียมกลไกเสริมในรูปแบบ “พระราชรัฐ”
5. การส่งเสริมและสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระยะที่ 2 (ปี พ.ศ. 2544 - 2545) ระยะที่ 2 เป็นระยะที่มุ่งเน้นเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ให้กับคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน 300 ล้านบาท โดยมีโครงการที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงการเพิ่มศักยภาพคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. เวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับอำเภอของกองทุน
4. การสังเคราะห์บทเรียนกองทุนระดับจังหวัด
5. การวิจัย ประเมินผล และการพัฒนากองทุน

ผลลัพธ์และผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ประสบความสำเร็จอย่างน่าพอใจทั้งผลลัพธ์ ผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กล่าวคือ ด้านสังคมสร้างโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สร้างแหล่งเงินของตนเอง ตามแนวปรัชญา “คิดเอง ตัดสินใจเอง และทำเอง เพื่อการพึ่งพาตนเองในอนาคต” สร้างกระบวนการเรียนรู้ “การบริหารจัดการ” แก่ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งการเมือง ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรประชาชน ในรูปแบบคณะกรรมการสนับสนุน ระดับจังหวัดและอำเภอ และเครือข่ายพระราชัฐ ที่เป็นการสร้างรูปแบบการทำงานกันอย่างบูรณาการ รวมทั้งเป็นแนวทางและเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐสนับสนุนศักยภาพและขีดความสามารถให้แก่ภาคประชาชน ด้านเศรษฐกิจ “มีการกระจายเงินทุนในท้องถิ่นโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นผู้บริหารสินเชื่อแก่สมาชิก” อันจะมีผลกระทบด้านเศรษฐกิจอันดี ทั้งการเพิ่มของรายได้ประชาชาติ การขยายการผลิต ทดแทนแหล่งเงินกู้ของประชาชนที่ส่งผลถึงการลดภาระรายจ่ายจากดอกเบี้ยที่มีอัตราสูง รวมถึงการส่งเสริมการออมของประชาชนเพื่อชุมชน เกิดการสร้างงานและธุรกิจชุมชนอันเป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งและยั่งยืนในชุมชน ด้านการเมืองเป็นกระบวนการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการชุมชนของตนเอง โดยประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้แทนมาบริหารจัดการกองทุนด้วยการกำหนดระเบียบ หรือวิธีการปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการเงินที่รัฐบาลได้จัดสรรให้ร่วมกันและด้านวัฒนธรรม ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการเอื้ออาทร สามัคคี และกระจายความเสมอภาคในชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งเกิดการเอาใจใส่และเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ

ระยะที่ 3 (ปี 2546-2547) การนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โดยมีแผนงานเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อการพึ่งพาตนเองได้ของกองทุนทั้งด้านสังคมและธุรกิจ
2. การเสริมสร้างกองทุนที่ยั่งยืน โดย
 - 2.1 การขยายเงินกองทุน
 - 2.2 การสร้างเครือข่ายกองทุน
 - 2.3 การเชื่อมโยงทุนจากกองทุนกับสถาบันการเงินอื่น

3. การเสริมสร้างกองทุนและเครือข่ายกองทุนที่เกิดขึ้น เป็นเครื่องมือนำไปสู่การเชื่อม ประสานนโยบายอื่น ๆ และความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์การดำเนินงานในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะของการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์หลัก การสร้างกองทุนที่ยั่งยืนโดยการขยายเงินกองทุนการสร้างเครือข่าย และการเชื่อมโยงทุนกับสถาบันการเงิน ตลอดจนการเชื่อมประสานนโยบายอื่น ๆ และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานดังนี้

3.1 การจัดชั้นกองทุนตามประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยใช้ระบบฐานข้อมูลจากบันทึกกองทุน กรมการพัฒนาชุมชน และธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ตามชั้นกองทุนเป็น 3 ระดับ คือ กองทุนที่มีการบริหารจัดการที่ดี (ประเภท ก.) กองทุนที่มีการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับปานกลาง(ประเภท ข.) และกองทุนที่ต้องมีการปรับปรุงด้านการบริหารจัดการ(ประเภท ค.)

3.2 การจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาปรับปรุงกองทุนตามระดับชั้นของกองทุนเป้าหมาย ดังนี้

3.2.1 กองทุนที่มีการบริหารจัดการดี (ประเภท ก.) มุ่งกิจกรรมเพิ่มทุน ตามขนาดหรือจำนวนประชากรของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง สนับสนุนและเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านและชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืน ทั้งการทำธุรกิจชุมชน การส่งเสริมให้มีการสร้างและจัดสวัสดิการเพื่อการแบ่งปัน หรือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน

3.2.2 กองทุนที่มีการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับปานกลาง (ประเภท ข.) เปิดโอกาสให้กองทุน สร้างและพัฒนาตนเองเพื่อเกิดการเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นอันเป็นการยกระดับกองทุน โดยให้การสนับสนุนช่วยเหลือตามความจำเป็นหรือความต้องการของกองทุน

3.2.3 กองทุนที่ต้องการปรับปรุงด้านการบริหารจัดการ (ประเภท ค.) ส่งเสริมให้คณะอนุกรรมการ สนับสนุนระดับอำเภอและจังหวัด หรือเครือข่ายกองทุนให้เกิดการเกื้อกูล และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพในลักษณะของ “พ่อช่วยลูก” หรือ “เพื่อนช่วยเพื่อน” รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมจากกลไกที่สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(สทบ.) มีอยู่ทั้งเครือข่ายภาครัฐ บันทึกกองทุน นักการเมืองท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนฯลฯ ให้มีส่วนเกื้อกูลและผลักดันในการสร้างและพัฒนาความพร้อมกองทุนตามศักยภาพ และความพร้อมของประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยกองทุนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

3.2.4 การเพิ่มพลังกองทุน และพลังประชาชนโดยการประกวดกองทุนแต่ละประเภทเพื่อเป็นแรงจูงใจ รวมทั้งการเพิ่มพลังทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มทุนและการปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบ วัตถุประสงค์ และเงื่อนไขกองทุนของรัฐอื่น ๆ เพื่อสร้างความมีเอกภาพ ประสิทธิภาพกองทุนของรัฐ โดยการบริหารของประชาชน

2.5.3.5 ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการรายงานผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อคณะรัฐมนตรี (มติคณะรัฐมนตรีรับทราบ วันที่ 30 สิงหาคม 2548) สรุปได้ว่ากองทุนหมู่บ้าน ฯ ได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน เพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้าน ฯ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 91,711 ล้านบาท ได้ชำระคืนเงินกู้ให้แก่ธนาคารทั้งสองแห่งทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 56,537 ล้านบาท ผลการดำเนินการด้านการบริหารจัดการกองทุน ฯ ตั้งแต่เริ่มนโยบายปี พ.ศ. 2544 จนถึงปี พ.ศ. 2547 มีการจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้าน ฯ แล้ว จำนวน 77,789 กองทุน รัฐบาลได้จัดสรรเงินให้กองทุนละ 1 ล้านบาท จำนวน 77,508 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 98.32 ของเป้าหมาย (78,829 หมู่บ้าน/ชุมชน) ปัจจุบันมีสมาชิกกองทุน ฯ จำนวน 11.62 ล้านคน และมีกรรมการกองทุน ฯ จำนวน 1.1 ล้านคน เงินทุนหมุนเวียนของกองทุน ฯ มีจำนวนทั้งสิ้น 117,213.04 ล้านบาท มีสมาชิกกู้ยืมเงินจากกองทุน ฯ ไปแล้ว 10.07 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด สามารถชำระคืนได้ทั้งหมด ร้อยละ 93.6 ชำระได้บางส่วน ร้อยละ 3.1 เจรจาขอผ่อนผัน ร้อยละ 2.9 และส่วนที่คาดว่าจะชำระคืนไม่ได้ ร้อยละ 0.4 เงินกู้ยืมดังกล่าวประชาชนนำไปใช้ประโยชน์ ในการประกอบอาชีพ การผลิต ค้าขาย และบริการ ร้อยละ 81.3 บรรเทาเหตุฉุกเฉิน ความเดือดร้อนในครัวเรือน ร้อยละ 14.5 ใช้ชำระหนี้ในระบบ ร้อยละ 3.2 และใช้ประโยชน์อื่น ๆ ร้อยละ 1.0 จากการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนที่จัดตั้งและโอนเงินครบ 1 ปี จำนวน 73,633 กองทุน พบว่า มีกองทุนที่มีมาตรฐานดีเยี่ยม จำนวน 24,902 กองทุนหรือ ร้อยละ 33.82 มาตรฐานปานกลาง จำนวน 46,633 กองทุน หรือ ร้อยละ 63.33 มาตรฐานที่ต้องปรับปรุง จำนวน 2,098 กองทุน หรือ ร้อยละ 2.85 ส่วยผลในด้านเศรษฐกิจฐานราก พบว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้ชุมชนมีการพัฒนารายได้ดีขึ้น ร้อยละ 54.6 และพัฒนาอาชีพดีขึ้น ร้อยละ 40.4 ทั้งนี้ จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุน ฯ ประชาชนเห็นว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ประสบความสำเร็จ ร้อยละ 92.2 และมีความพึงพอใจต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ร้อยละ 95.6 และเห็นชอบทิศทางที่จะดำเนินการจัดตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กำหนดให้จัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เพื่อทำหน้าที่บริหารนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ แทนองค์กรเดิมโดยมีกรอบแผนการดำเนินการ (Road Map) ให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม 2548

ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา กำหนดให้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการลดค่าใช้จ่ายของภาคประชาชน สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าหาแหล่งทุน เข้าหาแหล่งความรู้ มีโอกาสได้ร่วมคิด ร่วมทำ ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตั้งขึ้นภายใต้ปรัชญาที่ว่า เสริมสร้างสำนัก ความเป็นชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีอยู่ทั่วประเทศสามารถเสริมสร้าง

กระบวนการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านในชุมชนเมืองเป็นผู้กำหนดอนาคต และเกิดการเรียนรู้ จัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาตนเอง เกิดการเรียนรู้ในการสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหา และการเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม ให้แก่ประชาชนและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งการกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมืองอันเป็นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 2.) ในวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 มีการโอนเงินไปสู่กองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมแล้ว หมู่บ้านไหนที่ยังไม่พร้อมหรือยังไม่ถูกต้องรีบแก้ไข เพราะรัฐบาลได้เตรียมเงินไว้พร้อมแล้วถึง 80,000 ล้านบาท (นายทศ ทักษิณคุยกับประชาชน วันเสาร์ที่ 21 กรกฎาคม 2544, เล่ม 1 หน้า 86)

อย่างไรก็ตามมีข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง เมื่อสิ้นเดือนสิงหาคม 2549 กองทุนหมู่บ้านฯ ทั่วประเทศมีเงินค้างชำระที่คาดว่าจะป็นหนี้เสียประมาณร้อยละ 17 หากไม่มีการดำเนินการแก้ไข อาจเกิดปัญหาในอนาคตได้ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ที่สุ่มตรวจกองทุนหมู่บ้านฯ 450 กองทุน พบว่าร้อยละ 50 ของกองทุนมีหนี้ค้างชำระหรือเงินขาดบัญชีประมาณ 8,512.92 ล้านบาท ทั้งนี้มีหนี้ค้างบัญชีตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน โดยมียอดสะสมเพิ่มขึ้นทุกปี (พิเชษฐ ตรีกุลกาญจน์ , 2550. www.thaiinsider.info)

ในช่วงเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา มีการต่อสู้ในประเทศของเราในแนวความคิดระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลัก หรือแนวทางระบบทุนแนวทางหนึ่ง กับอีกแนวทางหนึ่งเป็นแนวทางรอง คือแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียง การต่อสู้ทางความคิดระหว่างสองแนวทางนี้ ขณะนี้เป็นวิวาทะที่สำคัญที่สุดในประเทศของเรา แม้ว่าในเวลานำมาปฏิบัติจริง ระบบเศรษฐกิจไทยคงต้องมีทั้งสองส่วนประกอบกันหรือคู่ขนานกันไป สาเหตุที่มีการต่อสู้ระหว่างสองแนวคิดนี้ในเมืองไทย เพราะการพัฒนาตามแนวทางที่ผ่านมานั้นเป็นแบบทุนนิยม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ก่อให้เกิดรายได้ที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างเมืองกับชนบท ฝ่ายหนึ่งเป็นข้าราชการและผู้มีทุน อีกฝ่ายหนึ่งเป็นประชาชนชาวบ้านธรรมดา ความเจริญกระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มเดียว คนส่วนใหญ่ยากจน คนตั้งครึ่งของประเทศยังอยู่ในส่วนที่เป็นชนบทที่ยากจน การพัฒนาแบบที่ผ่านมามีปัญหา เราจะต้องคำนึงถึงคนส่วนนั้น อีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดมีการต่อสู้ระหว่างสองแนวคิด เพราะส่วนที่เป็นระบบ ทุนนิยมมีการครอบงำสูงจากต่างประเทศ การลงทุนและเทคโนโลยีสำคัญเป็นของต่างประเทศเป็นสาขาเศรษฐกิจ ที่การมีส่วนร่วมของชาวบ้านของเราแท้ ๆ มีอยู่จำกัด ปัญหาอีกข้อหนึ่งคือเราได้เห็นการเกิดของปัญหาสังคมต่าง ๆ เกิดจากการพัฒนาแบบสุดโต่งของระบบทุนนิยม อย่างที่เราทราบกันดีอยู่แล้ว สิ่งแวดล้อม อากาศ และน้ำเป็นพิษ มียาเสพติด ระบาดโรคภัยต่าง ๆ ประเพณี ศีลธรรม ถูกกระทบกระเทือน ครอบครัวแตกสลาย หักเหออยู่มากจากความต่อเนื่องประวัติความเป็นมาอันงดงามของวัฒนธรรมเรา เราจึงอาจต้อง

มาพัฒนาหรือ หันกลับมาให้ความสำคัญกับอีกสาขาหนึ่ง คือ สาขาเศรษฐกิจของเขต ภายในประเทศเป็นสาขาเศรษฐกิจที่เป็นของชาวบ้านของเราแท้ ๆ เราได้เริ่มเห็นด้วยกันว่า น่าจะพิจารณาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548: หน้า 34-35)

รัฐบาลพรรคไทยรักไทย มีสโลแกนว่า “คิดใหม่ ทำใหม่” แต่ในความเป็นจริงหลายสิ่ง ที่พรรคไทยรักไทยนำเสนอต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นการนำเสนอระบบคิดใหม่ และต้องใช้กระบวนการบริหารจัดการใหม่ ๆ ส่วนจะอย่างไร เพื่ออะไร เพื่อใคร เป็นเรื่องที่ประชาชนต้องติดตามประเมินผลอย่างรู้เท่าทัน สิ่งที่เราจะนำมาพูดคุยในวันนี้คือ นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอุดหนุนทางการเงินผ่านโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กองทุนหมู่บ้าน ๆ ละหนึ่งล้าน 30 บาทรักษาทุกโรค และการพักชำระหนี้เกษตรกร ต้องถือว่าอยู่ในชุดความคิดแบบใหม่

กล่าวคือ นโยบายเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการประชุมชาวบ้าน เป็นข้อเสนอที่มาจากชาวบ้าน และเมื่อพรรคไทยรักไทยยอมรับความคิดของชาวบ้าน นำข้อเสนอเหล่านี้มาจัดทำเป็นนโยบาย ก็เป็นธรรมดาที่นโยบายเหล่านี้จะเป็นที่ถูกอกถูกใจของชาวบ้าน ทำให้พรรคไทยรักไทยได้รับเสียงสนับสนุนจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้

ความใหม่อีกประการหนึ่ง คือ เมื่อไทยรักไทยได้จัดตั้งรัฐบาลแล้ว นโยบายเหล่านี้ก็ ถูกนำมาปฏิบัติจริงในเวลาอันรวดเร็ว ชุม ตั้งข้อสังเกตว่า กองทุนหมู่บ้านฯ ไปจำแบบ “กรามีน แบงค์” และเร่งรัดอย่างรวดเร็วจนเกิดปัญหาตามมามากมาย (ไทยรัฐ, วันที่ 18 ตุลาคม 2549, หน้า 5.) ดังนั้น เมื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติจริงผลลัพธ์ นอกจากจะไม่เป็นดังหวัง ของชาวบ้านและนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในร่างนโยบายเหล่านี้ แล้วยังไปกระทบต่อแหล่งทุนที่มีประสิทธิภาพเดิมของชุมชนอีก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะวัตถุประสงค์ของชาวบ้านกับ นักการเมืองต่างกันรูปแบบการปฏิบัติกันของชาวบ้านก็ไม่เหมือนกับของภาคราชการ ซึ่งรวมหมายถึงการบริหารจัดการ การส่งผ่านความรู้และประสบการณ์ ตลอดจน วิถีชีวิตของชาวบ้าน ดังเช่น

นายลัทย์ หนูประดิษฐ์ กรรมการสภาผู้นำชุมชนแห่งชาติและ ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองหะ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดสงขลา ที่เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านสวนทางแนวความคิดกับออมทรัพย์สัจจะที่ชาวบ้านเก็บสะสมเงินก่อนแล้วค่อยกู้ ภายหลัง แต่กองทุนหมู่บ้านให้เงินมากู้แล้วค่อยเก็บ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บางคนก็หลงไปกู้เงินแล้วเลิกออมไปบ้าง แต่ตอนนี้เห็นแล้วว่าอะไรเป็นอะไร (ผู้จัดการ วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2548 , อ้างแล้ว, หน้า 6)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พหุส พฤษสุพันธ์ (2545) ทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสนองต่อกลยุทธ์เมืองน่ายู่ของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีแนวคิดที่ว่าสมาชิกชุมชนในเมืองน่ายู่มีศักยภาพในการร่วมกันค้นหาปัญหาและทุนของชุมชน สามารถตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในลักษณะพึ่งตนเองได้ วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการจัดประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนน่ายู่และพึ่งตนเอง รวมทั้งศึกษาผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมและพึ่งตนเองของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง เลือกพื้นที่ 12 ตำบลใน 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ซึ่งประชาชนมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมภาคประชาสังคมและเคยได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแกนนำชุมชน 12 ตำบล เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนน่ายู่และพึ่งตนเองในแต่ละตำบล ๗ ละ 7 ครั้ง ด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการร่วมคิดจากภูมิปัญญา และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกชุมชน จนเกิดเป็นแผนแม่บทชุมชนน่ายู่และเกิดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่แสดงถึงศักยภาพในการพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกชุมชนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง การมองอนาคตชุมชน การเรียนรู้ปัญหาและทุนทางสังคมของชุมชน มีการจัดตั้งสภาชุมชนและคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นเสมือนสัญญาประชาคม สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันตัดสินใจเกิดเป็นแผนแม่บทเพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการและร่วมกันทำนวัตกรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จากการทดสอบการเรียนรู้ก่อนและหลังการประชุมปฏิบัติการบ่งชี้ให้เห็นว่าสมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในเรื่องการจัดทำแผนแม่บทชุมชนน่ายู่และพึ่งตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ได้แก่ การคัดสรรแกนนำจากชุมชนที่มีศักยภาพเป็นนักพัฒนา มีความเสียสละ และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนน่ายู่ การจัดประชุมตามพื้นที่และเวลาที่ชุมชนกำหนด เทคนิคการประชุมที่สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหลายแบบ และแรงจูงใจจากนโยบายรัฐบาลในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่ประสบ ได้แก่ การขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางพื้นที่ ชาวบ้านบางส่วนไม่ร่วมมือสมาชิกชุมชนบางส่วนขาดการประชุม ความไม่เข้าใจในการเก็บข้อมูล ทีมวิทยากรมีความเข้าใจในกระบวนการไม่ตรงกัน ระยะเวลาดำเนินงานค่อนข้างเร่งรัดมากเกินไป ตลอดจนการขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลต่าง ๆ ทำให้การระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนน่ายู่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนเท่าที่ควร และยังพบว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีผลให้เกิด

การเสริมสร้างพลังชุมชนเป็นอย่างดีจนก่อให้เกิดแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้สามารถนำศักยภาพของสมาชิกชุมชนให้แสดงออกอย่างเหมาะสมและนำไปสู่การพัฒนาโครงการและกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองได้ ดังนั้น ในการดำเนินกลยุทธ์เมืองนำอยู่หรือกลยุทธ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาชุมชน และสิ่งแวดล้อม จึงควรเริ่มที่การสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก่อน เพื่อให้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้ศักยภาพของตนเอง เกิดความรัก ความอาทรต่อกลุ่ม และร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ แสดงถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

บุญอริ ยีหมะ (2547) นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมที่พรรคไทยรักไทยเป็นผู้สร้างปรากฏการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญ จะก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองไทยในอนาคตอย่างน้อย 5 ประการ

ประการแรก การเสพติดในนโยบายประชานิยมของประชาชน ด้วยเหตุที่นโยบายนี้มุ่งเน้นผลที่เป็นรูปธรรมและเกิดขึ้นได้ในระยะสั้น พรรคการเมืองที่ต้องการชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปและรัฐบาลที่ต้องการสร้างคะแนนนิยม จะผลิตนโยบายในลักษณะสนองตอบต่อความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือประชาชน ซึ่งเคยชินและชื่นชม นโยบายในลักษณะนี้มาแล้ว นโยบายที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว และเป็นการแก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้างอาจจะไม่ได้รับความสนใจ

ประการที่สอง เมื่อประชาชนเสพติดในนโยบายประชานิยม พรรคการเมืองต่าง ๆ มีแนวโน้มจะผลิตนโยบายในลักษณะเช่นนี้ เพราะมีฉะนั้นแล้วโอกาสในการชนะเลือกตั้งย่อมบริบูรณ์

ประการที่สาม การยึดมั่นในตัวบุคคล ด้วยเหตุที่ลักษณะของนโยบายแนวนี้นี้มีความสัมพันธ์เป็นอย่างสูงกับตัวผู้นำทางการเมือง พรรคการเมืองกลายเป็นเครื่องมือเพื่อก้าวขึ้นสู่อำนาจของตัวผู้นำ ไม่ได้พัฒนาสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างที่ควรจะเป็น

ประการที่สี่ การสร้างระบบอุปถัมภ์โดยรัฐ นโยบายประชานิยมได้รื้อฟื้นการให้ความอุปถัมภ์โดยที่รัฐส่วนกลางมอบให้แก่ท้องถิ่นโดยตรงเหมือนอย่างในอดีต สวนทางกับความพยายามที่ต้องการลดบทบาทและอำนาจของรัฐ เพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนคนในท้องถิ่นผ่านองค์กรปกครอง ทั้ง ๆ ที่เป็นกระแสหลักในสังคมปัจจุบันทั่วโลก

ประการที่ห้า ความไม่สมเหตุสมผลในด้านนโยบาย พรรคการเมืองต่างมุ่งหวังชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ จึงเลือกงูใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งและรัฐบาลต่าง ๆ ซึ่งมุ่งหวังสร้างคะแนนนิยมเพื่อการเลือกตั้งครั้งต่อไป โดยใช้นโยบายประชานิยมอย่างไม่คำนึงถึงฐานะทางการคลังของชาติ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการเลือกใช้นโยบายนี้

พฤษ์ เกาถวิล (2546) ได้นำเสนอผลการวิจัยโครงการที่มีลักษณะประชานิยม ได้แก่ โครงการพักหนี้เกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะช่วยบรรเทาภาระหนี้สินเกษตรกรด้วยการพักชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อให้สามารถฟื้นฟูฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวได้ในขั้นต่อไป (สรุปสาระสำคัญจาก คำแถลงนโยบายของรัฐบาล วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 , นโยบายพรรคไทยรักไทย (2544) ,วาระแห่งชาติ พรรคไทยรักไทย (2544),เอกสารประชาสัมพันธ์โครงการพักหนี้ ฯของธ.ก.ส. (2544))

อย่างไรก็ตามการศึกษาในบ้านทุ่งพัฒนา อ. ดอกคำใต้ จ. พะเยา พบว่า โครงการพักหนี้ ฯ ไม่สามารถบรรเทาภาระหนี้สินเกษตรกร และจะไม่ช่วยให้เกษตรกรหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินในอนาคต หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงการพักหนี้เกษตรกรรายย่อยล้มเหลว ดังข้อพิสูจน์ในสองประการ ประการแรก จากการสำรวจความคิดเห็นเกษตรกรที่พบว่าร้อยละ 90 ไม่พอใจต่อเงื่อนไขการช่วยเหลือของโครงการ ร้อยละ 95 เห็นว่าโครงการนี้จะไม่ช่วยให้เกษตรกรหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินได้ ร้อยละ 92 เห็นว่าการกำหนดเกณฑ์การช่วยเหลือสำหรับเกษตรกรที่มีหนี้สินไม่เกินหนึ่งแสนบาท เป็นเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับความจริง และร้อยละ 88 ที่เห็นว่าผู้พักหนี้มีแนวโน้มจะก่อหนี้ซ้ำซ้อน ด้วยการกู้เงินนอกระบบในระหว่างที่พักหนี้ ประการที่สอง จากการสำรวจครัวเรือนตัวอย่าง ในกรณีผู้เข้ารับความช่วยเหลือด้วยการพักหนี้พบว่ากำลังประสบปัญหาไม่มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว เนื่องจากไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ได้ในระหว่างที่พักหนี้ จึงมีโอกาสสูงที่จะต้องไปพึ่งพาเงินกู้จากแหล่งเงินกู้นอกระบบ ในกรณีผู้ขอลดภาระหนี้สินก็กำลังประสบปัญหาการผลิต และภาระรับผิดชอบครอบครัวด้านอื่น ๆ จึงไม่มีหลักประกันแต่อย่างใดที่จะหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินได้เมื่อถึงกำหนดยุติโครงการ และสำหรับในกรณีกองทุนหมู่บ้านเงินทุนที่ให้ชาวบ้านจะให้นำไปใช้ประกอบการใด ถ้าเกษตรกรไม่มีที่ดิน ถ้าต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่ตนกำหนดราคาไม่ได้ ถ้าต้องตกเป็นเบี้ยล่างของระบบตลาด ชาวบ้านจะลงทุนในอาชีพอะไรในเมื่อไม่มีการปกป้องกิจการรายย่อย มีแต่แนวโน้มของการเปิดเสรีอย่างทางเศรษฐกิจอย่างสุดขีด มากขึ้น ในกรณีหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็เป็นเพียงการขยายผลโครงการส่งเสริมอาชีพที่หน่วยงานพัฒนาชุมชนของรัฐทำมาอยู่แล้ว ปัญหาที่ผ่านมาคือหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ที่เหมือน ๆ กันจนมีผลผลิตล้นเกิน และไม่มีที่ระบายสินค้า (มีการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการพบว่า สินค้าอุปโภค บริโภค หรือผลิตภัณฑ์อาหารต่าง ๆ ที่ผลิตโดยกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน มีผลผลิตล้นเกินจนอาจบริโภคในอนาคตได้ 20-30 ปี โดยไม่ต้องผลิตเพิ่ม) ปัญหาความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าของเกษตรกรเป็นส่วนหนึ่ง แต่ปัญหาที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือความสามารถแข่งขันในระบบตลาด หากชาวบ้านผลิตสินค้าได้โดยไม่มีอำนาจต่อรองในระบบตลาด ในที่สุดก็จะเป็นเพียงผู้ผลิตรายย่อย ที่ทำตามคำสั่งสินค้าของกองทุนพาณิชย์ขนาดใหญ่ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชาวบ้านก็จะเป็นประโยชน์แก่กลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งกำลังมีอิทธิพลอย่างสูง นี้เป็นเพียงตัวอย่างของประเด็นปัญหาที่สามารถจะกล่าวถึงในที่นี้ได้

ศราวุธ อรรถนุรักษ์ (2540) ศึกษาการบริหารงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ เขตการศึกษา 2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ เขตการศึกษา 2 ใน 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผล เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก 4 ด้าน ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ เขตการศึกษา 2 ที่มีจังหวัด เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ หน่วยงานที่สังกัด และสถานที่ปฏิบัติงานต่างกัน และเพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ เขตการศึกษา 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ ทุกอำเภอในเขตการศึกษา 2 ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ กระทรวงมหาดไทย เกษตรอำเภอ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สาธารณสุขอำเภอ กระทรวงสาธารณสุข และศึกษาธิการอำเภอ กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2539 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หาค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) การทดสอบสมมติฐาน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งพบว่า การบริหารงานพัฒนาชนบท ตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการจัดองค์กร และด้านการติดตามประเมินผล ซึ่งด้านการวางแผนอยู่ในระดับสูง ในเรื่องการทราบข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่เป้าหมายมากที่สุดอันดับหนึ่ง การทราบวัตถุประสงค์แนวทางและวิธีการพัฒนาชนบทมากที่สุดอันดับสอง และการได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานโครงการมากที่สุดอันดับสาม และอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่อง การวิเคราะห์นโยบายและเป้าหมายก่อนการวางแผนน้อยที่สุดอันดับหนึ่ง การมีความรู้เรื่อง การวางแผนพัฒนาชนบทน้อยที่สุดอันดับสอง และการทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนน้อยที่สุดเป็นอันดับสาม และด้านการจัดองค์กรอยู่ในระดับสูง ในเรื่องหน่วยงานระดับอำเภอของสี่ กระทรวงหลัก มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดอันดับหนึ่ง ท่านเข้าใจถึงบทบาทความรับผิดชอบในการพัฒนาชนบทมากที่สุดอันดับสอง เมื่อต้องการแก้ปัญหาการดำเนินงานโครงการ ท่านได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากที่สุดอันดับสาม และอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการปฏิบัติตามแผนอยู่ในระดับสูง ในเรื่องการได้แจ้งผู้เกี่ยวข้องทราบภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง การได้ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติของงานมากที่สุดเป็นอันดับสอง การได้กำหนดวิธีการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของงานมากที่สุดเป็นอันดับสาม และอยู่ในระดับปานกลาง การมีการจัดกำลังคนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและปริมาณงานที่รับผิดชอบน้อยที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง และการได้มีการฝึกอบรมเสริมความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบพัฒนาชนบทน้อยที่สุดเป็นอันดับสอง การได้มีการจัดสรรงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่เหมาะสมกับระยะเวลาที่ดำเนินงานน้อยที่สุดเป็นอันดับสาม ส่วนในด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับสูง ในเรื่องการมีการรายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของโครงการเป็นระยะมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง การติดตามประเมินผลและแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องมาก

ที่สุดเป็นอันดับสอง การกำหนดเกณฑ์ในการติดตามประเมินผลมากที่สุดเป็นอันดับสาม และอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการได้ประเมินโครงการในแง่ของการคุ้มทุนน้อยที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง มีการประเมินผลการอนุมัติแผนพัฒนาชนบทในแง่ของโครงการและงบประมาณน้อยที่สุดเป็นอันดับสอง และได้มีการติดตามผลจากการพัฒนาชนบทที่ประชาชนได้รับโดยตรงน้อยที่สุดเป็นอันดับสาม ในการบริหารพัฒนาชนบทระหว่างเจ้าหน้าที่เพศชายและเพศหญิง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้ง 4 ด้าน ในการบริหารพัฒนาชนบทระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับปริญญาตรีหรือสูงกว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามประเมินผล เปรียบเทียบการบริหารงานพัฒนาชนบทระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มีอายุ 35 ปี และต่ำกว่า 35 – 45 ปี และ 46 ปีขึ้นไปไม่แตกต่างกันอย่างทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามประเมินผล ในการบริหารพัฒนาชนบทระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ 5 ปีและต่ำกว่า กับ 6 ปีขึ้นไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการจัดองค์กร ($p = 0.047$) และไม่แตกต่างกันในด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามประเมินผล ส่วนการเปรียบเทียบการบริหารพัฒนาชนบทระหว่างเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอ เขตการศึกษา 2 ที่มีหน่วยงานสังกัดต่างกัน คือ สังกัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามประเมินผล

อภิชาติ สถิตนิรามัย และดวงมณี เลาวกุล (พ.ศ.2548 :หน้า 1-7) มองเป้าหมายเศรษฐกิจของทักษิณนิคมส์ ในสองระดับ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาทวิวิถี(Dual Track) ที่มีเป้าหมายระยะสั้น เพื่อกระตุ้นความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจให้พ้นจากภาวะซบเซา เพื่อแก้ปัญหาทวิลักษณะของสังคมไทยที่มีความแตกต่างกัน ระหว่างเมืองกับชนบทภาคเศรษฐกิจชนบท/เกษตรกรรม กับภาคอุตสาหกรรม/สมัยใหม่ให้เท่าเทียมกัน และเปลี่ยนทิศทางการส่งเสริมการผลิตไปสู่ภาคการผลิตใหม่ ๆ ซึ่งไทยมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่แท้จริง อันจะเป็นฐานของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว หลักสำคัญคือ การหันมาพึ่งอุปสงค์จากตลาดภายในประเทศมากขึ้น เพื่อยกระดับการบริโภคภายในประเทศเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะสั้น ผ่านสื่อการใช้จ่ายทางการคลังและการขยายสินเชื่อ และปรับโครงสร้างของภาคชนบท/เกษตรกรรม/รากหญ้า เข้าสู่การผลิตสินค้าใหม่ ๆ ที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่แท้จริงผ่านการเสริมสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ เหตุผลสำคัญที่ต้องกระตุ้นเศรษฐกิจจากรากหญ้า เพราะกลุ่มนี้ มีแนวโน้มการบริโภคส่วนเกินสูงและมีสัดส่วนการบริโภคสินค้านำเข้าต่ำ ทำให้รัฐสามารถเพิ่มระดับการบริโภคภายในประเทศได้ง่าย ประกอบกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs) มีทักษะ

และสินทรัพย์ที่มีศักยภาพรองรับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่แท้จริงของไทย เพียงแต่ขาดการส่งเสริมการบริหารจัดการ รวมถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดังนั้นหากประเทศไทยสามารถสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันงดงามไปสู่สินค้าที่มีเอกลักษณ์ หรือมีลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในระดับกลางและระดับสูงของตลาดโลกที่มีกำลังซื้อสูงและบริโภคสินค้าแบบมวลราคาถูก กลไกหลักที่รัฐบาลทักษิณใช้ในการเพิ่มระดับการบริโภคภายในประเทศ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจนั้น คือ กลไกทางการเงินต่างๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน การพักชำระหนี้ ธนาคารประชาชน รวมทั้งการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนที่มุ่งสู่กลุ่มคนในระดับรากหญ้า

รัฐบาลเห็นว่าโครงการเพิ่มสภาพคล่อง เช่น กองทุนหมู่บ้าน SMEs การพักชำระหนี้ คือ การขยายโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งกองทุนมากขึ้น (นายกษ ทักษิณ คุยประชาชน วันเสาร์ที่ 28 เมษายน 2544)

สมชัย จิตสุชน (2547 :หน้า 82-83) พบว่า โครงการเพิ่มสภาพคล่องเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะไม่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มรายได้ จากตารางหนี้ครัวเรือน ซึ่งให้เห็นว่า หนี้ครัวเรือนทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัวในช่วง 10 ปี ในขณะที่หนี้ครัวเรือนยากจนและยากจนมากเพิ่มขึ้นประมาณ 2-2.5 เท่า อีกทั้งหนี้เพื่อการบริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้น ที่สำคัญที่สุดสัดส่วนหนี้ต่อรายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกประเภทครัวเรือน อันแสดงให้เห็นว่าหนี้เพิ่มขึ้นเร็วกว่ารายได้ หมายความว่า ผลตอบแทนจากการลงทุนโดยการก่อหนี้นั้นยังไม่สร้างให้เกิดรายได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2 ปริมาณหนี้เฉลี่ย ร้อยละ สัดส่วนหนี้สินเพื่อการบริโภค จำแนกตามความยากจน

พ.ศ. 2539 - 2547

จำแนกครัวเรือนตามความยากจน	ปี พ.ศ.					
	2537	2539	2541	2543	2545	2547
ครัวเรือนทั้งหมด						
- ปริมาณหนี้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	31,079	55,300	72,345	70,586	84,603	110,133
- ร้อยละสัดส่วนหนี้เพื่อการบริโภค (%)	59.7	50.8	61.2	61.0	64.1	65.3
- จำนวนเท่าของรายได้ประจำต่อเดือน	3.7	5.0	5.7	5.7	6.1	6.4
ครัวเรือนยากจน						
- ปริมาณหนี้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	9,727	13,698	22,787	21,818	24,876	-
- ร้อยละสัดส่วนหนี้เพื่อการบริโภค (%)	37.9	34.3	39.1	41.5	44.5	-
- จำนวนเท่าของรายได้ประจำต่อเดือน	4.4	5.4	7.5	7.5	8.5	-
ครัวเรือนยากจนมาก						
- ปริมาณหนี้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	11,830	18,593	22,968	20,083	24,188	-
- ร้อยละสัดส่วนหนี้เพื่อการบริโภค (%)	53.4	26.9	40.4	33.7	52.2	-
- จำนวนเท่าของรายได้ประจำต่อเดือน	9.11	2.21	3.11	1.51	5.2	-

ที่มา : คำนวณจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : ครัวเรือนยากจนมาก หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของเส้นความยาว

อภรณ์รัตน์ สารทัศนันทร์ (2549: 21-25) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของแหล่งทุนในจังหวัดเลย ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินของแหล่งทุนท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนท้องถิ่น ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) ผสมผสานกันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เตรียมนักวิจัย เครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ระยะถอดบทเรียน เป็นการศึกษาศภาพการดำเนินงานของแหล่งทุนวิเคราะห์ ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดกระบวนการเรียนรู้ของแหล่งทุน จัดเวทีประชาคมกรรมการและสมาชิกของแหล่งทุน ระยะทดลอง เป็นการนำรูปแบบการบริหารจัดการไปทดลองปฏิบัติในแหล่งทุน โดยมีกระบวนการทำแผนปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการแหล่งทุนและค้นหารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนที่เหมาะสม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูล ระยะสรุป

ผลการวิจัย โดยการประเมินโครงการและสรุปผลการวิจัย โดยจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อสรุปและประเมินผลการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยพบว่าสภาพการดำเนินงานของแหล่งทุนท้องถิ่นจังหวัดเลย ประกอบด้วย กองทุนหมู่บ้าน กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์ และกองทุนอื่น ๆ ด้านปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของแหล่งทุนจังหวัดเลย ได้แก่ ปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถของกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายระหว่างแหล่งทุนและกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน และสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการประกอบอาชีพ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนท้องถิ่นจังหวัดเลย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและกองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่คำนึงถึงวิถีชีวิตของชุมชน ส่วนสหกรณ์รูปแบบบริหารจัดการยังคงเดิม และแหล่งทุนอื่น ๆ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นทางการมากขึ้น ด้านการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนในจังหวัดเลย รูปแบบที่พัฒนาได้ทุกประเภทของแหล่งทุน มีลักษณะสำคัญคือ การมีส่วนร่วมระหว่างกรรมการและสมาชิก การจัดทำบัญชี การพัฒนาให้เกิดการบริหารจัดการรูปแบบดังกล่าว มีกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนา 5 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างความเข้าใจและแนวคิดร่วม 2) การทบทวนตนเองของแหล่งทุน 3) การค้นหารูปแบบการบริหารจัดการที่พึงประสงค์ 4) การปฏิบัติการเรียนรู้ ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบและ 5) การสรุปบทเรียน นอกจากนี้กระบวนการวิจัยนี้ยังส่งผลให้แหล่งทุนท้องถิ่นมีการพัฒนาศักยภาพเสริมสร้างพลังให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งของแหล่งทุนท้องถิ่นมีการเรียนรู้ประเด็นที่สำคัญคือ การก้าวย่างไม่ใช้รูปแบบการพัฒนาแหล่งทุน ที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองของแหล่งทุน ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ได้แก่ รัฐควรส่งเสริมแหล่งทุนท้องถิ่นให้ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปแบบวิสาหกิจชุมชน โดยยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง รัฐควรกำหนดแนวทางการหนุนเสริมแหล่งทุนท้องถิ่นต่าง ๆ ให้แหล่งทุนสามารถบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และรัฐควรทบทวนนโยบายแหล่งทุนที่มีอยู่ในชุมชน ด้านการพัฒนาแหล่งทุน ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อร่วมค้นหาทางหนุนเสริมแหล่งทุนท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ในลักษณะการพัฒนาเชิงบูรณาการ และในการพัฒนาแหล่งทุนท้องถิ่นควรใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มาปรับใช้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของแหล่งทุน โดยในเบื้องต้นจะต้องให้แหล่งทุนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาแหล่งทุนแบบมีส่วนร่วม การวิจัย ได้แก่ 1) ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึกเข้มข้นทั้งระดับหน่วยองค์กร และเครือข่ายในแหล่งทุนท้องถิ่น สามารถจัดการความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ของคนในแหล่งทุนและความรู้ภายนอก เพื่อพัฒนาแหล่งทุนให้เข้มแข็ง ตลอดจนพัฒนาหน่วยสนับสนุนให้สามารถทำหน้าที่ “ ผู้อำนวยการความสะดวก ” ให้สามารถหนุน

เสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขยายการเชื่อมโยงเครือข่ายจากระดับตำบลให้แผ่ขยายในวงกว้างมากขึ้น 2) ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งทุนท้องถิ่นให้สามารถปรับตัวให้เป็นองค์กรที่เป็นทางการ หรือหนุนเสริมอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น ให้สามารถจดทะเบียนเป็นทางการตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของแหล่งทุนท้องถิ่นให้สามารถจัดการความรู้แก้ไขปัญหาความยากจน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

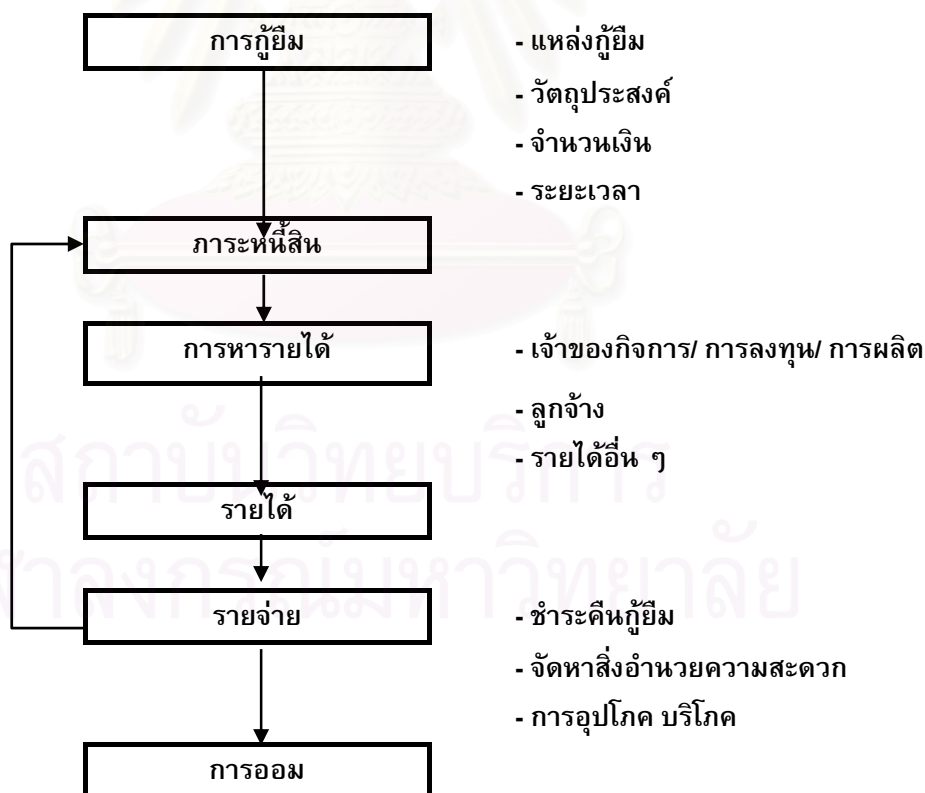
ภวณา เผ่าห้อย (2549: 26-37) ศึกษาตัวแบบของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ: กรณีศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาตัวแบบของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 300 กองทุน จากประธานกองทุน 1 คน คณะกรรมการ 8 คน สมาชิก 15 คน ผู้ไม่ใช้สมาชิก 5 คน และผู้ตรวจสอบบัญชี 1 คน รวม 30 คนต่อ 1 กองทุน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลแบบสำรวจ 9,000 คน และสัมภาษณ์ประธานกองทุนหรือกรรมการกองทุน 1 คน ต่อ 1 กองทุน รวม 300 คน เมื่อศึกษาบริบทและข้อมูลพื้นฐานในระยะแรก เก็บข้อมูลระดับมหภาคเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อแรกคือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้แบบพึ่งตนเอง เกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง และ 3) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ระยะที่สองผลสำเร็จในการบริหารจัดการบางประเด็นจากผลการวิจัยระยะที่ 1 ไปสังเคราะห์ร่วมกับหลักการและแนวคิดทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ เพื่อร่างตัวแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านครั้งที่ 1 สำหรับนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินวิพากษ์ แล้วนำข้อมูลจากการวิพากษ์ไปพัฒนาตัวแบบ เพื่อนำไปเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม กับกองทุนกลุ่มตัวอย่าง 27 กองทุน ซึ่งสุ่มจากกองทุน 300 กองทุน ที่ประสบผลสำเร็จด้านกำไรจากผลของการให้สมาชิกกู้เงินไปลงทุนใน พ.ศ.2546 แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวพัฒนาตัวแบบ ฯ ร่างครั้งที่ 2 ได้ตัวแบบร่างครั้งที่ 3 ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 5 กองทุน ซึ่งสุ่มมาจาก 27 กองทุน โดยใช้เงื่อนไขกองทุนที่มีเงินเหลือให้สมาชิกกู้ไปลงทุนในช่วงระยะเวลาการทดลองใช้ตัวแบบ ฯ ระยะที่ 3 นำผลการวิเคราะห์การทดลองตัวแบบระยะที่ 3 พัฒนาตัวแบบ ฯ ครั้งที่ 3 ได้ตัวแบบบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีประสิทธิภาพ พบว่ากองทุนหมู่บ้านก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพึ่งพาตนเองเกี่ยวกับการบริหารจัดการ สมาชิกตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นประธานกองทุน กรรมการและสมาชิกของกองทุน และเมื่อเป็นสมาชิกของกองทุนแล้วมีการพยายามคิดหาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้การจำหน่ายผลผลิตหรือสินค้าได้มากขึ้น คือ กระตือรือร้นในการแสวงหากระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ การเรียนรู้ของสมาชิก ได้แก่ ด้านการลงทุน การตลาด และการบัญชี ได้แก่ สมาชิกมีการสำรวจหรือหาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าก่อนที่จะผลิตสินค้าใหม่ ๆ มาจำหน่าย และดูปัจจัยความต้องการของลูกค้า และยังมีการเรียนรู้เรื่องระบบการทำบัญชีให้สมาชิก มี

ความรู้เรื่องกำไรขาดทุนและเพิ่มความรับผิดชอบแก่ทุนที่กู้ยืมมา อีกกระบวนการหนึ่ง คือ การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้และการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละพื้นที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการประยุกต์ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด การพึ่งตนเองแบบนี้เป็นการดีต่อท้องถิ่นต่าง ๆ เพราะชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่มีอยู่แล้วเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถสานต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป กระบวนการเรียนรู้แบบพึ่งตนเองมี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการหมู่บ้านและชุมชนเมือง มี 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านบุคลากร ทั้งสมาชิกและคณะกรรมการมีส่วนร่วมและเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ 2) ปัจจัยด้านข้อตกลงหรือกฎระเบียบของกองทุน ได้แก่ การจัดทำระเบียบข้อบังคับของกองทุน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการกองทุน และความร่วมมือ และการทำงานเป็นที่มาของคณะกรรมการ 3) ปัจจัยด้านการดำเนินการ ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้สมาชิก การติดตามเร่งรัดการชำระคืนตามกำหนด การติดตาม ควบคุม และประเมินผลโครงการ การลดดอกเบี้ยครั้งต่อไปสำหรับผู้ส่งเงินคืนตามกำหนด การรายงานผลการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกองทุน การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม 4) ปัจจัยด้านการบูรณาการกิจกรรมต่อเนื่องตอบสนองต่อชุมชน ได้แก่ การจัดสวัสดิการของชุมชน/ สร้างหลักประกันความมั่นคงในอนาคต การจัดการเกี่ยวกับดอกผลของสมาชิก มีกิจกรรมแก้ปัญหาด้านอาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมให้กับสมาชิก นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จด้านการบริหารกองทุน 4 ด้าน คือ 1) นโยบายของรัฐ 2) ภาวะเศรษฐกิจ 3) หน่วยงานของรัฐสนับสนุน 4) องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจพบว่าสินค้าคุณภาพสูงขึ้น เพิ่มชนิดของสินค้า รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สูงขึ้นกว่าเดิม สังคมมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมดีขึ้นพอสมควร การแบ่งปันและเกื้อกูลกันระดับปานกลาง ความสามัคคีระหว่างประชาคมหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีความตระหนักรู้ปัญหาสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีการเรียนรู้กระบวนการตรวจสอบการทำงาน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย และความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบของผู้นำ ตัวแบบการบริหารจัดการกองทุนและชุมชนเมืองที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย โครงสร้าง ได้แก่ การเงิน ด้านบุคลากร การบริหารจัดการ ส่วนยุทธศาสตร์ที่เป็นวิธีขับเคลื่อนตัวแบบ ฯ ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การจัดการองค์กร คือการคัดเลือกคณะกรรมการที่มีคุณสมบัติมีความรู้เป็นสหวิทยาการด้านการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกลและไกล สร้างแรงจูงใจทำให้เกิดความร่วมมือ การจัดการประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านยุทธศาสตร์การจัดการบุคลากร แบ่งเป็น ระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษา เรื่อง ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงการกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ 2) ศึกษาวัตถุประสงค์ของการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ 3) ศึกษาถึงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ 4) เปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๙ และ 5) ศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ๙ ต่อการพัฒนาชนบทไทย โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจครัวเรือนเกี่ยวกับ ผลกระทบของการกู้ยืม โดยเฉพาะจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อภาระหนี้สิน การหารายได้จากการลงทุนจากเงินที่กู้ยืม รายได้และรายจ่าย ตลอดจนการออมของครัวเรือน ตามกรอบแนวคิดที่แสดงในแผนผังข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน

ตัวอย่างศึกษาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่สุ่มโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยสุ่มเลือกจังหวัดจากแต่ละภาค ๆ ละ 1 จังหวัด สุ่มเลือกอำเภอจากแต่ละจังหวัดนั้น จังหวัดละ 1 อำเภอ และสุ่มเลือกตำบลจากแต่ละอำเภอ มาอำเภอละ 1 ตำบล และสุ่มเลือกหมู่บ้านจากแต่ละตำบล เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างจากแต่ละหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 145 คน ในกรณีที่หมู่บ้านนั้นมีจำนวนตัวอย่างไม่เพียงพอจะทำการสุ่มหมู่บ้านอื่นเพิ่มเติม ขนาดตัวอย่างทั้งหมดจึงเท่ากับ 580 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามเฉพาะผู้ที่ เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างเท่านั้น

การนำเสนอผลการศึกษาในการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ในจำนวนตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 580 คน เป็นตัวอย่างที่สุ่มได้จาก ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง 145 คน ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 145 คน ตำบลเสม็ดและตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 145 คน และตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง 145 คน เป็นเพศชาย 258 คน (ร้อยละ 44.5) เพศหญิง 322 คน (ร้อยละ 55.5) มีอายุระหว่าง 21-44 ปี ร้อยละ 44.0 อายุระหว่าง 45-59 ปี ร้อยละ 39.3 และอายุระหว่าง 60-85 ปี ร้อยละ 12.7 และอีกร้อยละ 4.0 ไม่ทราบอายุ ตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.7 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 9.3 ปริญญาตรี ร้อยละ 4.7 มีอาชีพทำนา ทำสวนทำไร่ ร้อยละ 46 เลี้ยงสัตว์ร้อยละ 35.0 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 32.4 ค้าขาย ร้อยละ 21.0 พบว่าตัวอย่าง เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในลักษณะปัจเจกบุคคล ร้อยละ 45.2 และในลักษณะรวมกลุ่ม ร้อยละ 54.8 (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 5 ภาคผนวก)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ในจำนวนตัวอย่าง 580 คน พบว่า 63 คน (ร้อยละ 10.9) ยังไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ที่เหลืออีก 517 คน (ร้อยละ 89.1) เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 1 ครั้ง สูงสุดเคยกู้ถึง 6 ครั้ง (ร้อยละ 16.2) โดยพบว่า เคยกู้ 2 ครั้ง ร้อยละ 25.0 เคยกู้ 1 ครั้ง ร้อย

ละ 21.0 และเคยกู้ 3 ครั้งร้อยละ 17.8 จากการสำรวจพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2549 จำนวนผู้ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ตั้งแต่ 131 คน (ร้อยละ 22.6) ในปี พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 397 คน (ร้อยละ 68.4) ในปี พ.ศ. 2549

ในการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ตัวอย่างมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อ การลงทุนในการธุรกิจ หรือกิจการส่วนตัว ร้อยละ 63.8 การผ่อนชำระหนี้ที่ค้างเก่ายู่ ร้อยละ 12.2 เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 8.6 การผ่อนชำระเกี่ยวกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 5.0 การผ่อนชำระเกี่ยวกับที่ดินและที่อยู่อาศัย ร้อยละ 2.6 และการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์ในครัวเรือน ร้อยละ 1.6

ครั้งสุดท้ายที่มีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่ามีการกู้เงิน 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 30.7 รองลงมากู้เงิน 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 26.9 และ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 23.1 โดยส่วนใหญ่ มีระยะเวลาในการกู้ยืมนาน 12 เดือน ร้อยละ 86.4 โดยมีอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 0.5 บาทต่อเดือน ร้อยละ 70.7 และพบว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุด ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ร้อยละ 17.6 และต้องมีการจ่ายชำระเงินกู้ในแต่ละเดือนในช่วง 501-1,000 บาท ร้อยละ 31.2 รองลงมาคือ 1,501-2,000 บาท ร้อยละ 26.0 และ 1,001-1,500 บาท ร้อยละ 11.7 ตัวอย่าง ร้อยละ 85.5 ให้ข้อมูลว่ามีการคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านตามกำหนดทุกครั้ง ที่ไม่คืนตามกำหนดมีเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น

ก่อนที่ตัวอย่างจะมีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ตัวอย่าง 182 คน (ร้อยละ 31.4) มีการกู้เงินจากแหล่งอื่น โดยส่วนมากกู้จาก ธกส. ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ร้อยละ 44.0 รองลงมา กู้จากสหกรณ์ ร้อยละ 24.7 กู้จากกองทุนต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ หรือ กข. คจ. กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน ร้อยละ 20.3 กู้จากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 5.5 และกู้จากเงินกู้นอกระบบ ร้อยละ 5.5 จำนวนเงินที่กู้ ส่วนมากระหว่าง 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 26.4 รองลงมา 20,001-40,000 บาท ร้อยละ 16.5 ระหว่าง 40,001-60,000 บาท ร้อยละ 15.4 และระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 15.4 โดยต้องเสียอัตราดอกเบี้ยต่ำสุดร้อยละ 1 บาทต่อเดือน และสูงสุด ร้อยละ 12 บาทต่อเดือน โดยส่วนใหญ่เสียอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ร้อยละ 89.6 ตัวอย่างร้อยละ 87.4 มีการชำระคืนเงินกู้ตามกำหนดเวลา (ตั้งรายละเอียดแสดงในตารางที่ 6 ภาคผนวก)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ตัวอย่างส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 44.8 รองลงมา มีรายได้ 500-5,000 บาท ร้อยละ 34.7 และ 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 14.5 ที่มาของรายได้

พบว่า มีรายได้จากการประกอบกิจการ ธุรกิจ หรือการผลิตที่ลงทุนจากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 46.6 มีรายได้จากการทำงานที่เป็นลูกจ้าง หรือทำงานที่คนอื่นเป็นเจ้าของ ร้อยละ 27.9 มีรายได้จากการประกอบอาชีพตามปกติ ร้อยละ 56.7 มีรายได้จากลูกหลานส่งมาให้ ร้อยละ 16.6 และจากเงินที่สะสมในบัญชีธนาคาร ร้อยละ 0.2

ลักษณะของกิจการหรือการผลิตที่ลงทุนจากการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นการลงทุนในงานที่เกี่ยวข้องกับงานเคยทำตามปกติ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 29.0 การทำการเกษตร ทำสวน ทำไร่ และสวนยางพารา ร้อยละ 22.6 และการค้าขาย ร้อยละ 21.9 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 501-5,000 บาท ร้อยละ 47.4 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 30.7 และ 500-2,500 บาท ร้อยละ 13.3

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ทำงานที่เป็นลูกจ้างหรืองานที่คนอื่นเป็นเจ้าของ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 52.5 มีรายได้ 500-2,500 บาท ร้อยละ 25.3 และ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 18.5

รายได้จากการประกอบอาชีพตามปกติ ซึ่งได้แก่ การเกษตรกรรม ทำสวน ทำไร่ และสวนยางพารา ร้อยละ 41.5 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 24.7 ค้าขาย ร้อยละ 14.9 ส่วนมากมีรายได้ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 32.8 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 28.3 และ 500-2,500 บาท ร้อยละ 24.9

รายได้จากลูกหลานส่งมาให้ ร้อยละ 16.6 โดยมีรายได้ 100-2,500 บาท ร้อยละ 62.5 และ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 32.3

มีเพียงรายเดียวเท่านั้น(ร้อยละ 0.2) ที่มีรายได้จากเงินสะสมในธนาคาร ซึ่งมีรายได้ 2,500 บาท

สำหรับรายจ่ายในแต่ละเดือน พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีรายจ่ายจากการคืนกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 49.5 (มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ประมาณร้อยละ 60 แต่ส่งคืนเพียงร้อยละ 50 เนื่องจากบางส่วนกู้เงินในระยะสั้น เพียง 1-3 เดือน เพื่อแก้ขัดชั่วคราว เท่านั้น) โดยมีการจ่ายคืนกองทุน เดือนละ 501-1,000 บาท ร้อยละ 48.1 จ่ายคืน 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 40.8 และ 208-500 บาท ร้อยละ 10.1

จ่ายเพื่อการดำเนินกิจการ ธุรกิจ หรือการผลิต ร้อยละ 36.4 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 55.5 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.5 และ 501-1,000 ร้อยละ 10.0 เท่ากับที่จ่าย 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 10.0 เช่นเดียวกัน

มีการจ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 20.2 โดยจ่ายเดือนละ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 47.9 จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 16.2 เท่ากับที่จ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 16.2 และจ่าย 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 11.1

จ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัย ร้อยละ 3.8 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 40.9 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 27.3 และ 501-1,000 บาท ร้อยละ 13.6

จ่ายเพื่อชำระค่าบัตรเครดิต ร้อยละ 3.6 โดยจ่ายเดือนละ 100-500 บาท ร้อยละ 52.4 จ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 23.8

จ่ายเพื่อจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ร้อยละ 22.2 โดยจ่ายเดือนละ 100-500 บาท ร้อยละ 39.5 จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 39.0 และ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.1

จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 88.3 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 53.3 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 18.6 และ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 17.4

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านถึงร้อยละ 48.6 บอกว่า มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ร้อยละ 29.8 บอกว่า มีรายได้พอดีกับรายจ่าย และ อีกร้อยละ 17.8 บอกว่ามีรายได้มากกว่ารายจ่าย

เมื่อถามถึงการออม พบว่ามีเงินออม ร้อยละ 54.7 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 45.3 โดยปริมาณเงินที่ออม เดือนละ 101-500 บาท ร้อยละ 28.1 ออม 51-100 บาท ร้อยละ 20.8 และออม 10-50 บาท ร้อยละ 18.3 วิธีการออม พบว่าเก็บไว้ที่บ้าน ร้อยละ 19.2 ฝากธนาคาร ร้อยละ 12.3 ฝากสหกรณ์ร้อยละ 28.4 เป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 51.1 และเพียงร้อยละไม่ถึง 1 ซื้อหุ้น ซื้อพันธบัตร หรือ ซื้อที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์

เมื่อถามว่า ปัจจุบันมีเงินออมรวมเท่าไร ส่วนมากบอกว่ามีเงินออม 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 18.1 มีเงินออม 100,001-605,000 บาท ร้อยละ 8.6 และ 20,001-50,000 บาท ร้อยละ 7.4

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านยังคงเป็นสมาชิกของกองทุนอื่น ๆ อีก ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 3.8 สหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 8.1 กองทุนสัจจะออมทรัพย์ ร้อยละ 39.5 กองทุนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 1.7

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ถึงร้อยละ 96.0 เห็นว่าการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นผลดี (แม้บางคนไม่ได้กู้ยืมเงินจากกองทุนก็ตาม) โดยในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า มีเงินลงทุนมากขึ้น ร้อยละ 76.1 ทำให้มีรายได้มากขึ้น ร้อยละ 24.1 (ตั้งรายละเอียดแสดงในตารางที่ 7 ภาคผนวก)

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

หลังจากที่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 15.3 เท่านั้น ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้ และอีกร้อยละ 72.9 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น พบว่า ส่วนมากเปลี่ยนแปลงจากการรับจ้าง มาประกอบอาชีพ ค้าขาย และมีการเลี้ยงสัตว์มากขึ้น

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีภาระหนี้สินมากขึ้น ร้อยละ 46.4 เท่าเดิม ร้อยละ 30.2 และที่มีภาระหนี้สินลดลง ร้อยละ 14.7

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 39.5 เท่าเดิมร้อยละ 45.3 และลดลง ร้อยละ 5.2 เท่านั้น

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 49.8 เท่าเดิมร้อยละ 33.1 และลดลง ร้อยละ 6.9

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีเงินออมเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.2 เท่าเดิม ร้อยละ 44.1 และลดลง ร้อยละ 4.5

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีทรัพย์สินในบ้าน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.8 เท่าเดิม ร้อยละ 64.5 ลดลงเพียงร้อยละ 1.7

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มากกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า ครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้น แม้ว่าส่วนมากจะดีขึ้นเพียงเล็กน้อยก็ตาม โดยสรุปแล้วเห็นว่า กองทุนหมู่บ้าน มีประโยชน์ต่อชุมชนมาก ร้อยละ 72.9 (ตั้งรายละเอียดแสดงในตารางที่ 8 ภาคผนวก)

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ถึงร้อยละ 21.5 ส่วนที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 5.5

ส่วนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายอาจจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 2.1 ในขณะที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้ลดลง และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าหลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งจะมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตามแต่ก็พบว่า มีเงินออมเพิ่มขึ้น โดยพบว่าผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.8 ส่วนผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมลดลง ร้อยละ 1.6

สำหรับผู้ที่มีรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.2 และผู้ที่มีรายได้ลดลง เงินออมลดลง ร้อยละ 0.7 เท่านั้น (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 9 ภาคผนวก)

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ภายหลังจากมีกองทุนหมู่บ้าน ในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูล ปี พ.ศ.2549 รายได้เฉลี่ยของประชากรตัวอย่าง 8,713บาท/เดือน ส่วนหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยโดยประมาณ 77,802บาท/ครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน 7,224.06 บาท/เดือน และมีเงินออมเฉลี่ย 27,454 บาท/ครัวเรือน (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 10 ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ่ายเพื่อการดำเนินกิจการ ธุรกิจ หรือการผลิต ร้อยละ 36.4 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 55.5 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.5 และ 501-1,000 ร้อยละ 10.0 เท่ากับที่จ่าย 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 10.0 เช่นเดียวกัน

มีการจ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 20.2 โดยจ่ายเดือนละ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 47.9 จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 16.2 เท่ากับที่จ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 16.2 และจ่าย 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 11.1

จ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัย ร้อยละ 3.8 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 40.9 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 27.3 และ 501-1,000 บาท ร้อยละ 13.6

จ่ายเพื่อชำระค่าบัตรเครดิต ร้อยละ 3.6 โดยจ่ายเดือนละ 100-500 บาท ร้อยละ 52.4 จ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 23.8

จ่ายเพื่อจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ร้อยละ 22.2 โดยจ่ายเดือนละ 100-500 บาท ร้อยละ 39.5 จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 39.0 และ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.1

จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 88.3 โดยจ่ายเดือนละ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 53.3 จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 18.6 และ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 17.4

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านถึงร้อยละ 48.6 บอกว่า มีรายได้ไม่น้อยกว่ารายจ่าย ร้อยละ 29.8 บอกว่า มีรายได้พอดีกับรายจ่าย และ อีกร้อยละ 17.8 บอกว่ามีรายได้มากกว่ารายจ่าย

เมื่อถามถึงการออม พบว่ามีเงินออม ร้อยละ 54.7 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 45.3 โดยปริมาณเงินที่ออม เดือนละ 101-500 บาท ร้อยละ 28.1 ออม 51-100 บาท ร้อยละ 20.8 และ ออม 10-50 บาท ร้อยละ 18.3 วิธีการออม พบว่าเก็บไว้ที่บ้าน ร้อยละ 19.2 ฝากธนาคาร ร้อยละ 12.3 ฝากสหกรณ์ร้อยละ 28.4 เป็นสมาชิกกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 51.1 และเพียงร้อยละไม่ถึง 1 ซื้อหุ้น ซื้อพันธบัตร หรือ ซื้อที่ดิน หรือสหหาริมทรัพย์

เมื่อถามว่า ปัจจุบันมีเงินออมรวมเท่าไร ส่วนมากบอกว่ามีเงินออม 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 18.1 มีเงินออม 100,001-605,000 บาท ร้อยละ 8.6 และ 20,001-50,000 บาท ร้อยละ 7.4

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านยังคงเป็นสมาชิกของกองทุนอื่น ๆ อีก ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ ออมทรัพย์ ร้อยละ 3.8 สหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 8.1 กองทุนสัจจะออมทรัพย์ ร้อยละ 39.5 กองทุนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 1.7

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ถึงร้อยละ 96.0 เห็นว่าการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นผลดี (แม้บางคนไม่ได้กู้ยืมเงินจากกองทุนก็ตาม) โดยในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า มีเงินลงทุนมากขึ้น ร้อยละ 76.1 ทำให้มีรายได้มากขึ้น ร้อยละ 24.1 (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 7 ภาคผนวก)

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

หลังจากที่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 15.3 เท่านั้น ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้ และอีกร้อยละ 72.9 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพที่มี การเปลี่ยนแปลงนั้น พบว่า ส่วนมากเปลี่ยนแปลงจากการรับจ้างมาประกอบอาชีพ ค้าขาย และมีการเลี้ยงสัตว์มากขึ้น

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีภาระหนี้สินมากขึ้น ร้อยละ 46.4 เท่าเดิม ร้อยละ 30.2 และที่มีภาระหนี้สินลดลง ร้อยละ 14.7

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 39.5 เท่าเดิมร้อยละ 45.3 และลดลง ร้อยละ 5.2 เท่านั้น

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 49.8 เท่าเดิมร้อยละ 33.1 และลดลง ร้อยละ 6.9

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีเงินออมเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.2 เท่าเดิม ร้อยละ 44.1 ลดลง ร้อยละ 4.5

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีทรัพย์สินในบ้าน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.8 เท่าเดิม ร้อยละ 64.5 ลดลงเพียงร้อยละ 1.7

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มากกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า ครอบครัวยังมีความเป็นอยู่ดีขึ้น แม้ว่าส่วนมากจะดีขึ้นเพียงเล็กน้อยก็ตาม โดยสรุปแล้วเห็นว่า กองทุนหมู่บ้าน มีประโยชน์ต่อชุมชนมาก ร้อยละ 72.9 (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 8 ภาคผนวก)

หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ถึงร้อยละ 21.5 ส่วนที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 5.5

ส่วนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายอาจจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 2.1 ในขณะที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้ลดลง และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าหลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งจะมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตามแต่ก็พบว่า มีเงินออมเพิ่มขึ้น โดยพบว่าผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.8 ส่วนผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมลดลง ร้อยละ 1.6

สำหรับผู้ที่มีการรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.2 และผู้ที่มีรายได้ลดลง เงินออมลดลง ร้อยละ 0.7 เท่านั้น (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 9 ภาคผนวก)

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ภายหลังจากมีกองทุนหมู่บ้าน ในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูล ปี พ.ศ.2549 รายได้เฉลี่ยของประชากรตัวอย่าง 8,713บาท/เดือน ส่วนหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยโดยประมาณ 77,802บาท/ครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน 7,224.06 บาท/เดือน และมีเงินออมเฉลี่ย 27,454 บาท/ครัวเรือน (ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 10 ภาคผนวก)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สรุป และอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น พอสรุป ผลการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย มีเนื้อหา รายละเอียดตามที่สรุปที่หัวข้อดังนี้

4.1 สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการศึกษาสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาถึงการกู้เงินจากแหล่งอื่น ๆ ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๆ พบว่ามีสมาชิกกองทุน ๆ ที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 31.4 นอกจากการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว ยังมีการกู้ยืมจากแหล่งอื่นอีก โดยในจำนวนนี้ (ร้อยละ 31.4) กู้ยืมจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ร้อยละ 44.0 กู้ยืมจากกองทุนอื่น ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน ร้อยละ 20.3 กู้ยืมจากสหกรณ์ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ครู เป็นต้น ร้อยละ 24.7 กู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 5.5 และกู้ยืมนอกระบบอีกร้อยละ 5.5

การที่สมาชิกกองทุน ๆ (31.4%) มีการกู้เงินหลายแห่ง อาจพิจารณาได้ว่าก่อนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๆ สมาชิกก็มีสภาพหนี้อยู่กับแหล่งเงินอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว กองทุนหมู่บ้าน ๆ จึงเป็นเหมือนแหล่งเงินกู้ใหม่ที่สมาชิกอาจใช้เป็นการปรับระบบการชำระหนี้ คือ กู้เงินจากกองทุน ๆ ไปชำระหนี้แหล่งอื่น เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้กองทุน ๆ ก็ไปกู้เงินจากอีกแหล่งหนึ่งมาชำระหนี้กองทุน ๆ สลับหมุนเวียนกันไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาวัตถุประสงค์ของการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 63.8 กู้ยืมเงินจากกองทุน ๆ เพื่อลงทุนในการทำธุรกิจ หรือกิจการส่วนตัว รวมทั้งการจัดหาเครื่องมือในการผลิต ร้อยละ 12.2 เพื่อผ่อนชำระหนี้ที่ค้างเก่าอยู่ ร้อยละ 8.6 เพื่อใช้ในการบริโภค อุปโภคในครัวเรือน ร้อยละ 5.0 เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 2.6 เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับที่ดินและที่อยู่อาศัย และร้อยละ 1.6 เพื่อใช้ในการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ในครัวเรือน และโทรศัพท์

จะเห็นได้ว่า การกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเพื่อการประกอบกิจการในการหารายได้ การที่มีผู้ตอบในข้อนี้มากอาจเป็นเพราะหากตอบกู้เงินเพื่อไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นแล้วก็จะไม่ได้รับการอนุมัติให้กู้เงินจากกองทุน ฯ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาถึงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ โดยมีคำถามการวิจัยดังนี้

1) สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายได้จากแหล่งใดบ้าง จากการประกอบกิจการของตนเองหรือไม่(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกกองทุนฯที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 46.6 ตอบว่ามีรายได้จากการประกอบกิจการ ธุรกิจหรือการผลิตที่ลงทุนจากการกู้กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 56.7 ตอบว่ามีรายได้จากการประกอบอาชีพตามปกติ ร้อยละ 27.9 ตอบว่ามีรายได้จากการทำงานที่เป็นลูกจ้าง หรือทำงานที่คนอื่นเป็นเจ้าของ และร้อยละ 16.6 ตอบว่ามีรายได้จากลูกหลานส่งมาให้

จะเห็นได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯส่วนใหญ่มีรายได้จากการประกอบอาชีพตามปกติ ซึ่งหากพิจารณาร่วมกับข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในข้อ 2 ที่สมาชิกส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อไปลงทุนในการทำธุรกิจหรือกิจการส่วนตัวก็อาจแสดงให้เห็นชัดว่า การกู้เงินจากกองทุน ฯ ของสมาชิกแท้จริงแล้วกู้เพื่อไปทำกิจการอย่างอื่นก็เป็นได้

2) สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายได้พอกับรายจ่ายหรือไม่ มีรายได้เหลือเป็นเงินออมหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ ที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 48.6 ยังคงมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ร้อยละ 29.8 ที่มีรายได้พอดีกับรายจ่าย และ ร้อยละ 17 .8มีรายได้มากกว่ารายจ่าย

3) สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายอย่างไรบ้าง จ่ายค่านกองทุนหมู่บ้าน ฯ หรือแหล่งกู้อื่น ๆ ใด ๆ การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก การจ่ายเพื่อการบริโภคอุปโภคในครัวเรือน เป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เกี่ยวกับรายจ่ายของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีสมาชิกกองทุน ฯ ที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายจ่าย ได้แก่ การจ่ายค่านกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 49.5 มีรายจ่ายในการดำเนินกิจการธุรกิจ ร้อยละ 36.4 มีรายจ่ายในการซื้อหรือผ่อนชำระรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 20.2 มีรายจ่ายในการซื้อหรือผ่อนชำระค่าบ้านหรือที่อยู่อาศัย ร้อยละ 3.8 มีรายจ่ายค่าบัตรเครดิต ร้อยละ 3.6 มีรายจ่ายในการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก ร้อยละ 22.2 และมีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 88.3

การจ่ายค่านกองทุนของสมาชิกกองทุนที่กู้ยืม มีสมาชิกกองทุน ฯ ที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายจ่ายค่านเดือนละ 501-1,000 บาท ร้อยละ 48.1 จ่ายค่านเดือนละ 1,001- 2,500 บาท ร้อยละ 40.8 และจ่ายค่านเดือนละ 200-500 บาท ร้อยละ10.1

การจ่ายในการดำเนินกิจการหรือธุรกิจ มีสมาชิกกองทุน ฯ ที่ตอบแบบสอบถามว่าจ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 55.5 รองลงมาคือ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.5 จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 10.0 และจ่าย 200-500 บาท ร้อยละ 4.7

การจ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนชำระค่ารถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ มีสมาชิกกองทุน ฯ ตอบแบบสอบถามว่า จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 47.9 รองลงมาคือ 501-1,000 บาท ร้อยละ 16.2 และ 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 16.2

การจ่ายเพื่อซื้อหรือผ่อนชำระที่อยู่อาศัย มีสมาชิกกองทุน ฯ ตอบแบบสอบถามว่า จ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 40.9 รองลงมาคือ จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 27.3 และจ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 13.6

การจ่ายผ่านบัตรเครดิต มีสมาชิกกองทุน ฯ ตอบแบบสอบถามว่าจ่าย 100-500 บาท ร้อยละ 52.4 รองลงมาคือ จ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 23.8 และ จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 9.5

การจ่ายเพื่อจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก มีสมาชิกกองทุน ฯ ตอบแบบสอบถามว่า จ่าย 100-500 บาท ร้อยละ 39.5 รองลงมา จ่าย 501-1,000 บาท ร้อยละ 38.0 และ จ่าย 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 17.1

การจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค มีสมาชิกกองทุน ฯ ตอบแบบสอบถามว่าส่วนใหญ่จ่าย 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 53.3 รองลงมาคือ 1,001-2,500 บาท ร้อยละ 18.6 และจ่าย 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 17.4

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระหว่างก่อนและหลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ โดยมีคำถามการวิจัยดังนี้

1) หลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ รายจ่ายสำหรับดอกเบี้ยเงินกู้ลดลงหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ในจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 169 คน ร้อยละ 84.0 ตอบว่ามีการเสียดอกเบี้ยเงินกู้เท่าเดิมร้อยละ 11.2 ตอบว่ามีการเสียดอกเบี้ยเงินกู้ลดลง โดยพบว่าลดลงร้อยละ 1-11 บาทต่อเดือนและร้อยละ 4.7 ตอบว่ามีการเสียดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 00.25-0.5 บาท

2) หลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการประกอบกิจการที่เป็นของตนเองในการหารายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า มีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ตอบว่ากู้เงินจากกองทุนเพื่อลงทุนในกิจการ หรือกิจการส่วนตัว ร้อยละ 63.8 โดยสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 15.3 ตอบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้ ร้อยละ 72.9 ตอบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

3) หลังการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ๆ มีภาระหนี้สินลดลงหรือไม่ มีรายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นมาจากแหล่งใด และมีการออมเพิ่มขึ้นหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 14.7 มีภาระหนี้สินลดลง ร้อยละ 30.2 ตอบมีภาระหนี้สินเท่าเดิม และอีกร้อยละ 46.4 ตอบมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับรายได้มี สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 39.5 ที่ตอบแบบสอบถามว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงร้อยละ 5.2 เท่านั้นที่มีรายได้ลดลง โดยที่อีกร้อยละ 45.3 มีรายได้เท่าเดิม แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 49.8 ตอบแบบสอบถามว่ามีรายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.1 มีรายจ่ายเท่าเดิม และร้อยละ 6.9 มีรายจ่ายลดลง

แหล่งรายได้ตามปกติ มีผู้ตอบแบบสอบถามว่าส่วนมากคือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ ร้อยละ 41.5 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 24.7 ค้าขาย ร้อยละ 14.9 เลี้ยงสัตว์เพียง ร้อยละ 3.7 แต่พบว่า หลังจากที่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้จากการลงทุนจากการกู้กองทุนหมู่บ้าน จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 29.0 จากการเกษตรกรรม ร้อยละ 22.6 และจากการค้าขาย ร้อยละ 21.9 จะเห็นได้ว่าการลงทุนจากการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านฯ ยังคงเป็นการลงทุนในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเดิมของตน เช่น มีการเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แม้จะมีบางส่วนที่เปลี่ยนอาชีพมาทำการค้าขายเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จาก หลังจากที่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 15.3 เท่านั้น ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้ ร้อยละ 72.9 ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

สำหรับเงินออม พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 26.2 มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 44.1 มีเงินออมเท่าเดิม และอีกร้อยละ 4.5 มีเงินออมนลดลง

โดยสรุปแล้วพบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยดีขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ 59.1 และดีขึ้นมาก ร้อยละ 25.0 เพียงร้อยละ 6.2 ที่มีความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น และอีกร้อยละ 0.2 มีความเป็นอยู่ที่แย่ลง ดังนั้น สมาชิกกองทุนหมู่บ้านถึงร้อยละ 72.9 ที่เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนมาก และเพียงร้อยละ 17.8 ที่เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนน้อย และเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้นที่เห็นว่าไม่มีประโยชน์เลย

จากข้อมูลข้างต้นที่พบว่าการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ๆ ของสมาชิกที่ส่วนใหญ่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ไม่ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้และการออมมากนักเมื่อเทียบกับรายจ่ายและหนี้สินที่เพิ่มขึ้น แต่สมาชิกกองทุน ๆ ก็ยังรู้สึกว่าการกู้ยืมเงินจากกองทุน ๆ มีประโยชน์และทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นนั้น อาจเป็นไปได้ว่ายังคงมีสมาชิกบางคนที่ใช้วิธีการกู้เงินจากกองทุน ๆ เพื่อไปเสริมสภาพคล่องในวิถีชีวิตครอบครัว(อุปโภค/บริโภค) เพราะในขณะที่มีอาชีพเดิม รายได้เท่าเดิม แต่มีหนี้สินและรายจ่ายเพิ่มขึ้น สมาชิก ๆ ก็ยังมีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ดีขึ้นและเห็นว่ากองทุน ๆ มีประโยชน์ ซึ่งความรู้สึกนี้เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าสมาชิกน่าจะมีการอุปโภค บริโภค มากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ต่อการพัฒนาชนบทไทย ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตอบแบบสอบถามว่ามีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ถึงร้อยละ 21.5 ส่วนที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 5.5

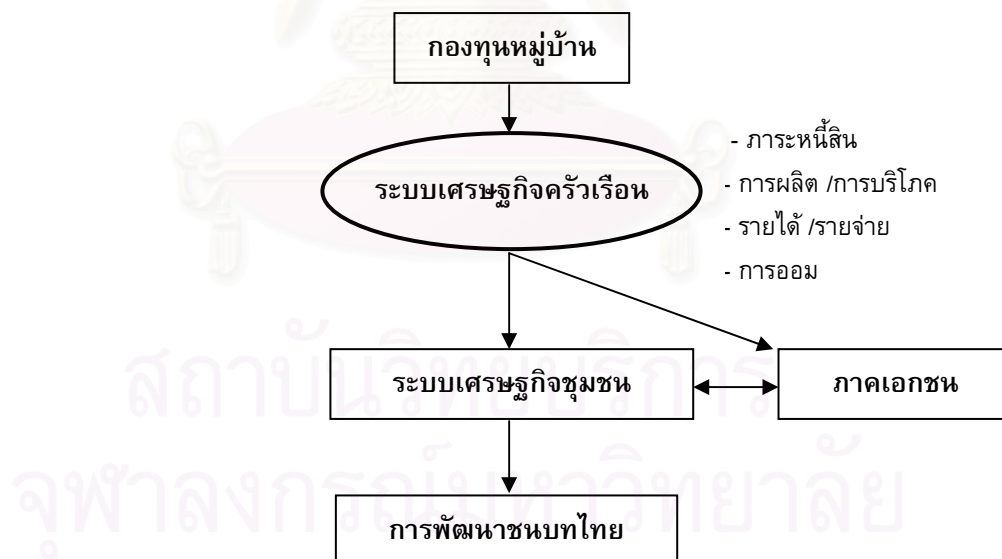
ส่วนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายอาจจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ร้อยละ 2.1 ในขณะที่มีภาระหนี้สินลดลง โดยมีรายได้ลดลง และค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าหลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งจะมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ตามแต่ก็พบว่า มีเงินออมเพิ่มขึ้น โดยพบว่าผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.8 ส่วนผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมลดลง ร้อยละ 1.6

สำหรับผู้ที่มีรายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม แต่มีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.2 และผู้ที่มีรายได้ลดลง เงินออมลดลง ร้อยละ 0.7 เท่านั้น

จะเห็นได้ว่าหลังจากที่มีการกู้กองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนบางรายจะมีเงินออมเพิ่มขึ้น แต่ก็พบว่าสมาชิกกองทุนที่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น และเพิ่มขึ้นในสัดส่วนมากกว่าการออม

โดยสรุปแล้ว ตามกรอบแนวคิดรวบยอดของการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของกองทุนหมู่บ้าน ต่อการพัฒนาชนบทไทย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงผลจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อระบบเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่หลังจากมีการกู้กองทุน ฯ แล้ว แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ก็พบว่ามีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนการออมก็พบว่าสัดส่วนของครัวเรือนที่มีการออมเพิ่มขึ้นน้อยกว่าสัดส่วนของครัวเรือนภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าหากนานไปก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

ปัจจุบันสมาชิกกองทุน ฯ ส่วนใหญ่เห็นว่ากองทุนหมู่บ้าน ฯ มีประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์เฉพาะหน้า แต่ในอนาคตอาจจะก่อให้เกิดภาระหนี้สินอย่างมากภายในชุมชน ซึ่งประชาชนยังไม่เห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นนี้ จึงน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง และท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชนบท ซึ่งจะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4.2 การเปรียบเทียบภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือนระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้ยืมกับที่เคยกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ ก่อนและหลังมีกองทุนหมู่บ้าน ฯ

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น ๆ น้อยกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.012$)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายได้เฉลี่ย (9,023 บาท) มากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (6,068 บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.004$)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการดำเนินกิจการ การลงทุน (4,074 บาท) ไม่แตกต่างจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (3,033 บาท) ($P = 0.694$) แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการดำเนินกิจการ การลงทุน (208 คน ร้อยละ 40.2) จำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ (3 คน ร้อยละ 4.8) อย่างมาก

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการซื้อ/ ผ่อนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ (2,857 บาท) ไม่แตกต่างจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (2,699 บาท) ($P = 0.694$) แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการดำเนินกิจการ การลงทุน (110 คน ร้อยละ 21.3) จำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ (7 คน ร้อยละ 11.1) อย่างมาก

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการซื้อ/ ผ่อนที่อยู่อาศัย (2,902 บาท) ส่วนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการซื้อ/ ผ่อนที่อยู่อาศัย (5,000 บาท) แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการดำเนินกิจการ การลงทุนมีจำนวน 21 คน (ร้อยละ 4.1) และผู้ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีเพียงคนเดียว (ร้อยละ 1.6)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการจ่ายค่าใช้บัตรเครดิต (3,700 บาท) ไม่แตกต่างจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการจ่ายค่าใช้บัตรเครดิต (2,100 บาท) ($P = 0.781$) แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการดำเนินกิจการ การลงทุนมีจำนวน 19 คน (ร้อยละ 3.7) และผู้ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีเพียงสองคน (ร้อยละ 3.2)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก (1,062 บาท) ไม่แตกต่างจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (2,000 บาท) ($P = 0.184$) แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการดำเนินกิจการ การลงทุน (122 คน ร้อยละ 23.6) จำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ (7 คน ร้อยละ 11.1) อย่างมาก

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีรายจ่ายเฉลี่ยสำหรับการอุปโภคบริโภค (4,228 บาท) มากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (3,151 บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P = 0.003$)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้และไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีความพอเพียงของรายได้และรายจ่าย ไม่แตกต่างกัน ($P = 0.626$) โดยส่วนใหญ่ผู้มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย

จำนวนตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีเงินออมมากกว่าจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) ตัวอย่างทั้งที่เคยกู้และไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการออมจำนวนเงินเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ($P = 0.063$) แต่พบว่าตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีเงินออมเฉลี่ย (31,625 บาท) มากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ (4,313 บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$)

ตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้และไม่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนไม่แตกต่างกัน ในด้านภาระหนี้สิน ($P = 0.119$) รายได้ของครอบครัว ($P = 0.071$) รายจ่ายของครอบครัว ($P = 0.117$) เงินออมของครอบครัว ($P = 0.691$) ตลอดจนความเป็นอยู่ของครอบครัว ($P = 0.185$) ยกเว้นเรื่องเดียวคือตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เคยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ฯ มีทรัพย์สิน เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกในบ้านเพิ่มขึ้นมากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่ไม่เคยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$)

4.3 อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน และการออม เป็นการสอบถามจากตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะได้คำตอบที่ไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากเป็นการประเมินตนเอง มิได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถกระทำได้ในการศึกษา นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน และการออม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านหลังจากที่มีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ก็ได้จากการประเมินของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากข้อคำถามที่ค่อนข้างละเอียดเกี่ยวกับการใช้จ่าย การออมเงิน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง ของการวิจัย ทำให้ตัวอย่างศึกษาไม่มั่นใจว่าจะเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับภาวะอากกร จึงทำให้อาจจะได้ข้อมูลด้านนี้ไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าข้อมูลที่ได้จะสามารถและเป็นประโยชน์ต่อการอธิบายความหมายที่ได้จากข้อมูล เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลเป็นข้อ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ในการวิจัยนี้พบว่า นอกจากการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว สมาชิกกองทุนฯ ยังมีการกู้ยืมจากแหล่งอื่นอีก ร้อยละ 31.4 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ (สือ ล้ออุทัย, ไทยรัฐ วันจันทร์ ที่ 2 ตุลาคม 2549 หน้า 9) ที่กล่าวว่า คริวเรือนไทยมีหนี้สินเฉลี่ย 118,434 บาท /ครัวเรือน หากรัฐบาลใหม่มีโครงการใหม่ ๆ ที่เน้นการนำเงินลงสู่ชนบทเพื่อให้ประชาชนกู้ยืมได้ง่าย หรือเช่าซื้อบ้าน ก็อาจทำให้หนี้สินครัวเรือนขยายตัวเพิ่มขึ้นอีก เช่นเดียวกับนายภูมิพัฒน์ คงวารินทร์ ประธานเครือข่ายชุมชน/องค์กรชุมชนแม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย กล่าวว่า จากเดิมชาวบ้านมีหนี้ไม่กี่แหล่ง เช่น ธกส. หรือสถาบันการเงินในระบบและกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน แต่ขณะนี้ต้องเพิ่มกองทุนหมู่บ้านเข้าไปอีก ทำให้วงจรหนี้ของชาวบ้านกลายเป็นลักษณะกู้เงินจากกองทุนฯ ไปใช้หนี้ ธกส/. สถาบันการเงินในระบบหรือกลุ่มออมทรัพย์ จากนั้นก็กู้จากสถาบันการเงินดังกล่าวมาแล้วนั้นไปใช้หนี้ในระบบ แล้วกู้เงินนอกระบบมาปิดบัญชีกองทุน ฯ หมุนเวียนกันไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการกู้ก็เพื่อการคืนเงินกู้จากแหล่งอื่น มิใช่กู้เพื่อการลงทุนในการผลิตอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นเหตุให้การกู้ไม่มีวันจบสิ้น จะไม่สามารถจ่ายคืนเงินกู้ได้หมด เนื่องจากไม่สามารถใช้เงินกู้เพื่อสร้างรายได้อย่างแท้จริง

2. ในการวิจัยนี้พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีการกู้ยืมเงินจากกองทุน ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเพื่อลงทุนในการทำธุรกิจ หรือกิจการส่วนตัว รวมทั้งการจัดหาเครื่องมือในการผลิต ซึ่งผลการศึกษาดตรงข้ามกันกับการศึกษาของ พฤษภ์ เถาถวิล (2546) ซึ่งทำการศึกษาในชาวบ้านทุ่งพัฒนา อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เงินทุนจากการกู้กองทุนหมู่บ้าน ไม่รู้จะเอาไปใช้ประกอบการใดถ้าไม่มีที่ดิน ถ้าต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตที่ตนกำหนดราคาไม่ได้ แต่มีผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมื่อ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (2546) วัตถุประสงค์ประการหนึ่ง คือ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

3. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกือบครึ่งหนึ่งที่มีรายได้จากการประกอบกิจการที่ลงทุนจากการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของอุษา ภูมิพาณิชย์ (ผู้จัดการ วันเสาร์-อาทิตย์ที่ 5-6 พฤศจิกายน 2548 ฉบับที่ 4650 หน้า 5) ที่กล่าวว่า เมื่อสมาชิกกองทุน ฯ ส่วนใหญ่นำเงินที่กู้ไปใช้หนี้เดิมที่มีอยู่ และนำไปใช้จ่ายครัวเรือนหรือซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย แต่ก็มีส่วนหนึ่งนำไปทำการค้าขายประกอบอาชีพจริง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอย่างไรก็ตามกองทุนหมู่บ้าน ฯ ก็ยังคงนับว่าเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยต่อการดำเนินวิถีชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ

4. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ ที่เป็นตัวอย่างศึกษายังคงมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายเกือบร้อยละ 50 ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์) ผู้จัดการ วันพุธที่ 2 พฤศจิกายน 2548 ฉบับที่ 4647 หน้า 9(กล่าวว่า แต่เมื่อเงินกองทุนของรัฐบาลเข้าไปถึงทุกหมู่บ้านและเป็นค่านิยมทำให้ชาวบ้านหันมาบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น

5. การศึกษานี้ พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจ่ายเงินคืนกองทุนหมู่บ้าน ฯ ร้อยละ 49.5 ซึ่งแตกต่างจากการศึกษา เรื่อง สรุปย่อนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (2546) ซึ่งพบว่า ร้อยละ 90.5 ของสมาชิกที่กู้ยืมมีการชำระหนี้คืนตามกำหนด

6. จากผลการวิจัยนี้พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแม้จะในระยะแรกนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องสรุปย่อนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี(2546) ที่พบว่าผลลัพธ์และผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ คือ ด้านสังคม เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนมีแหล่งเงินทุนของตนเอง โดยร้อยละ 78.3 มีสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้น ร้อยละ 88.5 เห็นคุณค่าและเข้าใจ เชื่อมั่นในการจัดการเงินกองทุน ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 89.1 เงินกองทุนหมู่บ้านถูกเบิกไปใช้ในกิจกรรมการผลิต ร้อยละ 42 เงินกองทุนนำไปใช้ผลิตในกิจกรรมเดิม ร้อยละ 67 เงินกองทุนนำไปใช้ลงทุนใหม่) ทำให้เศรษฐกิจขยายตัว (ร้อยละ 17.6 นำไปใช้หนี้ระบบและทดแทนแหล่งเงินกู้อื่น ๆ

7. จากการศึกษผลกระทบของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ ต่อการพัฒนาชนบทไทยซึ่งดูจากผลกระทบด้านการผลิต การบริโภค การออม และหนี้สินของครัวเรือน รายได้ รายจ่าย เงินออม และภาวะหนี้สิน ที่แตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น เนื่องจากการพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและเจริญขึ้น การพัฒนาชนบท หมายถึงการสร้างความสำเร็จให้แก่ท้องถิ่นในชนบท เพื่อยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากรให้สูงขึ้น มีความสะดวกสบายมากขึ้น และมีความปลอดภัยมากขึ้นด้วย วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชนบทที่สำคัญมี 2 ประการ คือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและผลผลิตทางการเกษตร 2) ปรับปรุงฐานะชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ในการพัฒนาชนบทในช่วงที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการเจริญทางด้านวัตถุ นั่นคือ การกระตุ้นการบริโภค จำเป็นจะต้องหารายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมี 2 วิธีการคือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือการกู้ ซึ่งช่วงที่ผ่านมารัฐบาลได้จัดให้มีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน เพื่อหวังให้มีทุนหมุนเวียนในชุมชน

ประชาชนจะได้มีแหล่งกูดอกเบียดต่ำ เพื่อนำเงินกู้มาเป็นทุนในการผลิต ในการประกอบกิจการ การประกอบอาชีพ การหารายได้ ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งท้ายที่สุดจะนำมาสู่การมีรายได้เพิ่มขึ้น การมีเงินออมมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ก็ไม่สามารถทำได้ อย่างเต็มที่เพราะ “โง่ จน เจ็บ” (อภิชัย พันธเสน, 2539) นอกจากนี้การกู้ ก็นำมาซึ่งหนี้สิน ซ้ำยังอาจต้องสูญเสียปัจจัยการผลิต คือ ที่ดิน เพราะนำมาค้ำประกัน แต่ประสบปัญหา “โง่ จน เจ็บ” ทำให้ไม่มีเงินไปใช้หนี้ จึงถูกยึด จึงเป็นการเพิ่มการบริโภค โดยไม่เพิ่มความสามารถในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นมาก (อภิชัย พันธเสน, 2539)

ในการศึกษานี้ ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อการพัฒนาชนบท พบว่าในจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ศึกษา เคยกู้กองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 1 ครั้ง ร้อยละ 89.1 และเคยกู้สูงสุดถึง 6 ครั้ง ร้อยละ 16.2 และล่าสุดในปี พ.ศ .2549 มีการกู้ถึงร้อยละ 68.4 ในจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีการกู้กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 63.8 กู้เพื่อลงทุนในการทำธุรกิจ กิจการส่วนตัว หรือเพื่อจัดหาเครื่องมือในการผลิต พบว่าหลังจากที่กู้กองทุนหมู่บ้าน แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นก็ตามแต่ก็พบว่ามีการหนี้สินเพิ่มขึ้นด้วย ถึงร้อยละ 21.5 ส่วนที่ภาระหนี้สินลดลงมีเพียง ร้อยละ 5.5 เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีภาระเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 13 และที่มีเงินออมลดลงมีเพียง ร้อยละ 2.3 นอกจากนี้แล้วในการศึกษานี้ยังพบอีกว่าหลังจากกู้กองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนเห็นว่ามีความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นถึงร้อยละ 84.1 และเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนมาก ร้อยละ 72.9 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความคิดเห็นต่อกองทุนในทางบวก แม้ว่าจะมีภาระหนี้สินเพิ่มก็ตาม แต่การมีเงินหมุนเวียนช่วยให้รู้สึกว่ามีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยเฉพาะความเป็นอยู่ในปัจจุบันแต่ละวัน วันต่อวัน ส่วนภาระหนี้สินก็ค่อย ๆ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่อไปข้างหน้า ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในอนาคตข้างหน้าภาระหนี้สินจะเป็นปัญหาต่อไปของชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบท ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า สมาชิกกองทุนเห็นประโยชน์เฉพาะหน้า ที่มีเงินหมุนเวียนให้ใช้ในปัจจุบัน โดยไม่คำนึงถึงภาระหนี้สินในอนาคต กองทุนหมู่บ้านจะเป็นประโยชน์ในระยะสั้นในปัจจุบันเท่านั้น แต่ในระยะยาวคาดว่าจะก่อให้เกิดภาระหนี้สินของชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบทางลบในอนาคตข้างหน้า

การพัฒนาชนบทที่แท้จริงต้องเป็นการรวมกิจกรรมหลาย ๆ ด้านหรือโครงการย่อยหลาย ๆ โครงการเข้าด้วยกัน ซึ่งโดยทั่วไปการพัฒนาชนบทมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพของประชาชนในชนบท เพื่อให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้ ซึ่งอาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนในชนบท คือ อาชีพการเกษตร ในการพัฒนาอาชีพการเกษตรในชนบทนั้นจำเป็นต้องเน้นในเรื่องการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและเพิ่มอำนาจการต่อรอง ซึ่งจะเป็นการยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้นได้

2. การพัฒนาสุขภาพและอนามัย เพื่อปรับปรุงให้ประชาชนมีสุขภาพและอนามัยที่สมบูรณ์ มีอาหารเพียงพอและมีคุณค่าทางอาหาร ตลอดจนมีการบริการขั้นพื้นฐานในเรื่องสุขภาพ ทั้งนี้เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านโภชนาการ ทำให้มีสุขภาพอนามัยที่ไม่สมบูรณ์ การพัฒนาสุขภาพและ

อนามัยมิใช่เพียงแต่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ทางกายภาพและคุณภาพชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมทางอ้อมในด้านความสามารถในการผลิต สามารถทำงานได้มากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลลง ทำให้รายได้ที่ได้รับมีมากขึ้น

3. การพัฒนาการศึกษา นอกจากจะพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว จะต้องส่งเสริมในเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ด้วย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เรื่องต่าง ๆ สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเอง และทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้

4. การพัฒนาระบบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารและสามารถปกครองตนเองได้ ซึ่งเป็นการรับภาระของรัฐบาลในบางส่วน เพราะรัฐบาลย่อมไม่สามารถจะรับผิดชอบหรือดำเนินการในทุกสิ่งทุกอย่างได้เต็มที่ จำเป็นที่ประชาชนจะต้องเข้ามาบริหารงานจากรัฐบาลที่ละน้อย ๆ โดยเฉพาะกิจการของสภาตำบล ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจะต้องกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นเอง

เราจะสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการกองทุน การใช้จ่ายเงินที่กู้ยืมจากกองทุนของประชาชนได้หรือไม่เป็นคำถามที่มีความสำคัญ เพราะการมีเงินกองทุนหมุนเวียนน่าจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชน ในการมีแหล่งกู้ แต่การให้กู้ การควบคุมกำกับการใช้เงินที่กู้ของสมาชิกให้มีความเหมาะสม กู้เพื่อการลงทุนที่แท้จริง กองทุนก็จะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง แต่มิใช่แฝงด้วยการใช้งบประมาณเพื่อการหาเสียงจากประชาชน โดยมีได้คำนึงถึงการพัฒนาที่แท้จริง ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนต่อไป

เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นแนวความคิดแบบเดียวกับพาณิชย์นิยม ที่ให้ความสำคัญกับการสะสมความมั่งคั่ง ยุครัฐบาลทักษิณได้พยายามพัฒนาคนจนให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมากขึ้น คือพยายามสร้างนโยบายเพื่อให้คนจนในสังคมทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งทุน โดยผสมผสานแนวคิดทางการตลาดเป็นการขยายทุนนิยมสู่ชนบท เพื่อมุ่งหมายปรับเปลี่ยนชวาเนาให้เป็นผู้ประกอบการ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, อ้างแล้ว.) แนวคิดทุนนิยมเป็นแนวคิดที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาในกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะคือกลุ่มนายทุน แต่การพัฒนาชนบท ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร การทำให้ประชาชนกลุ่มนี้มีทุนในการลงทุน ผลิต และจำหน่าย เช่นเดียวกับพ่อค้าเป็นไปได้ยาก เพราะลักษณะการหารายได้ มิได้เกิดจากการซื้อมาขายไป การผลิตที่อาศัยวัตถุดิบแล้วมาทำการเปลี่ยนแปลงผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่ม แต่การเกษตรเป็นของชาวชนบทในปัจจุบันเกือบทั้งหมดเป็นการใช้ที่ดินที่มีอยู่ แรงงานเท่าที่มี มาดำเนินการ การกู้ยืมจึงไม่ได้มาเพื่อการผลิตอย่างแท้จริง ไม่ใช่เงินกู้ยืมเพื่อการมีที่ดิน เพื่อการมีแรงงาน เพราะใช้เท่าที่มี แต่เมื่อมีเงินได้มาจากการกู้ จึงนำไปใช้ในการบริโภคโดยตรง ไม่ได้เพื่อการผลิต เหมือนการผลิตทั่วไปที่จำเป็นต้องมีทุนเพื่อจัดหาวัตถุดิบ แรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้จิตสำนึกที่เมื่อกู้กองทุนแล้วจะต้องจ่ายคืนนั้นต่ำ ได้แต่ที่จะพยายามหลบเลี่ยงการจ่ายคืน ตามที่จะได้โอกาสเพราะเป็นการกู้จากการสนับสนุนของรัฐ ที่มีแนวคิดต้องช่วยเหลือประชาชนเป็นพื้นฐาน มิใช่เป็นการลงทุน

เพื่อหวังผลตอบแทนเป็นกำไร หรือมิฉะนั้นถ้าจำต้องจ่ายคืนก็จะหาแหล่งอื่นกู้ยืมหมุนเวียนกันไปเป็นวัฏพินหลักไม่มีวันจบสิ้น

การพัฒนาการผลิตภาคเกษตร ในเบื้องต้นต้องพัฒนาแนวคิดของเกษตรกรที่จะเห็นความสำคัญของการใช้จ่ายเท่าที่จะหาได้จากการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้มีเงินออมมากขึ้น ที่จะนำมาขยายการผลิตทางการเกษตร ให้เห็นความสำคัญของการออม การลงทุน เมื่อนั้นแล้วเมื่อเกษตรกรเห็นว่าทุนที่มีไม่พอต่อการผลิต จึงค่อยให้การสนับสนุนการกู้ยืม เกษตรกรก็จะได้นำเงินกู้ยืมไปใช้ในการลงทุนการผลิตทางการเกษตรของตนอย่างแท้จริง มิใช่เพียงการอ้างเพื่อการผลิต แต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงการผลิตที่ต้องใช้เงินทุน การผลิตก็ยังคงเป็นแบบเดิม เงินกู้ที่ได้มาจึงไม่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการผลิต จึงบิดเบือนไปใช้ในการบริโภคโดยตรง ประกอบกับแรงบีบของการจ่ายคืนกองทุนไม่เหมือนกับการดำเนินงานของภาคเอกชน แม้จะมีคณะกรรมการกองทุนก็ตามแต่ก็เป็นกลุ่มตัวแทนประชาชน ที่มีค่าใช้จ่ายของทุน เหมือนเอกชนที่เป็นนายทุน เจ้าของทุนเองที่ต้องรักษาผลประโยชน์ทั้งเงินทุนและผลกำไรที่พึงได้จากการให้กู้ยืม

การวิจัยนี้พบว่า แม้ว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนก็ตามแต่ก็พบว่าสมาชิกกองทุนกลับมีการเงินในการลงทุนเพียงเฉลี่ย 4,059 บาทต่อเดือน ขณะที่ใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น จ่ายค่าบัตรเครดิตเฉลี่ย 3,548 บาทต่อเดือน จ่ายค่าซื้อหรือผ่อนรถยนต์จักรยานยนต์ 2,848 บาทต่อเดือน ซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 2,998 บาทต่อเดือน และเพื่อการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกเฉลี่ย 1,113 บาทต่อเดือน สำหรับค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคมีค่าเฉลี่ยถึง 4,117 บาทต่อเดือน ดังนั้นการพัฒนาตามแนวคิดของทุนนิยม ก็ไม่สามารถบรรลุได้ครบกระบวนการของการลงทุน สร้างผลกำไร ก่อเกิดการพัฒนา เป็นการให้มีเงินที่มีใช้ทุน หมุนเวียนเพื่อการใช้จ่ายในชุมชน เป็นการเพิ่มภาระหนี้สิน โดยเฉพาะในระยะยาวภาระหนี้สินจะมากขึ้น แทนที่จะมีภาระหนี้สินจากการกู้ในปัจจุบันแต่ในอนาคตภาระหนี้สินจะค่อย ๆ ลดลง จากการมีรายได้จากการผลิตอย่างแท้จริง การใช้เงินกู้ยืมเพื่อการลงทุนอย่างแท้จริง

จากทฤษฎีของ John Maynard Keynes เมื่อรัฐบาลลงทุนเพิ่มขึ้น มีการใช้จ่ายมากกว่ารายรับ จะทำให้การลงทุนทั้งหมดเพิ่มขึ้น การผลิตและการว่าจ้างทำงานเพิ่มขึ้น กล่าวคือ เมื่อรัฐใช้จ่ายเงิน โดยลงทุนใช้จ่ายผ่านกองทุนหมู่บ้าน ฯ โดยหวังว่าประชาชนจะมีการลงทุนเพิ่มขึ้น มีการผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนมีงานทำเพิ่มขึ้น ตามเจตนารมณ์ของ พ.ต.ท .ทักษิณ ฯ แต่จากผลการวิจัยนี้พบว่า แม้ว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจะให้เหตุผลของการกู้ยืมกองทุนว่า เพื่อการผลิตก็ตาม แต่จากการใช้จ่ายพบว่าส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค มากกว่าการผลิต ดังนั้นการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านจึงเป็นการกระตุ้นการบริโภคมากกว่ากระตุ้นการผลิตอย่างแท้จริง เป็นไปตามแนวคิดของธีรยุทธ บุญมี คือ เป็นการกระตุ้นโดยการบริโภค ไม่ใช่โดยภาคการผลิตคือเอาไปซื้อมือถือ รถมอเตอร์ไซค์ ชำระหนี้ในระบบ ซึ่งจะทำให้คนเป็นหนี้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน พัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ เสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน แม้การวิจัยนี้จะได้ไม่มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุนโดยตรงก็ตาม แต่จากผลการวิจัยพอจะแสดงให้เห็นว่าการบริการจัดการกองทุนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การบริหารจัดการให้สมาชิกกองทุนมีการกั๊ยืมเงินเพื่อนำไปลงทุนในการผลิต ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนของรัฐบาล การส่งเงินคืนกองทุนหมู่บ้านร้อยละ 85.5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการวิจัยกับนโยบายการพัฒนาชนบทไทย

5.1 แนวความคิดในการบริหารการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการของความพยายามที่จะปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ กระบวนการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการบริหารการพัฒนาชนบททั้งสิ้น ที่ผ่านมามีทุกรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท แต่แนวความคิดในการพัฒนาก็ยังเป็นลักษณะจากบนสู่ล่างเสมอ (Topdown) และภาครัฐก็มักจะเป็นผู้มีบทบาทความสำคัญในการนำการพัฒนาการที่รัฐถือว่าการพัฒนาชนบทมีความสำคัญเพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทและมีฐานะต่ำกว่าประชาชนในเขตเมืองจึงจำเป็นที่รัฐจะต้องหาทางช่วยเหลือในการพัฒนาเป็นพิเศษ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมามีผลที่สุดเป็นการสนับสนุนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในเขตเมืองมากกว่าการพัฒนาภาคเกษตรและชนบท ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น ทำให้ภาคชนบทอยู่ในภาวะความยากจนและล้าหลังเสียสมดุล ในโครงสร้างทางสังคมและเสียสมดุลทางเศรษฐกิจในเรื่องของรายได้และรายจ่าย อันมีผลต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิตและปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนไป อีกทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดนตามกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนทำให้พฤติกรรมการบริโภคมุ่งเน้นวัตถุนิยมที่ทำให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น และหากปล่อยให้สถานการณ์ดำรงอยู่ต่อไปเรื่อยๆ ประชาชนก็จะกลายเป็นคนยากจนในที่สุด

เมื่อก้าวถึงความยากจน โดยทั่วไปจะพิจารณาจากระดับรายได้ของบุคคลว่าเพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำหรือไม่ เมื่อใช้รายได้หรือรายจ่าย (อาจรวมถึงเงินออมด้วย) เป็นเครื่องมือในการวัดความยากจน การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน โดยการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิตและกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ดำเนินการโดยคนจนการปรับปรุงระบบตลาด ตลอดจนเงินอุดหนุนในรูปแบบต่างๆ อย่างไรก็ตามความยากจน นอกจากจะมองด้านรายได้หรือรายจ่ายเป็นด้านหลักแล้ว ยังหมายถึงการขาดโอกาสในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐและการเข้าถึงปัจจัยการผลิตด้วย การวัดความยากจนจึงอาศัย “ เส้นความยากจน ” (Poverty Line) โดยคนจนหมายถึงการที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน

รายได้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบริโภค โดยประชาชนที่มีรายได้สูงขึ้นก็จะเริ่มเปลี่ยนการบริโภคสินค้าจากที่จำเป็นไปสู่สินค้าที่สร้างความสะดวกสบายให้มีความสำคัญกับรูปแบบและรายละเอียดของสินค้ามากกว่าประโยชน์และราคา

5.2 แนวคิดในการพัฒนาชนบทของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

เมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมอย่างมาก ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณ เข้ามาบริหารประเทศการดำเนินนโยบาย จึงให้ความสำคัญกับการ แก้ไขฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง ลดปัญหาการว่างงาน และความยากจนที่เกิดขึ้นทั่วไป ด้วยแนวทางทุนนิยม กล่าวคือ สร้างความเข้มแข็งให้กับคนจนและเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นคนจน ส่วนใหญ่ในชนบทที่ว่างงานให้ความสำคัญกับการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนโดยการผสมผสานผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ากับเทคโนโลยีและระบบตลาดสมัยใหม่เป็นการแก้ปัญหาความยากจนด้วยการค้า ทำให้ประชาชนเกิดอาชีพ เกิดการสร้างรายได้และมีรายได้สูงขึ้น คนจะหายจนในที่สุด ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยแคบลง ฉะนั้นการลดช่องว่างด้วยการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจฐานล่างเป็นสิ่งสำคัญและต้องทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในทัศนะของ พ.ต.ท.ทักษิณ ประเทศไทย ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจสิ่งสำคัญ คือประชาชนขาดกำลังซื้อ อาชีพไร้จ้างมีปัญหา เพราะฉะนั้นการกระจายเม็ดเงินสู่ประชาชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นถือเป็นการกระจายอำนาจ ด้านการจัดการเรื่องการเงินไปสู่ชนบท (นายกทักษิณ ๙ คู่กับประชาชน ,อ้างแล้ว ,หน้า 2)

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายสำคัญที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท โดยการอุดหนุนทางการเงิน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการของชุมชน สร้างความเข้มแข็งของประชาชนอันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยการสนับสนุนเงินสำหรับกองทุนฯ ละ 1 ล้านบาท สำหรับให้กรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ บริหารจัดการให้สมาชิกได้กู้ยืม

กล่าวโดยสรุป คือ พ.ต.ท.ทักษิณ พัฒนาชนบทไทยมุ่งแก้ปัญหาความยากจน โฉนวิถีทางของทุนนิยม ด้วยการอุดหนุนทางการเงินให้กับเศรษฐกิจระดับรากหญ้า ด้วยหวังว่าเงินจะก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ ทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น มีการบริโภคภายในเพิ่มมากขึ้น อันเป็นการกระตุ้นให้เศรษฐกิจภายในมีการหมุนเวียนและเมื่อประชาชนมีรายได้มากขึ้นความยากจนก็จะหมดไปในที่สุด

5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลการวิจัยกับการพัฒนาชนบท

โดยหลักการของวัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นในสมัยของพ.ต.ท.ทักษิณ หากพิจารณาในภาพรวมอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่การที่เศรษฐกิจครัวเรือนของภาคประชาชนจะดีได้นั้น ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องต่อกันของอาชีพ ซึ่งจะมีผลต่อรายได้ รายจ่ายเงินออม และหนี้สิน ซึ่งจะสามารถบ่งบอกถึงความสำเร็จของแนวความคิด พ.ต.ท.ทักษิณ ในการที่ต้องการ จะให้กองทุนหมู่บ้าน เป็นกลไกในการนำพาประชาชนในระดับรากหญ้าให้พ้นจากความยากจน

แต่จากการดำเนินการตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างอาชีพ สร้างงาน อาจไม่ประสบผลสำเร็จในการสร้างอาชีพสร้างงานมากนัก เพราะถึงแม้จะมีสมาชิก กู้ยืมเงินกองทุนฯ เพื่อไปลงทุน(ร้อยละ 63.8) แต่กลับมีรายได้จากการประกอบอาชีพปกติ(ร้อยละ 56.7) มากกว่ารายได้จากการลงทุนจากเงินกู้ยืมกองทุนฯ(ร้อยละ 46.6) และในภาพรวมก็ ยังปรากฏว่าประชาชนยังมอง ไม่เห็นถึงประโยชน์ของกองทุนฯ ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และวิธีการหารายได้(ร้อยละ 72.9)

ในมิติด้านรายได้ถึงแม้ผลการวิจัยจะพบว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น(ร้อยละ 39.5) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่านโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เพราะความเป็นจริงการที่ประชาชนรู้สึกมีรายได้เพิ่มขึ้น แท้จริงแล้วอาจมีสภาพคล่องทางการเงินมากกว่า การมีเงินใช้ไม่ขาดมือ อาจไม่ใช้เงินที่ออกเงยจากการผลิต แต่เป็นเงินกู้ ที่กู้แล้วไม่ได้ไปลงทุน ให้เกิดรายได้(ร้อยละ 46.6) หรือการกู้ซ้ำจากแหล่งทุนแห่งหนึ่งไปใช้หนี้อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เพิ่มจำนวนหนี้มากขึ้น รายได้กรณีนี้จึงเป็นรายได้จากการกู้มากกว่ารายได้จากการผลิต

ในมิติด้านรายจ่าย ที่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนฯ ประการหนึ่ง เพื่อเป็นแหล่งทุน ในการสร้างงานสร้างอาชีพ ลดรายจ่ายนั้น ผลการวิจัยกลับปรากฏว่า นโยบายดังกล่าวฯ กลับทำให้มีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น(ร้อยละ 49.8) อาจเป็นเพราะกระบวนการในการพิจารณาอนุมัติของ คณะกรรมการกองทุนยังไม่ดีพอ ขาดการตรวจสอบ ติดตามการใช้เงินของกองทุนฯให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ จึงทำให้มีการขอกู้โดยใช้เหตุผลตามวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาอนุมัติ แต่นำไปใช้ในกิจการอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์กองทุนฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่มีแหล่งกู้เงินง่าย ๆ สะดวกในการกู้ จึงมีการกู้เพื่อนำไปใช้ในกิจการอุปโภคบริโภคมากกว่า(ร้อยละ 88.3)

ในมิติเงินออม จากผลการวิจัยพบว่ามีเงินออมเพิ่มขึ้น(ร้อยละ 26.2) ซึ่งนับว่าเป็นผลดีของ นโยบายอยู่บ้าง แต่โอกาสที่จะเกิดการออมได้นั้น หมายความว่าต้องมียาได้มากกว่ารายจ่ายและหนี้สิน

ในมิติหนี้สิน ผลการวิจัยพบว่าการมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น(ร้อยละ 46.4) ย่อมเป็นสิ่งแน่นอนว่าการที่ประชาชนมีรายได้จากการกู้ยืมไม่ชดเชยได้จากการผลิต(ร้อยละ 39.5) และใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภคอุปโภค(ร้อยละ 88.3) ย่อมทำให้เกิดหนี้สิน โดยไม่มีรายได้จากภาคการผลิตที่แท้จริงมาชดเชย

ดังนั้น การพัฒนาชนบทของประเทศไทย ในรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มุ่งแก้ปัญหาความยากจน โดยการอุดหนุนทางการเงิน ผ่านทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างงานอยู่บ้าง และทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นมีเงินออมมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ประชาชนมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นและมีหนี้สินมากขึ้น โดยอัตราส่วนของรายได้และเงินออมที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายและหนี้สิน ซึ่งแนวโน้มของข้อค้นพบ หากดำเนินการตามนโยบายนี้ต่อไป โอกาสที่ประชาชนจะประสบกับภาระหนี้สิน ก็จะมีต่อไปอีกและการแก้ปัญหาความยากจนก็จะไม่สำเร็จลงได้

โดยหลักการแล้ว อาจพิจารณาได้ว่า นโยบายการพัฒนาชนบทผ่านกลไกดังกล่าวนี้ว่า มีส่วนประสบความสำเร็จอยู่บ้างในตอนต้น คือ สามารถสร้างอาชีพและก่อให้เกิดรายได้อยู่บ้าง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น อาจพิจารณาได้ใน 2 ประเด็น ได้แก่

1. ปัญหาระบบ คือ ขาดการตรวจสอบ ติดตามการกู้เงินของสมาชิกว่านำไปใช้ตามวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง จึงทำให้กู้เงินง่าย พิจารณาง่ายและนำไปใช้อย่างง่าย ๆ โดยไม่ก่อให้เกิดรายได้ในทางการผลิตของตน

2. ปัญหาจากตัวบุคคล ทั้งจากกรรมการกองทุนที่พิจารณาให้กู้ ซึ่งมักเป็นคนในหมู่บ้านชุมชนเดียวกัน ก่อให้ความเกรงใจกันโดยเฉพาะเครือญาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงความไม่มีวินัยทางการเงินของสมาชิกผู้กู้เอง จึงทำให้มีการใช้เงินกู้จากกองทุนผิดประเภท

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการดำเนินนโยบายนี้จะสร้างภาระหนี้สินให้กับประชาชนในระยะยาว แต่ประชาชนก็ยังคงมีความเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนถึงร้อยละ 72.9 และเห็นว่าทำให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นร้อยละ 84.1 จึงทำให้คนบางกลุ่มมีความเห็นว่านโยบายดังกล่าวฯ เป็นโครงการ “ ประชาานิยม ”

5.4 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัย

ควรจะมีการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศเพื่อเป็นการประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ เพื่อพิจารณาจุดเด่นจุดด้อยของโครงการ

ถ้าจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลขได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย เงินออมของประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง อาจจะเป็นเนื่องจาก กลัวปัญหาด้านภาษีอากร หรือปัญหาจากในชีวิตประจำวันประชาชนไทยใช้จ่ายโดยไม่มีแผนและไม่มีกำหนัดการรับจ่าย แต่ในการที่มีนโยบายให้มีการทำบัญชีครัวเรือนอาจจะช่วยให้สามารถประเมินรายได้ ค่าใช้จ่าย และเงินออม การชำระคืนเงินกู้ หรืออื่นๆ ได้

2) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ถ้าจะนำนโยบายหรือการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ ใช้อีกต่อไป ควรมีกระบวนการติดตามตรวจสอบการใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม ตลอดจนติดตามการชำระหนี้ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาอย่างเป็นระบบ หรือกรณีมีความจำเป็นหรือเหตุขัดข้องต้องมีการแจ้งเลขฯ หรือเหรียญกองทุนเพื่อขอผ่อนผันการชำระ และถ้าเป็นผู้กู้ขั้นต้นอาจมีการลดอัตราดอกเบี้ยหรือพิจารณาให้กู้ยืมในครั้งต่อไปได้ง่ายมากขึ้น และมีบทลงโทษสำหรับสมาชิกที่ไม่ชำระเงินกู้ยืมตามกำหนด โดยเป็นการตรวจสอบของกรรมการกองทุนฯ ในส่วนภาครัฐควรมีการกำหนดให้แต่ละกองทุน ส่งรายงานการดำเนินการ และรายได้ดอกเบี้ยที่ให้ออมเงินแก่สมาชิก และถ้ากองทุนใดบริหารจัดการได้ดี จึงจะมีรางวัล หรืออาจมอบทุนให้มากขึ้น

รูปแบบเดิมที่เคยใช้ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และแนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในชุมชนน่าจะสนับสนุนให้ดำเนินการต่อไป โดยมีบุคลากรภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจ และการจะกลายเป็นหนี้สูญก็จะน้อยลงเพราะสมาชิกทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของทุน ยังอาจจะเป็นแนวทางที่ดีกว่ากองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งทุนเป็นของรัฐบาล โดยเป็นความเข้าใจผิดที่สมาชิกบางคนคิดว่า หรือตั้งใจที่จะไม่ชำระคืนเงินกู้ยืมดังที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาทำให้เห็นแนวโน้มว่า ถึงแม้สมาชิกกองทุนจะมีการกู้เงินมากขึ้น และมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีเงินออมมากขึ้น(เล็กน้อย) มีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ดีขึ้น แต่แท้จริงกลับไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ หากแต่ยังทำให้มีรายจ่ายและหนี้สินเพิ่มมากขึ้น นั่นหมายถึงว่าสมาชิกกองทุนฯ ถูกกระตุ้นให้บริโภคโดยไม่รู้จักตัว รัฐบาลจึงควรเร่งรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตชีวิตแห่งความพอเพียงควบคู่ไปด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การคลัง,กระทรวง.สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.บทสรุปผู้บริหารเดือน สิงหาคม 2549. (online) , 2549.แหล่งที่มา : <http://www.fpo.go.th>. (31 สิงหาคม 2550).
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม.วิเคราะห์โครงการผันเงิน,กรุงเทพฯ ฯ สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- ขอดเกล็ดประชานิยม ทักษิณนิคมส์.ผู้จัดการ (1 พฤศจิกายน 2548) : 1
- ขอดเกล็ดประชานิยม ทักษิณนิคมส์ ผู้จัดการ (2 พฤศจิกายน 2548) : 1
- ขอดเกล็ดประชานิยม ทักษิณนิคมส์ ผู้จัดการ (5-6 พฤศจิกายน 2548) : 1
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.2000 เล่ม, พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2548.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง.2000 เล่ม,พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ.ธุรกิจชุมชนเส้นทางที่เป็นไปได้.พิมพ์ครั้งแรก.กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย, 2542.
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร,กระทรวง.สำนักงานสถิติแห่งชาติ.รายงานการสำรวจภาวะ เศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2545 ทั่วราชอาณาจักร (ม.ป.ท.) , 2546.
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร,กระทรวง.สำนักงานสถิติแห่งชาติ.รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่อง รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน พ.ศ.2545 ระดับจังหวัด. (ม.ป.ท.) , 2546
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร,กระทรวง.สำนักงานสถิติแห่งชาติ.เส้นความยากจน สัดส่วน จำนวนคนจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน พ.ศ. 2535-2547(online) , แหล่งที่มา : <http://www.nso.go.th>, 2550.
- ธีรยุทธ บุญมี.การประเมินภาพรวม เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม การเมือง หลังวิกฤติเศรษฐกิจ (online).แหล่งที่มา : <http://www.thaicivinet.com/theerayut.htm>, 2548.
- ธีรยุทธ บุญมี.Road Map ประเทศไทย.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ ฯ:สายธาร, 2547.
- นายกรัฐมนตร้,สำนัก.สำนักงานสถิติแห่งชาติ.รายงานการศึกษาผลกระทบจากภาวะวิกฤติทาง เศรษฐกิจที่มีต่อครัวเรือน พ.ศ.2544 ทั่วราชอาณาจักร.(ม.ป.ท.) , 2545.
- บุษอวี ยี่หะ.นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจ การเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต,สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- บุญชม ศรีสะอาด.วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ ฯ : สุวีริยาสาส์น, 2548.

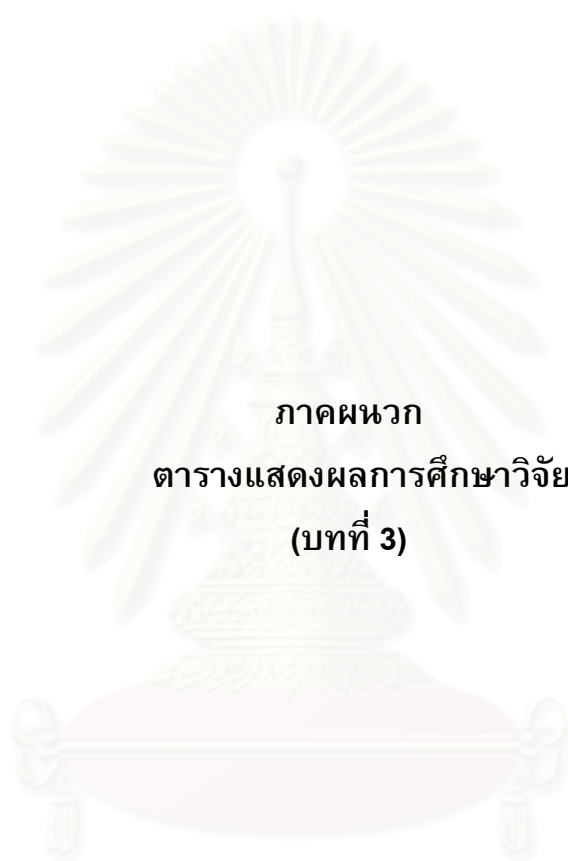
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร.ประชาธิปไตย ประชาสิทธิ ประชาธรรม. ในเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง(บรรณาธิการ),
รู้ทันทักษิณ 2 . หน้า 82-83.กรุงเทพฯ ฯ ขอคิดด้วยคน, 2547.
- พิเชษฐ์ ตรีตระกูลกาญจน์. ขันนอตกองทุนหมู่บ้าน ฯ หลัง สดง.พบหนี้ค้ำง.(online).2550 .แหล่งที่มา
[http://www.thaiinsider.portal/content/view.\(31 สิงหาคม 2550\)](http://www.thaiinsider.portal/content/view.(31 สิงหาคม 2550)
- พนัส พฤกษ์สุนันท์.การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนนออยู่
กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี.รายงานการประชุมวิชาการกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ปีที่
1 ,2545.
- พรรณี บัวเล็ก.การพัฒนาทุนนิยมในประเทศไทย.ฐานข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการ สำนัก
วิทยาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์ (online).2543. แหล่งที่มา :
http://www.library.uru.ac.th_ (28 พฤษภาคม 2550).
- พฤกษ์ เกาถวิล.นโยบายรัฐกับการเป็นหนี้สินของเกษตรกร:ความล้มเหลวของโครงการพักหนี้
เกษตรกรรายย่อย.รายงานการวิจัยกรณีศึกษากลุ่มเกษตรกร . สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย ,2546.
- ภวนา ผ่าน้อย.การศึกษาตัวแบบของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
กรณีศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์.ในการสัมมนาเรื่องการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ฯ เพื่อความ
เข้มแข็งของชุมชน. ณ โรงแรมโซฟิเทล ราชอาอคิด จังหวัดขอนแก่น , 2547.
- มหาดไทย,กระทรวง.กรมการพัฒนาชุมชน.รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยจากข้อมูลความจำเป็น
พื้นฐาน (จปฐ) ปี 2545.3000เล่ม,พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ ฯ : เอ ที เอ็น โปรดักชั่น,2546.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ.ประชานิยม – นักบุญหรือคนบาป.4000 เล่ม,ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ ฯ :
สงวนกิจการพิมพ์,2546.
- เลขาธิการนายกรัฐมนตรี,สำนัก.นายก ฯ ทักซิณคุยกับประชาชน (เล่ม 1).พิมพ์ครั้งที่ 5.กรุงเทพฯ ฯ :
สหมิตรพรินติ้ง,(ม.ป.ป.).
- เลขาธิการนายกรัฐมนตรี,สำนัก.นายก ฯ ทักซิณคุยกับประชาชน (เล่ม 2).พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ ฯ :
ไอเดียแสดควร์,(ม.ป.ป.).
- เลขาธิการนายกรัฐมนตรี,สำนัก.นายก ฯ ทักซิณคุยกับประชาชน (เล่ม 3).พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ ฯ :
สหมิตรพรินติ้ง,(ม.ป.ป.).
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี,สำนัก.มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 สิงหาคม2548,กรุงเทพฯ ฯ : (อัดสำเนา).
- เลขาธิการนายกรัฐมนตรี,สำนัก,สำนักโฆษก.สรุปย่อนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมือง.(ม.ป.ท.) , 2546.
- ศึกษาธิการ,กระทรวง,สำนักงานปลัด.การจัดการความรู้ : บันไดสู่ความสำเร็จ กองทุนหมู่บ้านและ
ชุมชนเมือง แก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน.กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(ม.ป.ป.).

- ศราวุช อรรถานุรักษ์.การบริหารงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายระดับอำเภอเขตการศึกษา 2.วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540.
- ศิริพร ยอดกมลศาสตร์.ความใหม่ของประชานิยมต้องรู้ความต้องการที่แท้จริง.กรุงเทพฯธุรกิจ,2548. เศรษฐสยาม.ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน.พิมพ์ครั้งแรก.กรุงเทพฯ ฯ : สมาพันธ์, 2540.
- สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์.ประชานิยมออกดอก(จบ).เนชั่นสุดสัปดาห์, 2548.
- สมชัย จิตสุชน.นโยบายรากหญ้ากับหนี้ชาวบ้าน ไคร่หลอกไคร.ในเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (บรรณาธิการ), รู้ทันทักษิณ 2.กรุงเทพฯ ฯ : ขอคิดด้วยคน,2547.
- สมภพ มานะรังสรรค์.โลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์. 3000 เล่ม,พิมพ์ครั้งแรก. ชุดภูมิปัญญา ลำดับที่ 29.กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันวิถีทรรศน์ ,2545.
- สุวินัย ภรณวลัย.แกะรอยทักษิณโศกเศรษกับความเป็นของทางเลือกที่สาม.พิมพ์ครั้งแรก. openbook, 2547.
- สื่อ ล้ออุทัย.หน้าข่าวเศรษฐกิจ.ไทยรัฐ วันจันทร์ที่ 2 ตุลาคม 2549 : 9
- อภิชาติ สถิตนิรามัยและดวงมณี เลาวกุล. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิถี : ความสำเร็จและความล้มเหลว.ในรายงานการสัมมนาเรื่องการปฏิรูปสังคมเศรษฐกิจไทยหลังวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ความก้าวหน้าและความล้มเหลว.หน้า 1-7. 14 -15 มิถุนายน 2548 ณ หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- อภิชัย พันธเสน.พัฒนาชนบทไทย : แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา.พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.
- อโนทัย จันท์ดี.ข่าวทะเล"ทักษิณโศกเศรษ" แค่ "เคนเขียนก้ามทะเล" กรุงเทพฯธุรกิจ BizWeek (online). 2548.แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbizweek.com>.(17 มิถุนายน 2548)
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี.ทฤษฎีการเมืองยุคปัจจุบัน . กรุงเทพฯ ฯ,สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2543.
- อาภรณ์รัตน์ สารทัศนรินทร์.การศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งทุนท้องถิ่นในจังหวัดเลย.ในการสัมมนาเรื่องการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ฯ เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. ณ โรงแรมไซไฟเทล ราชอาณาจักร จังหวัดขอนแก่น, 2549.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก
ตารางแสดงผลการศึกษาวิจัย
(บทที่ 3)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
ตำบล อำเภอ จังหวัด		
ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง	145	25.0
ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	145	25.0
ตำบลเสม็ดและตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	145	25.0
ตำบลนาขยาด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง	145	25.0
เพศ		
ชาย	258	44.5
หญิง	322	55.5
อายุ (ปี)		
21-44	255	44.0
45-59	228	39.3
60-85	74	12.7
ไม่ตอบ	23	4.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 21-85, ค่าเฉลี่ย 46.7, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.7		
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้เรียน	15	2.6
ประถมศึกษา	439	75.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	54	9.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	26	4.5
ปวช./ ปวท.	8	1.4
ปวส./ อนุปริญญา	11	1.9
ปริญญาตรี	27	4.7
ทำนา	271	46.7
ทำสวน/ ทำไร่	270	46.6
เลี้ยงสัตว์	203	35.0
รับจ้างทั่วไป	188	32.4

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลักในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n=580)		
ค้าขาย	122	21.0
รับราชการ	22	3.8
ลูกจ้าง/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	22	3.8
อุตสาหกรรมในครัวเรือน (ระบุ)...(n=8)....	8	1.4
ไอดีม	2	25.0
โรงกลึง	1	12.5
ทำเซรามิก	1	12.5
เลี้ยงหอยแมลงภู่	1	12.5
ล้างรถ อัดฉีด	1	25.0
ทำขนม	1	12.5
อาชีพด้านช่างต่าง ๆ (ระบุ).....(n=23)	23	4.0
ก่อสร้าง	6	26.1
ช่างทาสี	6	26.1
ซ่อมรถยนต์	4	17.4
ช่างเย็บผ้า	3	13.0
เสริมสวย	2	8.7
ช่างทำเฟอร์นิเจอร์	1	4.3
อลูมิเนียม	1	4.3
อื่น ๆ (ระบุ).....(n=33)	33	5.74
อยู่บ้านเฉย ๆ แม่บ้าน	26	78.8
อพปร.	1	3.0
ขับรถรับจ้าง	1	3.0
บ้านเช่า	1	3.0
รับจ้างบรรทุกดิน	1	3.0
ข้าราชการบำนาญ	1	3.0
วิทยาการสอนทำขนม	1	3.0
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	1	3.0
ลักษณะการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน		
ปัจเจกบุคคล	262	45.2
รวมกลุ่ม	318	54.8

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน (ครั้ง)		
0 (ไม่เคยกู้เลย)	63	10.9
1	122	21.0
2	145	25.0
3	103	17.8
4	28	4.8
5	25	4.3
6	94	16.2
ปี พ.ศ. ที่มีการกู้กองทุนหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พ.ศ. 2544	131	22.6
พ.ศ. 2545	156	26.9
พ.ศ. 2546	167	28.8
พ.ศ. 2547	271	46.7
พ.ศ. 2548	377	65.0
พ.ศ. 2549	397	68.4
วัตถุประสงค์ของการกู้กองทุนหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) เพื่อลงทุนในการทำธุรกิจ หรือกิจการส่วนตัว รวมทั้งการจัดหาเครื่องมือในการผลิต	370	63.8
โปรดระบุลักษณะการผลิตของธุรกิจ.....(n=370)		
ทำนา ทำสวน ทำไร่ สวนยางพารา	102	27.6
เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงหอย	123	33.2
ทำสวน เลี้ยงสัตว์	17	4.6
เพาะเห็ด	17	4.6
เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย	3	0.8
ค้าขาย	89	24.1
ทำสวน ค้าขาย	-	-

ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ตัดเย็บเสื้อผ้า	3	0.8
ซ่อมเครื่องจักร ช่างอลูมิเนียม ซ่อมรถ	2	0.5
ขายตรง ขายประกัน	1	0.3
ทำเซรามิก	2	0.5
ร้านตัดผม	1	0.3
รับเหมาก่อสร้าง ทาสี ทำไฟฟ้า ถมที่	6	1.6
รับจ้างทั่วไป	1	0.3
ล้างรถ อัดฉีด	2	0.5
ทำนาเลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป	1	0.3
2) ใช้ในการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ในครัวเรือน โทรศัพท์	9	1.6
โปรดระบุเครื่องอำนวยความสะดวก.....(n=9)....		
โทรศัพท์	3	33.3
คอมพิวเตอร์	2	22.2
ปั้มน้ำ	1	11.1
จานดาวเทียม	1	11.1
เครื่องซักผ้า	1	11.1
เจาะบ่อบาดาล	1	11.1
3) เพื่อผ่อนชำระหนี้ที่ค้างเกำอยู่	71	12.2
โปรดระบุลักษณะหนี้ที่มี.....(n=71).....		
กองทุนหมู่บ้าน	39	54.9
หนี้นอกระบบ บัตรเครดิต ยืมเงินจากญาติ	13	18.3
เลี้ยงสัตว์ ทำคอกหมู ซื้อมแม่หมู ซื้อมโคขุน	8	11.3
ธนาคาร ธกส.	6	8.5
สหกรณ์	2	2.8
ซื้อรถไถเล็ก ซื้อเครื่องแปรรูปไม้	2	
ซื้อรถ	1	1.4
4) เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับที่ดินและที่อยู่อาศัย	15	2.6
5) เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์	29	5.0
ฯลฯ		
6) ใช้ในการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน	50	8.6

ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนเงินที่กู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน ครั้งสุดท้าย (บาท)		
2,000-5,000	37	6.4
5,001-10,000	134	23.1
10,001-15,000	156	26.9
15,001-20,000	178	30.7
20,001-50,000	10	1.7
ไม่ตอบ	65	11.2
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 2000-50000, ค่าเฉลี่ย 14,210, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5,862		
ระยะเวลาของการกู้ยืมที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน ครั้งสุดท้าย (เดือน)		
1	1	0.2
2	1	0.2
3	4	0.7
4	2	0.3
12	501	86.4
15	2	0.3
24	4	0.7
ไม่ตอบ	65	11.2
อัตราดอกเบี้ยที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน ครั้งสุดท้าย (ร้อยละบาทต่อเดือน)		
0.5	413	71.2
1.0	102	17.6
ไม่ตอบ	65	11.2
จำนวนเงินที่ต้องจ่ายชำระการกู้ที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน ครั้งสุดท้าย (บาทต่อเดือน)		
90-500	40	6.9
501-1,000	181	31.2
1,001-1,500	68	11.7
1,501-2,000	151	26.0
2,001-5,000	7	1.2
20,000	1	0.2
ไม่ตอบ	132	22.8
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 90-20,000, ค่าเฉลี่ย 1,283, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,031		

ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การชำระคืนเงินกู้กองทุนหมู่บ้านตามกำหนดเวลา		
คืนตามกำหนดทุกครั้ง	496	85.5
คืนตามกำหนดบางครั้ง	18	3.1
ส่วนใหญ่ไม่ได้ชำระคืน	1	0.2
ยังไม่เคยชำระคืนเลย	-	-
ไม่ตอบ	65	11.2
การกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน		
กู้	182	31.4
ไม่ได้กู้	398	68.6
ถ้ากู้		
ทำนุกู้จากแหล่งใด (n=182)		
1) ธนาคารพาณิชย์	10	5.5
2) ธกส. ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์	80	44.0
3) สหกรณ์ ระบุ (n=45)	45	24.7
สหกรณ์การเกษตร	39	86.7
สหกรณ์สาธารณสุข	2	4.4
สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยบูรพา	2	4.4
สหกรณ์ออมทรัพย์ครู	1	2.2
สหกรณ์ออมทรัพย์สภาเกษตรกรไทย	1	2.2
4) กองทุน อื่น ๆ ที่มีใช้กองทุนหมู่บ้าน ระบุ (n=37)	37	20.3
ออมทรัพย์หมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กข. คจ.	33	89.2
กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน	4	10.8
5) เงินกู้นอกระบบ ระบุ (n=10)	10	5.5
ยืมญาติพี่น้อง	4	40.0
ยืมชาวบ้านทั่วไป	4	40.0
ประกันชีวิต	2	20.0
6) อื่น ๆ ระบุ.....	-	-
จำนวนเงินที่กู้ (บาท) (n=182)		
5,000-10,000	28	15.4
10,001-20,000	48	26.4

ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
20,001-40,000	30	16.5
40,001-60,000	28	15.4
60,001-80,000	11	6.0
80,001-100,000	12	6.6
100,001-200,000	12	6.6
200,001-1,200,000	13	7.1
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 5,000-1,200,000, ค่าเฉลี่ย 77,802, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 148,840		
ร้อยละของอัตราดอกเบี้ย (บาทต่อเดือน) (n=182)		
1	163	89.6
2	3	1.6
3	1	0.5
5	2	1.1
7	2	1.1
8	2	1.1
10	5	2.7
12	4	2.2
การชำระคืนเงินกู้ตามกำหนดเวลา (n=182)		
คืนตามกำหนดทุกครั้ง	159	87.4
คืนตามกำหนดบางครั้ง	23	12.6
ส่วนใหญ่ไม่ได้ชำระคืน	-	-
ยังไม่เคยชำระคืนเลย	-	-

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ในปัจจุบัน (บาทต่อเดือน)		
500-5,000	201	34.7
5,001-10,000	260	44.8
10,001-20,000	84	14.5
20,001-40,000	21	3.6
40,001-60,000	6	1.0
ไม่ตอบ	8	1.4
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-60,000, ค่าเฉลี่ย 8,713, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7,488		
แหล่งรายได้ และจำนวนเงินรายได้เฉลี่ย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) จากการประกอบกิจการ /ธุรกิจ/ หรือการผลิต ที่ ท่านลงทุนจากการกู้กองทุนหมู่บ้าน	270	46.6
โปรดระบุลักษณะการผลิตของธุรกิจ (n=270)		
ทำนา ทำสวน ทำไร่ สวนยางพารา	61	22.6
เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงหอย	80	29.0
ทำสวน เลี้ยงสัตว์	12	4.4
กรีดยาง เลี้ยงสัตว์	4	1.5
เพาะเห็ด	16	5.9
เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย	8	3.0
ค้าขาย	59	21.9
ทำสวน ค้าขาย	4	1.5
ตัดเย็บเสื้อผ้า	2	0.7
โรงสีข้าว	2	0.7
ซ่อมเครื่องจักร ช่างอลูมิเนียม ซ่อมรถ	4	1.5
ขายตรง ขายประกัน	1	0.4
ทำเซรามิก	1	0.4
รถเช่า	1	0.4
บ้านเช่า	2	0.7

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รับเหมาก่อสร้าง ทาสี ทำไฟฟ้า ถมที่	7	2.6
รับจ้างทั่วไป	4	1.5
ล้างรถ	2	0.7
รายได้เฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=270)		
500-2,500	36	13.3
2,501-5,000	128	47.4
5,001-10,000	83	30.7
10,001-20,000	18	6.7
20,001-40,000	4	1.5
40,001-60,000	1	0.4
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-50,000, ค่าเฉลี่ย 6,373, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5,632		
2) จากการทำงานที่เป็นลูกจ้าง หรือทำงานที่คนอื่นเป็นเจ้าของ	162	27.9
รายได้เฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=162)		
500-2,500	41	25.3
2,501-5,000	85	52.5
5,001-10,000	30	18.5
10,001-20,000	3	1.9
20,001-40,000	3	1.9
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-40,000, ค่าเฉลี่ย 4,585, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,747		
3) จากการประกอบอาชีพตามปกติ	329	56.7
โปรดระบุอาชีพ (n=329)		
ทำนา ทำสวน ทำไร่ สวนยางพารา	136	41.5
เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา	12	3.7
ทำสวน เลี้ยงสัตว์	12	3.7
ค้าขาย	49	14.9
ทำสวน ค้าขาย	2	0.6
ซ่อมเครื่องจักร ช่างอลูมิเนียม	3	0.9
ขายตรง ขายประกัน	2	0.6
รับเหมาก่อสร้าง ทาสี ทำไฟฟ้า	5	1.5

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	81	24.7
หาของป่า	7	2.1
ขับรถรับจ้าง	1	0.3
อบต. รัฐวิสาหกิจ	1	0.3
พนักงานบริษัท	2	0.6
รับราชการ	15	4.6
รายได้เฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=329)		
500-2500	82	24.9
2,501-5,000	108	32.8
5,001-10,000	93	28.3
10,001-20,000	32	9.7
20,001-40,000	12	3.6
40,001-80,000	2	0.6
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-50,000, ค่าเฉลี่ย 6,932, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7,010		
4) ลูกหลานหรือญาติส่งมาให้	96	16.6
รายได้เฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=96)		
100-2,500	60	62.5
2,501-5,000	31	32.3
5,001-10,000	5	5.2
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 100-10,000, ค่าเฉลี่ย 2,470, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,780		
5) อื่น ๆ ระบุ.....INC5a...เงินสะสมในบัญชี.....	1	0.2
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร (บาท)		
2,500	1	100.0
รายจ่ายในแต่ละเดือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) จ่ายค่านกองทุนหมู่บ้าน	287	49.5
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=287)		
200-500	29	10.1
501-1,000	138	48.1
1,001-2,500	117	40.8
2,501-5,000	1	0.3

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
5,001-10,000	1	0.3
10,001-20,000	1	0.3
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 200-12,000, ค่าเฉลี่ย 1,214, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 829		
2) จ่ายในการดำเนินกิจการ /ธุรกิจ/ หรือการผลิต ที่ ท่านลงทุนจากการกู้ยืมเงิน	211	36.4
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=211)		
200-500	10	4.7
501-1,000	21	10.0
1,001-2,500	37	17.5
2,501-5,000	117	55.5
5,001-10,000	21	10.0
10,001-20,000	3	1.4
20,001-30,000	1	0.5
30,001-50,000	1	0.5
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 200-50,000, ค่าเฉลี่ย 4,059, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,526		
3) ซื้ /ผ่อนรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์	117	20.2
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=117)		
500	8	6.8
501-1,000	19	16.2
1,001-2,500	56	47.9
2,501-5,000	19	16.2
5,001-10,000	13	11.1
10,001-20,000	1	0.9
20,001-30,000	1	0.9
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-30,000, ค่าเฉลี่ย 2,848, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,597		
4) ซื้ /ผ่อนที่อยู่อาศัย	22	3.8
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=22)		
300-500	2	9.1
501-1,000	3	13.6

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
1,001-2,500	6	27.3
2,501-5,000	9	40.9
5,001-10,000	2	9.1
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 300-10,000, ค่าเฉลี่ย 2,998, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,236		
5) จ่ายค่าใช้บัตรเครดิต	21	3.6
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=21)		
100-500	11	52.4
501-1,000	1	4.8
1,001-2,500	2	9.5
2,501-5,000	5	23.8
5,001-10,000	-	-
10,001-20,000	1	4.8
20,001-30,000	1	4.8
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 100-30,000, ค่าเฉลี่ย 3,548, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7,444		
6) จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก	129	22.2
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=129)		
100-500	51	39.5
501-1,000	49	38.0
1,001-2,500	22	17.1
2,501-5,000	6	4.7
5,001-10,000	-	-
10,001-20,000	1	0.8
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 100-19,000, ค่าเฉลี่ย 1,113, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1,813		
7) เพื่อการอุปโภค บริโภค	512	88.3
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=512)		
200-500	15	2.9
501-1,000	28	5.5
1,001-2,500	95	18.6
2,501-5,000	273	53.3
5,001-10,000	89	17.4

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
10,001-20,000	12	2.3
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 200-15,000, ค่าเฉลี่ย 4,117, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,547		
รายได้ของท่านพอเพียงกับรายจ่ายหรือไม่		
รายได้มากกว่ารายจ่าย	103	17.8
รายได้พอดีกับรายจ่าย	173	29.8
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	282	48.6
ไม่ตอบ	22	3.8
ท่านมีการออมหรือไม่ อย่างไร		
มีเงินออม	317	54.7
ไม่มีเงินออม	263	45.3
ถ้ามีเงินออม		
ท่านเก็บออมเงินประมาณเดือนละเท่าไร (บาท) (n=317)		
10-50	58	18.3
51-100	66	20.8
101-500	89	28.1
501-1,000	44	13.9
1,001-2,500	30	9.5
2,501-5,000	9	2.8
5,001-10,000	5	1.6
10,001-50,000	2	0.6
ไม่ตอบ	14	4.4
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 10-21,000, ค่าเฉลี่ย 830, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,069		
ท่านเก็บออมเงินโดยวิธีการใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n=317)		
1) เก็บไว้ที่บ้าน	61	19.2
2)ฝากธนาคาร ระบุ.....(n=39).....	39	12.3
ออมสิน	14	35.9
กรุงไทย	8	20.5
ธกส.	7	17.9
ไทยพาณิชย์	4	10.3
ธนาคารกรุงเทพ	2	5.1

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ทหารไทย	1	2.6
กรุงเทพฯ ออมสิน	1	2.6
ธนาคารอาคารสงเคราะห์	1	2.6
ธนาคารหมู่บ้าน	1	2.6
3) ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ระบุ.....(n=90)	90	28.4
ออมทรัพย์หมู่บ้าน	84	93.3
การเกษตร	3	3.3
สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยบูรพา	2	2.2
สัจจะออมทรัพย์	1	1.1
4) ซื้หุ้น	1	0.3
5) ซื้พันธบัตร	1	0.3
6) ซื้หรือผ่อนส่งที่ดิน และ/ หรืออสังหาริมทรัพย์ (บ้าน อาคาร ร้านค้า สิ่งปลูกสร้าง)	3	0.9
7) อื่น ๆ ระบุ.....(n=162)	162	51.1
กองทุนหมู่บ้าน	149	92.0
กลุ่มแม่บ้าน	9	5.6
ประกันชีวิต	3	1.9
เพื่อนช่วยเพื่อน	1	0.6
เงินออมในปัจจุบัน (บาท)		
ไม่มีเงินออม	263	45.3
20-500	8	1.4
501-1,000	20	3.4
1,001-5,000	105	18.1
5,001-10,000	34	5.9
10,001-20,000	24	4.1
20,001-50,000	43	7.4
50,001-100,000	19	3.3
100,001-605,000	14	2.4
ไม่ตอบ	50	8.6
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 20-605,000, ค่าเฉลี่ย 27,454, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 67,443		

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกของกองทุนอื่น ๆ นอกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน		
1. สหกรณ์ออมทรัพย์	22	3.8
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (เดือน) (n=22)		
1-6	2	9.1
7-12	1	4.5
13-24	1	4.5
25-36	2	9.1
37-48	-	-
49-60	2	9.1
61-72	3	13.6
73-84	1	4.5
85-96	9	40.9
97-108	1	4.5
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 1-99, ค่าเฉลี่ย 65, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 33		
จำนวนเงินที่เป็นหุ้น (บาท) (n=22)		
10-500	1	4.5
501-1,000	1	4.5
1,001-2,500	1	4.5
2,501-5,000	-	-
5,001-10,000	-	-
10,001-25,000	9	40.9
25,001-50,000	6	27.3
50,001-100,000	1	4.5
100,001-250,000	1	4.5
ไม่ตอบ	2	9.1
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 500-150,000, ค่าเฉลี่ย 32,855, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 35,552		

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนเงินที่ท่านกู้จากกองทุน (บาท) (n=22)		
25,001-50,000	4	18.2
50,001-100,000	-	-
100,001-250,000	-	-
250,001-500,000	3	13.6
500,001-1,000,000	2	9.1
ไม่ตอบ	13	59.1
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 30,000-600,000, ค่าเฉลี่ย 255,556, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 226,556		
2. สหกรณ์การเกษตร	47	8.1
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (เดือน) (n=47)		
1-6	5	10.6
7-12	8	17.0
13-24	13	27.7
25-36	3	6.4
37-48	2	4.3
49-60	8	17.0
61-72	-	-
73-84	-	-
85-96	8	17.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 1-90, ค่าเฉลี่ย 37, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 31		
จำนวนเงินที่เป็นหุ้น (บาท) (n=47)		
10-500	12	25.5
501-1,000	1	2.1
1,001-2,500	2	4.3
2,501-5,000	3	6.4
5,001-10,000	3	6.4
10,001-25,000	9	19.1
25,001-50,000	2	4.3
50,001-100,000	1	2.1
ไม่ตอบ	14	29.8

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 60-60,000, ค่าเฉลี่ย 9,581, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13,102		
จำนวนเงินที่ทำงานได้จากกองทุน (บาท) (n=47)		
5,001-10,000	2	4.3
10,001-25,000	3	6.4
25,001-50,000	19	40.4
50,001-100,000	8	17.0
100,001-250,000	2	4.3
250,001-500,000	-	-
500,001-1,000,000	1	2.1
ไม่ตอบ	12	25.5
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 10,000-1000,000, ค่าเฉลี่ย 83,843, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 164,809		
3. กองทุนสัจจะออมทรัพย์		
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (เดือน) (n=229)		
1-6	96	41.9
7-12	8	3.5
13-24	2	0.9
25-36	29	12.7
37-48	4	1.7
49-60	28	12.2
61-72	6	2.6
73-84	8	3.5
85-96	43	18.8
ไม่ตอบ	5	2.2
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 1-96, ค่าเฉลี่ย 38, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 35		
จำนวนเงินที่เป็นหุ้น (บาท) (n=229)		
10-500	127	55.5
501-1,00	4	1.7
1,001-2,500	-	-
2,501-5,000	11	4.8
5,001-10,000	24	10.5
10,001-25,000	22	9.6
25,001-50,000	19	8.3

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
50,001-100,000	7	3.1
ไม่ตอบ	15	6.6
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 10-100,000, ค่าเฉลี่ย 8,953, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17,117		
จำนวนเงินที่ทำนุจากกองทุน (บาท) (n=229)		
1,001-2,500	1	0.4
2,501-5,000	19	8.3
5,001-10,000	27	11.8
10,001-25,000	47	20.5
25,001-50,000	16	7.0
ไม่ตอบ	119	52.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 1,200-50,000, ค่าเฉลี่ย 15,235, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10,588		
4. กองทุน.....(n=10).....		
เพื่อนช่วยเพื่อน	3	30.0
กลุ่มสตรี	3	30.0
ผู้สูงอายุ	2	20.0
กลุ่มไม่กวาด	1	10.0
เลี้ยงชีพ	1	10.0
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (เดือน) (n=10)		
1-6	2	20.0
7-12	3	30.0
13-24	1	10.0
25-36	2	20.0
ไม่ตอบ	2	20.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 2-36, ค่าเฉลี่ย 18, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15		
จำนวนเงินที่เป็นหุ้น (บาท) (n=10)		
10-500	5	50.0
501-1,000	-	-
1,001-2,500	1	10.0
2,501-5,000	3	30.0
ไม่ตอบ	1	10.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 10-5,000, ค่าเฉลี่ย 1,777, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,124		
จำนวนเงินที่ทำนุจากกองทุน (บาท) (n=10)		

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
2,501-5,000	1	10.0
5,001-10,000	-	-
10,001-25,000	1	10.0
25,001-50,000	1	10.0
ไม่ตอบ	7	70.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด 5,000-31,100, ค่าเฉลี่ย 18,700, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13,098		
ความคิดเห็นต่อผลดีของการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน		
มีผลดี	557	96.0
ไม่มีผลดี	15	2.6
ไม่ตอบ	8	1.4
ถ้ามีผลดี ลักษณะของผลดี		
มีเงินลงทุนมากขึ้น	441	76.1
มีความรู้เกี่ยวกับการลงทุน การใช้จ่ายมากขึ้น	129	22.2
สามารถจัดการกับเงินทุนได้ดีขึ้น	134	23.1
ทำให้มีรายได้มากขึ้น	140	24.1

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามความคิดเห็นต่อ
ประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน

ความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
การเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้ หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
เปลี่ยนแปลง	89	15.3
ไม่เปลี่ยนแปลง	423	72.9
ไม่ตอบ	68	11.7
ภาระหนี้สินของครอบครัว หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
ลดลง	85	14.7
เท่าเดิม	175	30.2
เพิ่มขึ้น	269	46.4
ไม่ตอบ	51	8.8
รายได้ของครอบครัว หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
ลดลง	30	5.2
เท่าเดิม	263	45.3
เพิ่มขึ้น	229	39.5
ไม่ตอบ	58	10.0
รายจ่ายของครอบครัว หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
ลดลง	40	6.9
เท่าเดิม	192	33.1
เพิ่มขึ้น	289	49.8
ไม่ตอบ	59	10.2
เงินออมของครอบครัว หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
ลดลง	26	4.5
เท่าเดิม	256	44.1
เพิ่มขึ้น	152	26.2
ไม่ตอบ	146	25.2
ทรัพย์สิน เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกในบ้าน หลังจากที่ทำนุกู้กองทุนหมู่บ้าน		
ลดลง	10	1.7
เท่าเดิม	374	64.5

ความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
เพิ่มขึ้น	138	23.8
ไม่ตอบ	58	10.0
ความเป็นอยู่ของครอบครัว หลังจากที่ถูกกองทุนหมู่บ้าน		
ดีขึ้นมาก	145	25.0
ดีขึ้นน้อย	343	59.1
ไม่ดีขึ้นเลย	36	6.2
แย่ลง	1	0.2
ไม่ตอบ	55	9.5
ประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อชุมชน		
มีมาก	423	72.9
มีน้อย	103	17.8
ไม่มีเลย	5	0.9
ไม่ตอบ	49	8.4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ค่าใช้จ่าย และภาระหนี้สิน หรือเงินออม

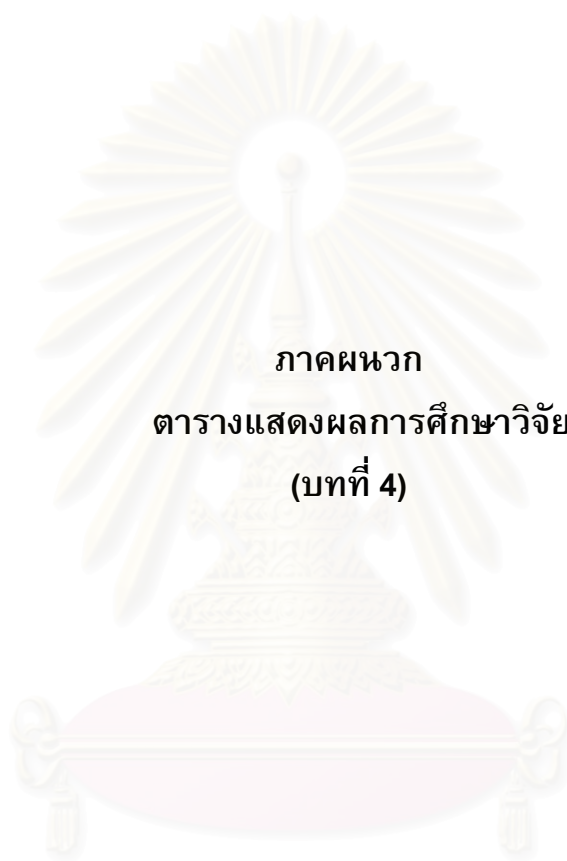
ภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ ค่าใช้จ่าย และภาระหนี้สิน (n=172)		
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น	112	19.3
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ภาระหนี้สินลดลง	18	3.1
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น	13	2.2
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง ภาระหนี้สินลดลง	14	2.4
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น	11	1.9
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ภาระหนี้สินลดลง	1	0.2
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายลดลง ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น	1	0.2
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายลดลง ภาระหนี้สินลดลง	2	0.3
รายได้เท่าเดิม ค่าใช้จ่ายเท่าเดิม หรือภาระหนี้สินเท่าเดิม	408	70.3
รายได้ ค่าใช้จ่าย และเงินออม (n=89)		
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินออมเพิ่มขึ้น	49	8.4
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินออมลดลง	8	1.4
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง เงินออมเพิ่มขึ้น	20	3.4
รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง เงินออมลดลง	1	0.2
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินออมเพิ่มขึ้น	6	1.0
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เงินออมลดลง	4	0.7
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายลดลง เงินออมเพิ่มขึ้น	1	0.2
รายได้ลดลง ค่าใช้จ่ายลดลง เงินออมลดลง	-	-
รายได้เท่าเดิม ค่าใช้จ่ายเท่าเดิม หรือเงินออมเท่าเดิม	491	84.7

ตารางที่ 10 สรุปรายได้เฉลี่ย หนี้สินเฉลี่ย ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย และเงินออมเฉลี่ยของครัวเรือน

ที่	เนื้อหา	หลังมีกองทุนหมู่บ้าน 2459
1	รายได้เฉลี่ยครัวเรือน (บาท/เดือน)	8,713
2	หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือน(บาท/ครัวเรือน)	802,77
3	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือน (บาท/เดือน)	7,224.06
4	ภาวะเงินออมเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	27,454

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก
ตารางแสดงผลการศึกษาวิจัย
(บทที่ 4)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือนระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ฯ
ที่ไม่เคยกู้ยืมกับที่เคยกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน (ครั้ง)						
0 (ไม่เคยกู้เลย)	63	10.9	63	100		
1	122	21.0			122	23.6
2	145	25.0			145	28.0
3	103	17.8			103	19.9
4	28	4.8			28	5.4
5	25	4.3			25	4.8
6	94	16.2			94	18.1
การกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการ กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน						
กู้	182	31.4	11	17.5	171	33.1
ไม่ได้กู้	398	68.6	52	82.5	346	66.9
$\chi^2 = 6.36$, $df = 1$, $p = 0.012$						

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ในปัจจุบัน (บาทต่อเดือน)						
500-5,000	201	34.7	43	71.7	158	30.9
5,001-10,000	260	44.8	7	11.7	253	49.4
10,001-20,000	84	14.5	7	11.7	77	15.0
20,001-40,000	21	3.6	3	5.0	18	3.5
40,001-60,000	6	1.0	0	0	6	1.2
ไม่ตอบ	8	1.4	3		5	
จำนวนตัวอย่าง	572		60	95.2	512	99.0
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	500 - 60,000					
ค่าเฉลี่ย	8,713		6068		9023	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7,488		6828		7507	
t = -2.91, df = 570, p = 0.004						
รายจ่ายในแต่ละเดือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)						
1) จ่ายคืนกองทุนหมู่บ้าน	287	49.5	-	-	287	55.5
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=287)						
200-500	29	10.1	-	-	29	10.1
501-1,000	138	48.1	-	-	138	48.1
1,001-2,500	117	40.8	-	-	117	40.8
2,501-5,000	1	0.3	-	-	1	0.3
5,001-10,000	1	0.3	-	-	1	0.3
10,001-20,000	1	0.3	-	-	1	0.3

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	200 -					
	12,000					
ค่าเฉลี่ย	1,214				1214	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	829				829	
2) จ่ายในการดำเนินกิจการ/ ธุรกิจ/ หรือการผลิต ที่ทำแหล่งทุนจากการกู้กองทุนหมู่บ้าน	211	36.4	3	4.8	208	40.2
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=211)						
200-500	10	4.7	1	33.3	9	4.3
501-1,000	21	10.0	1	33.3	20	9.6
1,001-2,500	37	17.5	0	0	37	17.8
2,501-5,000	117	55.5	0	0	117	56.3
5,001-10,000	21	10.0	1	33.3	20	9.6
10,001-20,000	3	1.4	0	0	3	1.4
20,001-30,000	1	0.5	0	0	1	0.5
30,001-50,000	1	0.5	0	0	1	.5
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	200-					
	50,000					
ค่าเฉลี่ย	4,059		3033		4074	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4,526		4301		4538	
t = -0.39, df = 209, p = 0.694						
3) ซื้อมอเตอร์ หรือรถจักรยานยนต์	117	20.2	7	11.1	110	21.3
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=117)						
500	8	6.8	0	0	8	7.3
501-1,000	19	16.2	0	0	19	17.3
1,001-2,500	56	47.9	5	71.4	51	46.4
2,501-5,000	19	16.2	1	14.3	18	16.4
5,001-10,000	13	11.1	1	14.3	12	10.9

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10,001-20,000	1	0.9	0	0	1	0.9
20,001-30,000	1	0.9	0	0	1	0.9
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	500 - 30,000					
ค่าเฉลี่ย	2,848		2699		2857	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	3,597		2244		3673	
t = -0.11, df = 115, p = 0.911						
4) ซื้/ ผ่อนที่อยู่อาศัย	22	3.8	1	1.6	21	4.1
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=22)						
300-500	2	9.1	0	0	2	9.5
501-1,000	3	13.6	0	0	3	14.3
1,001-2,500	6	27.3	0	0	6	28.6
2,501-5,000	9	40.9	1	100	8	38.1
5,001-10,000	2	9.1	0	0	2	9.5
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	300 - 10,000					
ค่าเฉลี่ย	2,998		5000		2902	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,236		-		2244	
t = -, df = -, p = -						
5) จ่ายค่าใช้บัตรเครดิต	21	3.6	2	3.2	19	3.7
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=21)						
100-500	11	52.4	0	0	11	57.9
501-1,000	1	4.8	0	0	1	5.3
1,001-2,500	2	9.5	1	50.0	1	5.3
2,501-5,000	5	23.8	1	50.0	4	21.1
5,001-10,000	-	-	-	-	-	-
10,001-20,000	1	4.8	0	0	1	5.3

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20,001-30,000	1	4.8	0	0	1	5.3
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	100 -					
	30,000					
ค่าเฉลี่ย	3,548		2100		3700	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7,444		1273		7824	
t = -0.28, df = 19, p = 0.781						
6) จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก	129	22.2	7	11.1	122	23.6
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=129)						
100-500	51	39.5	2	28.6	49	40.2
501-1,000	49	38.0	3	42.9	46	37.7
1,001-2,500	22	17.1	0	0	22	18.0
2,501-5,000	6	4.7	2	28.6	4	3.3
5,001-10,000	-	-	-	-	-	-
10,001-20,000	1	0.8	0	0	1	0.8
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	100 -					
	19,000					
ค่าเฉลี่ย	1,113		2000		1062	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1,813		2062		1794	
t = 1.33, df = 127, p = 0.184						
7) เพื่อการอุปโภค บริโภค	512	88.3	53	84.1	459	88.8
รายจ่ายเฉลี่ย (บาทต่อเดือน) (n=512)						
200-500	15	2.9	3	5.7	12	2.6
501-1,000	28	5.5	11	20.8	17	3.7
1,001-2,500	95	18.6	11	20.8	84	18.3

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2,501-5,000	273	53.3	23	43.4	250	54.5
5,001-10,000	89	17.4	4	7.5	85	18.5
10,001-20,000	12	2.3	1	1.9	11	2.4
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	200- 15,000					
ค่าเฉลี่ย	4,117		3151		4228	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,547		2683		2510	
t = -2.94 , df = 510 , p = 0.003						
รายได้ของท่านพอเพียงกับรายจ่ายหรือไม่						
รายได้มากกว่ารายจ่าย	103	17.8	8	13.8	95	19.0
รายได้พอดีกับรายจ่าย	173	29.8	19	32.8	154	30.8
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	282	48.6	31	53.4	251	50.2
ไม่ตอบ	22	3.8	5		17	
$\chi^2 = 0.94$, df = 2 , p = 0.626						
ท่านมีการออมหรือไม่ อย่างไร						
มีเงินออม	317	54.7	49	77.8	268	51.8
ไม่มีเงินออม	263	45.3	14	22.2	249	48.2
$\chi^2 = 15.25$, df = 1 , p < 0.001						
ถ้ามีเงินออม						
ท่านเก็บออมเงินประมาณเดือนละเท่าไร (บาท) (n=317)						
10-50	58	18.3	17	34.7	41	16.1
51-100	66	20.8	15	30.6	51	20.1
101-500	89	28.1	9	18.4	80	31.5

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
501-1,000	44	13.9	5	10.2	39	15.4
1,001-2,500	30	9.5	2	4.1	28	11.0
2,501-5,000	9	2.8	1	2.0	8	3.1
5,001-10,000	5	1.6	0	0	5	2.0
10,001-50,000	2	0.6	0	0	2	0.8
ไม่ตอบ	14	4.4			14	
จำนวนตัวอย่าง	303		49	77.8	254	49.1
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	10 - 21,000					
ค่าเฉลี่ย	830		327		927	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,069		678		2228	
$t = -1.87, df = 301, p =$						
เงินออมในปัจจุบัน (บาท)						
ไม่มีเงินออม	263	45.3				
20-500	8	1.4	3	7.3	5	2.2
501-1,000	20	3.4	8	19.5	12	5.3
1,001-5,000	105	18.1	22	53.7	83	36.7
5,001-10,000	34	5.9	5	12.2	29	12.8
10,001-20,000	24	4.1	1	2.4	23	10.2
20,001-50,000	43	7.4	2	4.9	41	18.1
50,001-100,000	19	3.3	0	0	19	8.4
100,001-605,000	14	2.4	0	0	14	6.2
ไม่ตอบ	50	8.6	8		23	
จำนวนตัวอย่าง	267		41	65.1	226	43.7
ค่าต่ำสุด-สูงสุด	20 - 605,000					
ค่าเฉลี่ย	27,454		4313		31652	

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	67,443		7165		72477	
$t = -5.52$, $df = 245.88$, $p < 0.001$						
ภาระหนี้สินของครอบครัว หลังจากที่ถูก กองทุนหมู่บ้าน						
ลดลง	85	14.7	2	11.1	83	16.2
เท่าเดิม	175	30.2	10	55.6	165	32.3
เพิ่มขึ้น	269	46.4	6	33.3	263	51.5
ไม่ตอบ	51	8.8				
$\chi^2 = 4.26$, $df = 2$, $p = 0.119$						
รายได้ของครอบครัว หลังจากที่ถูกกองทุน หมู่บ้าน						
ลดลง	30	5.2	2	11.8	28	5.5
เท่าเดิม	263	45.3	12	70.6	251	49.7
เพิ่มขึ้น	229	39.5	3	17.6	226	44.8
ไม่ตอบ	58	10.0				
$\chi^2 = 5.29$, $df = 2$, $p = 0.071$						
รายจ่ายของครอบครัว หลังจากที่ถูก กองทุนหมู่บ้าน						
ลดลง	40	6.9	0	0	40	7.9
เท่าเดิม	192	33.1	10	58.8	182	36.1
เพิ่มขึ้น	289	49.8	7	41.2	282	56.0
ไม่ตอบ	59	10.2				
$\chi^2 = 4.30$, $df = 2$, $p = 0.117$						
เงินออมของครอบครัว หลังจากที่ถูก กองทุนหมู่บ้าน						
ลดลง	26	4.5	1	5.6	25	6.0
เท่าเดิม	256	44.1	9	50.0	247	59.4
เพิ่มขึ้น	152	26.2	8	44.4	144	34.6

ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ เศรษฐกิจในครัวเรือน	ทั้งหมด (n=580)		ไม่เคยกู้ กองทุน (n=63)		เคยกู้ (1-6 ครั้ง) (n=517)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ตอบ	146	25.2				
$\chi^2 = 0.74$, $df = 2$, $p = 0.691$						
ทรัพย์สิน เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวก ความสะอาดในบ้าน หลังจากที่ทำหน้ กองทุนหมู่บ้าน						
ลดลง	10	1.7	3	17.6	7	1.4
เท่าเดิม	374	64.5	13	76.5	361	71.5
เพิ่มขึ้น	138	23.8	1	5.9	137	27.1
ไม่ตอบ	58	10.0				
$\chi^2 = 25.57$, $df = 2$, $p < 0.001$						
ความเป็นอยู่ของครอบครัว หลังจากทำ กองทุนหมู่บ้าน						
ดีขึ้นมาก	145	25.0	2	12.5	143	28.1
ดีขึ้นน้อย	343	59.1	11	68.8	332	65.2
ไม่ดีขึ้นเลย	36	6.2	3	18.8	33	6.5
แย่ลง	1	0.2	0	0	1	0.2
ไม่ตอบ	55	9.5				
$\chi^2 = 4.83$, $df = 3$, $p = 0.185$						

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก
แบบสอบถามการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ID □□□

แบบสอบถามเรื่อง ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาชนบทไทย

ให้สัมภาษณ์เฉพาะผู้ที่ เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างเท่านั้น

ชื่อหมู่บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

1. ชื่อ-สกุล.....
2. เพศ 1) ชาย 2) หญิง
3. อายุ.....ปี
4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

☐ 1) ไม่ได้เรียน	☐ 2) ประถมศึกษา	☐ 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ 5) ปวช./ ปวท.	☐ 6) ปวส./ อนุปริญญา
☐ 7)ปริญญาตรี	☐ 8) อื่น ๆ (ระบุ).....	
5. อาชีพหลักในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ทำนา
☐ 2) ทำสวน/ ทำไร่
☐ 3) เลี้ยงสัตว์
☐ 4) รับจ้างทั่วไป
☐ 5) ค้าขาย
☐ 6) รับราชการ
☐ 7) ลูกจ้าง/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 8) อุตสาหกรรมในครัวเรือน (ระบุ).....
☐ 9) อาชีพด้านช่างต่าง ๆ (ระบุ).....
☐ 10) อื่น ๆ (ระบุ).....
6. ท่านเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในลักษณะใด

☐ 1) บัณฑิตบุคคล	☐ 2) รวมกลุ่ม
---	--------------------------------------

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

1. ท่านกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านกี่ครั้ง.....ครั้ง

2. ท่านกู้กองทุนหมู่บ้านในปี พ.ศ. ไต่บ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) พ.ศ. 2544	☐ 2) พ.ศ. 2545	☐ 3) พ.ศ. 2546
☐ 4) พ.ศ. 2547	☐ 5) พ.ศ. 2548	☐ 6) พ.ศ. 2549

3. ท่านกู้กองทุนหมู่บ้าน ท่านมีวัตถุประสงค์อะไรบ้างในการขอกู้เงิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) เพื่อลงทุนในการทำธุรกิจ หรือกิจการส่วนตัว รวมทั้งการจัดหาเครื่องมือในการผลิต โปรดระบุลักษณะการผลิตของธุรกิจ.....
☐ 2) ใช้ในการจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ในครัวเรือน โทรศัพท์ โปรดระบุเครื่องอำนวยความสะดวก.....
☐ 3) เพื่อผ่อนชำระหนี้ที่ค้างเก่าอยู่ โปรดระบุลักษณะหนี้ที่มี.....
☐ 4) เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
☐ 5) เพื่อผ่อนชำระเกี่ยวกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ
☐ 6) ใช้ในการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน
☐ 7) อื่น ๆ ระบุ.....

4. ครั้งสุดท้ายที่ท่านกู้กองทุนหมู่บ้าน ท่านกู้เงินจำนวนเท่าไร.....บาท

5. ครั้งสุดท้ายที่ท่านกู้กองทุนหมู่บ้าน ที่มีระยะเวลาของการกู้ยืมนานเท่าไร.....
.....เดือน

6. ครั้งสุดท้ายที่ท่านกู้กองทุนหมู่บ้าน ท่านต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเท่าไร ร้อยละ.....บาทต่อเดือน

7. ครั้งสุดท้ายที่ท่านกู้กองทุนหมู่บ้าน ท่านต้องจ่ายชำระการกู้เป็นเงินเดือนละเท่าไร.....บาท

8. ก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ท่านได้มีการกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ หรือไม่

☐ 1) กู้	☐ 2) ไม่ได้กู้
---------------------------------	---------------------------------------

ถ้ากู้

 - 8.1 ท่านกู้จากแหล่งใด

☐ 1) ธนาคารพาณิชย์	☐ 2)
☐ 3)	☐ 4)
☐ 5) เงินกู้นอกระบบ	☐ 6) อื่น ๆ ระบุ.....
 - 8.2 จำนวนเงินที่กู้รวมทั้งสิ้น.....บาท
 - 8.3 ท่านต้องเสียอัตราดอกเบี้ยเท่าไร ร้อยละ.....บาทต่อเดือน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน ของตัวอย่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

1. ในปัจจุบันท่านมีรายได้เดือนละประมาณเท่าไร.....บาท

2. รายได้ของท่านมาจากแหล่งรายได้หรือทางใดบ้าง และจำนวนเงินรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละเท่าไร
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - 1) จากการประกอบกิจการ/ ธุรกิจ/ หรือการผลิต ที่ท่านลงทุนจากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน
โปรดระบุลักษณะการผลิตของธุรกิจ.....
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 2) จากการทำงานที่เป็นลูกจ้าง หรือทำงานที่คนอื่นเป็นเจ้าของ
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 3) จากการประกอบอาชีพตามปกติ
โปรดระบุอาชีพ.....
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 4) ลูกหลานหรือญาติส่งมาให้
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 5) อื่น ๆ ระบุ.....
รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท

3. ในแต่ละเดือนท่านมีรายจ่ายอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - 1) จ่ายคืนกองทุนหมู่บ้าน
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 2) จ่ายในการดำเนินกิจการ/ ธุรกิจ/ หรือการผลิต ที่ท่านลงทุนจากการกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 3) ซื้/ ผ่อนรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 4) ซื้/ ผ่อนที่อยู่อาศัย
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 5) จ่ายค่าบัตรเครดิต
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 6) จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท
 - 7) เพื่อการอุปโภค บริโภค
จ่ายเดือนละประมาณเท่าไร.....บาท

4. รายได้ของท่านพอเพียงกับรายจ่ายหรือไม่
 - 1) รายได้มากกว่ารายจ่าย 2) รายได้พอดีกับรายจ่าย 3) รายได้น้อยกว่ารายจ่าย

5. ท่านมีการออมหรือไม่ อย่างไร
 - 1) มีเงินออม 2) ไม่มีเงินออม

ถ้ามีเงินออม

5.1 ท่านเก็บออมเงินประมาณเดือนละเท่าไร.....บาท

5.2 ท่านเก็บออมเงินโดยวิธีการใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) เก็บไว้ที่บ้าน
- 2)ฝากธนาคาร ระบุ.....
- 3) ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ระบุ.....
- 4) ซื้อหุ้น
- 5) ซื้อพันธบัตร
- 6) อื่น ๆ ระบุ.....

6. นอกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแล้ว ท่านยังเป็นสมาชิกของกองทุนต่อไปนี้ อีกหรือไม่

ชื่อกองทุน	ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก (เดือน)	จำนวนเงินที่เป็นหุ้น (บาท)	จำนวนเงินที่ท่านกู้จากกองทุน (บาท)
☐ 1. สหกรณ์ออมทรัพย์			
☐ 2. สหกรณ์การเกษตร			
☐ 3. กองทุนสัจจะออมทรัพย์			
☐ 4. กองทุน.....			
☐ 5. กองทุน.....			
☐ 6. กองทุน.....			

7. ในความคิดเห็นของท่าน การเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีผลดีต่อท่านหรือไม่ อย่างไร

- 1) มีผลดี 2) ไม่มีผลดี

ถ้ามีผลดี

7.1 ท่านคิดว่ามีผลดีในด้านใด

- 2.1) มีเงินลงทุนมากขึ้น
- 2.2) มีความรู้เกี่ยวกับการลงทุน การใช้จ่ายมากขึ้น
- 2.3 สามารถจัดการกับเงินทุนได้ดีขึ้น
- 2.4 ทำให้มีรายได้มากขึ้น

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน ของตัวอย่าง
สมาชิกกองทุน
หมู่บ้าน

1. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน ท่านมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิธีการหารายได้หรือไม่อย่างไร

1) เปลี่ยนแปลง

2) ไม่เปลี่ยนแปลง

ถ้ามีการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนจาก

มาประกอบอาชีพใหม่คือ

2. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน ภาระหนี้สินของท่านลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไร

1) ลดลง

2) เท่าเดิม

3) เพิ่มขึ้น

3. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน ท่านมีรายได้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไร

1) ลดลง

2) เท่าเดิม

3) เพิ่มขึ้น

4. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน รายจ่ายลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไร

1) ลดลง

2) เท่าเดิม

3) เพิ่มขึ้น

5. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน เงินออมลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไร

1) ลดลง

2) เท่าเดิม

3) เพิ่มขึ้น

6. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน ทรัพย์สินในบ้าน เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไร

1) ลดลง

2) เท่าเดิม

3) เพิ่มขึ้น

7. หลังจากที่ทำหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน ท่านคิดว่า ครอบครัวของท่านมีความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร

1) ดีขึ้นมาก

2) ดีขึ้นน้อย

3) ไม่ดีขึ้นเลย

4) แย่ลง

8. ท่านคิดว่า กองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

1) มีมาก

2) มีน้อย

3) ไม่มีเลย

สิ้นสุดการสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ – นามสกุล	ไพศาล วิมลรัตน์
การศึกษา	ศศ.บ. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศศ.ม. (นโยบายและการวางแผน) มหาวิทยาลัยเกริก
ประวัติการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาการ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง - เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี - บุคลากร กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย - นักการข่าว สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี - เจ้าหน้าที่บริหารงานประชาสัมพันธ์ กองสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย - หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัดเลย - เจ้าหน้าที่บริหารพัสดุ กองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย - เจ้าหน้าที่บริหารงานบุคคล สำนักงาน ก.ถ. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย